

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická

Diplomová práce

2017

Bc. Alena Fialová

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

Prezentace české kultury v Německu:

České centrum Mnichov

Bc. Alena Fialová

Plzeň 2017

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra filozofie

Studijní program Humanitní studia

Studijní obor Evropská kulturní studia

Diplomová práce

Prezentace české kultury v Německu:

České centrum Mnichov

Bc. Alena Fialová

Vedoucí práce:

Mgr. Andrea Königsmarková, Ph.D.

Katedra germanistiky a slavistiky

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2017

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2017

.....

Na tomto místě bych ráda poděkovala Mgr. Andree Königsmarkové, Ph.D. za vedení mé práce, vstřícnost, cenné připomínky a odborné rady, které mi napomohly k vypracování této diplomové práce.

Poděkování patří rovněž PhDr. Ondřeji Černému, řediteli Českého centra Mnichov, a Anett Browarzik, M.A., jeho programové koordinátorce, za umožnění přístupu k archivním materiálům Českého centra Mnichov a poskytnutí cenných informací.

Obsah

ÚVOD	1
1 HISTORIE ČESKO-NĚMECKÝCH VZTAHŮ VE 20. STOLETÍ .	4
1.1 Situace po první světové válce	5
1.2 Dvacátá léta	7
1.2.1 Negativismus (1918–1926)	8
1.2.2 Aktivismus (1926 – březen 1938)	9
1.2.3 Iredentismus (1935–1938)	10
1.3 Konec první republiky	12
1.4 Válečná léta	16
1.5 Situace po roce 1945	18
1.5.1 Osídlování českého pohraničí	21
1.5.2 Sudetští Němci v poválečném Německu	24
1.6 Studená válka	27
1.6.1 Česko-německé vztahy na pozadí železné opony	30
2 OTÁZKY ČESKO-NĚMECKÝCH VZTAHŮ	34
2.1 Pojem Sudety	35
2.1.1 Sudetoněmecká otázka	37
2.1.2 Proměny sudetské krajiny	41
3 CESTA K ČESKO-NĚMECKÉ KULTURNÍ SPOLUPRÁCI	43
3.1 Sametová revoluce a přelom tisíciletí	44
4 INSTITUCE SOUČASNÉ ČESKO-NĚMECKÉ KULTURNÍ SPOLUPRÁCE	48
4.1 Ackermann Gemeinde	48
4.2 Adalbert Stifter Verein	49
4.3 Bavaria Bohemia	50
4.4 Česko-německý fond budoucnosti	50
4.5 Goethe-Institut	51

5	ČESKÁ CENTRA.....	53
5.1	Činnost Českých center.....	54
5.2	České centrum Mnichov	56
5.2.1	Současná struktura a zaměření Českého centra Mnichov	57
5.2.2	Klíčovní partneři Českého centra Mnichov	57
5.2.3	Kulturní program Českého centra Mnichov.....	60
5.2.3.1	Rok 2011.....	61
5.2.3.2	Rok 2012.....	62
5.2.3.3	Rok 2013.....	64
5.2.3.4	Rok 2014.....	66
5.2.3.5	Rok 2015.....	67
5.2.3.6	Současná činnost Českého centra Mnichov a jeho výhledy do budoucna	69
6	SOUČASNÁ SITUACE ČESKÉ KULTURY V NĚMECKU.....	72
6.1	Česko-německá spolupráce v oblasti kultury.....	75
6.2	České centrum Mnichov pohledem Čechů a Němců	79
	ZÁVĚR.....	83
	SEZNAM GRAFŮ A TABULEK	85
	SEZNAM PŘÍLOH	86
	PŘÍLOHY.....	87
	BIBLIOGRAFIE	98
	Prameny	98
	Sekundární literatura	98
	Elektronické zdroje	101
	RESUMÉ.....	107
	RESÜMEE	109

Úvod

Cílem předložené diplomové práce nazvané *Prezentace české kultury v Německu: České centrum Mnichov* je přiblížit čtenáři situaci české kultury v německém prostředí, konkrétně z hlediska česko-bavorského pohraničí, a konkrétní příklady česko-německé kulturní spolupráce. Jako hlavní příklad české kulturní instituce v Německu slouží České centrum Mnichov. Pro vypracování diplomové práce bylo využito jak pramenů a interních zdrojů Českého centra Mnichov, tak vlastní zkušenosti autorky, která zde v roce 2016 absolvovala praktickou stáž. Tato stáž byla přínosnou zkušeností s prezentací české kultury v německém prostředí a česko-německým kulturním dialogem a také zásadní inspirací pro tuto diplomovou práci.

Předložená diplomová práce je rozdělena do šesti kapitol podle konkrétních témat, kterými se zabývá. Cílem práce není podat podrobný výklad historie česko-německých vztahů, nýbrž zasadit zvolené téma do kontextu historického vývoje vztahů Čechů a Němců a jejich společných dějin. Historií česko-německých vztahů ve 20. století se zabývá první kapitola práce. Je dále logicky dělena do dílčích podkapitol podle vymezených období 20. století. Prvním obdobím, které je v této kapitole zahrnuto, je období první republiky a situace po první světové válce. Plynule se naváže milníky moderních dějin česko-německých vztahů ve 20. století. V kapitole *1.3 Konec první republiky* je pak vyložena jedna z nejtěžších chvil Československa ve společných česko-německých dějinách, *Mnichovská dohoda*, kterou začaly nejtěžší doby česko-německých vztahů.

Mnichovská dohoda, časy nacistického režimu a poválečný odsun sudetských Němců jsou třemi zásadními tématy česko-německého dialogu. Předložená diplomová práce věnuje největší pozornost třetímu z nich, odsunu sudetských Němců z československého pohraničí, jelikož je pro dnešní česko-německé vztahy a spolupráci velmi důležitý. Po odsunu sudetských Němců začalo v Německu vznikat mnoho spolků a sdružení, z nichž se za desítky let stali důležití partneři českých kulturních institutů a mosty přes hranice a propasti

dějin k zdárné spolupráci a prezentaci české kultury v Německu. Práce se soustředí na otázku Sudet v jedné z hlavních kapitol (*2 Otázky česko-německých vztahů*). Práce se pokouší terminologicky uchopit i samotným pojmem Sudety, jež je v česko-německém kontextu velmi často skloňován a může docházet k jeho misinterpretaci. I proto je zde terminologie Sudet podrobně analyzována. V rámci druhé kapitoly nezůstala opomenuta ani krajina a příroda českého pohraničí, jež se s historií proměňovala, a odsun obyvatel ji často nechal pozapomenutou.

V dalších kapitolách se již práce soustředí na prezentaci české kultury v Německu. Čtvrtá kapitola se zaměřuje na některé instituce a spolky zajišťující česko-německou kulturní výměnu. Jsou jimi *Ackermann-Gemeinde*, *Adalbert Stifter Verein*, *Bavaria Bohemia*, *Česko-německý fond budoucnosti* a *Goethe-Institut*. Kapitola tyto instituce stručně představuje, aby měl čtenář představu, jací aktéři hrají na poli interregionální česko-německé kulturní výměny důležitou roli. Některé z nich (*Ackermann-Gemeinde* a *Adalbert Stifter Verein*) jsou zmiňovaným dědictvím sudetských Němců z poválečného období, čímž navazují na předchozí historický nástin.

Pátá a šestá kapitola této diplomové práce se již zaměřuje konkrétně na instituci Česká centra a blíže na České centrum Mnichov. Česká centra jsou nejprve představena jako celek, jsou zmíněny jejich zahraniční pobočky i české zastoupení a vysvětleny hlavní cíle jejich činnosti. Dále se pátá kapitola věnuje konkrétně Českému centru Mnichov, jeho zaměření a tématům jeho kulturní činnosti. Je zde podrobněji rozebrán kulturní program Českého centra Mnichov v letech 2011–2015, které byly vybrány autorkou jako odpovídající období pro rozbor jeho činnosti. Dále je nastíněna současná situace Českého centra Mnichov a směr, kterým se má nadále ubírat. Šestá kapitola práce pak analyzuje dotazníkové šetření, jež bylo využito k výzkumu současné situace prezentace české kultury v Německu. Probíhalo v Česku i Německu, a jeho výsledky přinesou obraz současné situace české kultury v německém prostředí a samotného Českého centra Mnichov.

Obecným předpokladem bylo, že Česká centra mezi českou veřejností nejsou velmi známá, pokud však respondenti jeví zájem o česko-německou spolupráci a kulturní výměnu obecně, znají alespoň okrajově i Česká centra. Lze předpokládat, že pro Čechy a Němce stále existují překážky bránící jim ve spolupráci, způsobené vývojem společných dějin. I přes tyto překážky je však obecná hypotéza vztahu mezi Čechy a Němci spíše příznivá. Tento vztah i vztah Čechů a Němců ke kultuře obecně jsou podrobně analyzovány v rámci dotazníkového šetření.

1 Historie česko-německých vztahů ve 20. století

Stručně obsáhnout historii Čechů a Němců a jejich vzájemných interakcí není jednoduchý úkol. Při pohledu na dějiny jakéhokoli národa je nutno brát v potaz i dávnou minulost, jež měla na současné dění často velmi významný vliv. Vzhledem k zaměření diplomové práce na současnou prezentaci české kultury v Německu, resp. její vývoj v posledních cca 25 letech, není naším cílem zachytit podrobnosti a popisovat dějiny českého a německého národa sahající až k počátku našeho letopočtu. „Češi a Němci se v dějinách, jak vystihl František Palacký, stýkali a potýkali, žili v dobrém i zlém.“ (Beneš 2002, s. 12) Společné dějiny mají velký vliv i na současnou kulturní spolupráci Čechů a Němců, i proto je tedy nezbytné alespoň stručně uvést předloženou práci do historického kontextu česko-německých vztahů.

Už během 19. století můžeme mluvit o jistých neshodách mezi Čechy a Němci, které se pak odrazily do dalšího vývoje vzájemných vztahů. Jedním z impulsů této animosity bylo tzv. „české státní právo“ (Bauer et al. 1995, s. 136–137), tedy historické právo Čechů na sjednocení zemí Koruny české. Němci¹ toto právo odmítali, Rakouská říše si nemohla dovolit decentralizaci a poukazovali na to, že Češi chtějí pouze napodobit uherské postavení a že jde pouze o imitaci teorie o Svatoštěpánské koruně. Češi skutečně vnímali prestižnější postavení Uher v rámci monarchie a chtěli dosáhnout téhož. Habsburská říše byla považována na jednu stranu za „žalář národů“, ale i za „schránku“, ve které se český národ mohl uschovat a byl chráněn před křídelnými mocnostmi – Německem a Ruskem. I představitelé národního obrození se ne vždy shodovali ve svém pohledu na Habsburskou říši a postavení Čechů v ní, a ačkoli byl například František Palacký zprvu zastáncem Rakousko-Uherska, slavná věta „Byli jsme před Rakouskem, budeme i po něm.“ pochází právě od něj. (Beneš 2002, s. 46–49)

Konec první světové války a vznik Československé republiky 28. října 1918 byly největšími zlomy v česko-německých vztazích od vstupu zemí Koruny

---

¹ Resp. německy mluvící obyvatelstvo Rakouska-Uherska.

české do svazku s Habsburskou říší v roce 1526. Konec 1. světové války se však nenesl pouze v duchu vytvoření Československa, Rusko a jeho příznivci volali po panslovanské² federaci a vzniku nadnárodní říše. Tyto požadavky však přišly pozdě, zvítězily tedy národy střední i jihovýchodní Evropy a Pobaltí, které se od Ruska odtrhlo. Evropa se rozdělila na malé a nové státy, které se sice označovaly jako národní, řada z nich však řešila značné vnitřní problémy s menšinami. Většina těchto malých států se nakonec místo k demokracii přiklonila k polofašistickým režimům – Československá republika byla demokratickou výjimkou i přesto, že byla národnostním státem s existujícími menšinami – a to v pozdějších letech značně ulehčilo Hitlerovu Německu expanzi a rozpoutání druhé světové války. (Beneš 2002, s. 48)

1.1 Situace po první světové válce

Na oficiální vyhlášení samostatného Československa 28. října 1918 v Praze navázala o dva dny později 30. října 1918 *Martinská deklarace* na Slovensku, již došlo k dosud jedinečnému spojení českých zemí s bývalou částí Horních Uher. Čeští politici udělali vše pro odpoutání se od poraženého mocnářství, situace však přesto nebyla jednoduchá a vznik nového státu byl dlouhotrvajícím procesem. V rukách rakouských úřadů stále zůstávaly zásadní záležitosti jako zásobování potravinami a další oblasti řízení státu. Navzdory tomu se nově vytvořenému Národnímu výboru podařilo vydat první zákon republiky. Češi neskrývali nadšení a očekávaný pocit úlevy byl všudypřítomný. Čeští Němci však tuto euforii nesdíleli a jejich Rakouské provizorní Národní shromáždění přijalo již 29. října požadavek na vznik nové provincie *Deutschböhmen (Německé Čechy)* s centrem v Liberci, která by zahrnovala území osídlená většinově německým obyvatelstvem a byla by součástí budoucího Německého Rakouska. *Deutschböhmen* spustilo iniciování vzniku dalších podobných oblastí, a tak vznikla provincie *Sudetenland (Sudetsko)* na severovýchodě Čech (Olivová 2000, s. 73)³, *Böhmerwaldgau (Šumavská*

---

² všeslovanské/celoslovanské

³ Srov. Kural 2002, s. 54; Kural *Sudetenland* umístěje na území severní Moravy.

župa) na Šumavě a v jižních Čechách, a *Deutschsüdmähren* (Německá jižní Morava)⁴ na jižní Moravě. Všechny čtyři nové německé provincie přijaly novou ústavu, byl v nich zřízen zemský sněm a vytvořena samostatná zemská vláda, jejíž zástupci zasedali v rakouském Národním shromáždění. (srov. Olivová 2000, s. 66–73 a Kural 2002, s. 54)

Na osamostatňování těchto území se většina Čechů dívala s odporem, Pražský Národní výbor se značným znepokojením. Při jednání o vzniku nového státu čekal Čechy diplomatický boj i bez odporu německých provincií, jejichž vznik značně komplikoval postavení Československa na mezinárodní půdě. Německé oblasti trpěly z důvodu oslabené administrativy, potřebovaly potravinovou pomoc; a bolševická agitace vojáků vracejících se z front jen posilovala všeobecný chaos. Česká strana měla od počátku zájem se dohodnout, přijmout do vlády zástupce německého obyvatelstva jako krajanského ministra, i Masaryk po převratu zastával názor, že se „musí vyjednávat s našimi Němci, aby přijali náš stát“. (Olivová 2000, s. 74) Československý Národní výbor inicioval nabídku spolupráce předsedovi německých liberálů Rudolfu Lodgmanovi von Auen, který byl od 5. listopadu 1918 hejtmanem provincie *Deutschböhmen*. (Řeháček 2008, s. 13)

K podobné snaze došlo dvakrát, ani jednou nebyla přijata. Němci žádali o pomoc při řešení aktuálních potíží v provinciích, stále však nebyli ochotni uznat Československo jako samostatný stát, naopak požadovali uznání provincií jako součásti tehdejšího Německého Rakouska. Za těchto podmínek byla dohoda obou stran nemožná. Československá vláda měla zájem na rychlé konsolidaci nového státu a její podstatnou součástí byla dohoda s Němci. Po nevydařených jednáních se celá situace dostala do mezinárodního kontextu, což bylo spíše v zájmu Němců, vláda *Deutschböhmen* se dokonce obrátila na amerického prezidenta Wilsona se stížností na československou vládu, která měla Němcům bránit v právu na sebeurčení. Československá vláda se tedy brzy rozhodla jednat a tuto neudržitelnou situaci vyřešit vojenským obsazením pohraničních oblastí obývaných Němci. Tento krok byl zároveň definováním vlastních hranic, stát

---

⁴ Dále budou uváděny pouze německé názvy všech provincií.

musel fyzicky ovládat vlastní historické území. Němci vytvářeli jednotky na bázi domobrany, ve skutečnosti však nebyli odhodlaní pouštět se do konfliktu, na sporných územích se v té době již vytvářely české národní výbory a přebíraly jejich správu. Řešení situace v pohraničí se však neobešlo bez německých demonstrací za právo na sebeurčení, při největší z nich v březnu 1919 zahynulo 53 osob (51 demonstrantů, 2 vojáci). Takové incidenty lehce skličovaly občany nově vzniklého Československa, bylo však nutné se s nimi vypořádat a zajistit řád ve všech sporných oblastech.

Němečtí politici pozdějších dob útočili na Lodgmanovu politiku a dávali jí za vinu vydání německých území československé vládě. Nebyla to však pouze neschopnost vůdců, německé odtržení od Československa představovalo nebezpečí a riziko i pro Němce samotné. Výsledek této akce by byl nejistý a závisel by na vývoji v mezinárodním prostředí. Mezi německým obyvatelstvem obecně tedy nezískalo odtržení přízeň. Lidé pracující v úřadech před nejistotou ve Vídni upřednostnili Československo, němečtí podnikatelé a velkostatkáři nechtěli riskovat ztrátu majetku a i pro prosté Němce byla spolupráce s novou republikou bezpečnější možností. Právě díky tomu, že plány na odtržení německých provincií nezískaly podporu mezi samotnými Němci, se československým vojskům podařilo obsadit území všech čtyř provincií víceméně do konce roku 1918. (Olivová 2000, s. 74–77)

1.2 Dvacátá léta

Česko-německé vztahy v meziválečném období lze rozdělit na tři období podle postoje německé menšiny k Československé republice a řešení národnostních otázek. Rozlišujeme zde období negativismu (1918–1926), aktivismu (1926 – březen 1938) a iredentismu (1935–1938). Negativistické období, jak již bylo nastíněno v kapitole 1.1, se vyznačovalo neochotou německé menšiny začlenit se do nového státu a podílet se na jeho fungování. Období aktivismu bylo naopak pomyslným blýskáním se na lepší časy pro česko-německé vztahy, přineslo více vstřícnosti ze strany českých Němců, ochotu dialogu a snahu získat autonomii v rámci Československa. Poslední období se

s obdobím aktivismu překrývalo a označuje se jako období iredenty nebo henleinovského neonegativismu, tedy zpětného obratu ke snaze připojit provincie k Německu a od Československa se distancovat.

1.2.1 Negativismus (1918–1926)

Německý negativismus měl v první polovině dvacátých let jasnou převahu. Vycházel ze vzpomínky na nešťastnou událost 4. března 1919, kdy došlo k největší demonstraci proti připojení německých provincií k Československu. V tento den se ve Vídni poprvé sešel nově zvolený parlament Rakouské republiky. V pohraničních oblastech českých zemí byly volby do rakouského parlamentu zakázány, na 4. března tedy veškeré německé strany v Československu vyhlásily generální stávkou a organizovaly protestní demonstrace. V několika obcích, kde došlo k napadení československého vojska nebo policie, muselo vojsko použít zbraní a důsledkem bylo přes 50 obětí.⁵

Prezident Masaryk nabídl Němcům již podruhé⁶ ministerské křeslo a opět u Lodgmana neuspěl. Jeho rozhodnutí bylo a je považováno za jedno z největších selhání sudetoněmecké politiky. Ve své době však tento krok odpovídal negativistickému založení sudetoněmecké politiky, která tvrdila, že trhliny mezi Čechy a Němci „musí zůstat stále otevřené“. (srov. Beneš 2002, s. 78 a Kural 2002, s. 65)

Negativní projevy však přicházely i z české strany. Kromě menších pouličních a hospodských šarvátek byly ve velkém ničeny pomníky císaře Josefa II., jako vyjádření protestu proti starému rakouskému mocnářství, a přidali se také čeští herci, kteří obsadili Stavovské divadlo a násilně zde ukončili boj o to, zda bude české nebo německé. Prezident Masaryk se pokoušel situaci uklidnit tím, že demonstrativně navštívil Německé divadlo v Praze (dnešní Státní opera), a částečně se mu to podařilo.

Vztah Němců k nově vzniklému státu byl tedy již od počátku negativní a nějakou dobu trvalo, než připustili smířlivější řešení. Československo jim během prvních dvou let nové republiky nabídlo takové právní postavení, jakého se

---

⁵ Viz kap. 1.1.

⁶ Viz kap. 1.1.

národnostním menšinám nedostávalo v žádném jiném státě Evropy (s výjimkou německé menšiny v Estonsku). K tomuto postavení Němců v ČSR mohlo dojít mimo jiné díky počtu příslušníků německé menšiny, který převyšoval počet Slováků v rámci „národa Československého“, kterýžto termín ustanovila ústavní preambule. Silným pocitem při utváření Československa byla vzájemná nedůvěra, z níž pramenilo i to, že Němci mnohdy nepřijímali nabídky územní autonomie či účasti ve vládě. Postupem času však Němci, jako první předák německé sociální demokracie Josef Seliger, uznali existenci Československa a otevřeli se případné spolupráci. (Beneš 2002, s. 78–79)

1.2.2 Aktivismus (1926 – březen 1938)

Aktivismus v německém přístupu se vyznačoval nejen loajalitou k Československu ale i otevřenou podporou demokracie, negativismus naopak tíhnul k autoritativním a později fašistickým praktikám. Období aktivismu začalo úspěšným vstupem německých politických stran do vlády ČSR v roce 1926. Franz Spina za německé agrárníky a Robert Mayr-Harting za německé křesťanské sociály se stali ministry veřejných prací, resp. spravedlnosti. V roce 1929 se pak ministrem sociální péče stal Seligerův nástupce v čele německé sociální demokracie Ludwig Czech. Významnou roli v příznivějším vývoji hrála i situace hospodářství v Československu ve srovnání s Rakouskem a Německem. Ačkoli se ani Československo nevyhnulo poválečné krizi 1921–1923, v dalších letech se s problémy vypořádalo a naopak zažívalo ekonomický rozmach. Spolupráce s Československem byla tedy pro německá území výhodnější než s Rakouskem či Německem, kde byla ekonomická situace mnohonásobně těžší.

Zlepšení postavení Němců v Československu zůstalo však i nadále otevřenou otázkou. Vláda se Spinou a Hartingem revidovala jazyková nařízení, čímž značně ztížila postavení národních jazyků menšin – tedy němčiny – v úředním styku.⁷ Toto nebylo jediným krokem, který německou situaci komplikoval. Došlo také k reformě správního uspořádání státu a místo plánovaného rozdělení na kraje (župy) byly základními správními celky země

---

⁷ Srov. se situací postavení jazyků národních menšin v Rakousku-Uhersku.

Česká, Moravsko-slezská (což Němce zbavilo převahy v samostatném Slezsku) a Slovenská. Němci tak ztratili naději na získání 2–3 žup (krajů) s německou převahou, které jim sliboval Masaryk s československou vládou.

Jak již bylo nastíněno, druhá polovina dvacátých let znamenala pro Československo dobu nebývalé prosperity. Nezaměstnanost kolem 2–3 % byla zanedbatelná a mzdy stoupaly, což pocítili i Němci v pohraničních průmyslových oblastech. Vývoj německé menšiny v ČSR byl ojedinělý i tím, že zde jako v jediném státě střední Evropy stoupal počet jejich příslušníků. Němci měli autonomii v oblasti školství, stejně jako jiné menšiny mohli zakládat své vlastní školy. Nepocítovali tedy potřebu se vystěhovávat, v této době téměř nikdo z Československa neodcházel a neměli důvod se proti prosperujícímu státu vymezovat. České politické elity také odrážely aktivistickou politiku německé menšiny a hovořilo se i o možnosti poskytnutí autonomie pohraničním oblastem. Přirozeně však proti podobným návrhům stál strach, že by autonomie těchto území automaticky vedla k jejich odtržení od republiky. V roce 1929 získaly německé aktivistické strany 75 % německých hlasů, i mezi samotnou menšinou se tedy těšily oblibě.

Tato doba, ideální pro vyřešení problému československo-německých vztahů a pro jakési národní vyrovnání, o němž hovořil prezident Masaryk u příležitosti desetiletého výročí vzniku republiky, se však ukázala nedostatečná pro uskutečnění takového kroku. Ukončil ji černý pátek na newyorské burze v říjnu 1929 a světová hospodářská krize, která zasáhla ČSR podobně jako USA, Německo, Francii a další vyspělé státy a která ukončila období aktivismu převrácením pořadí důležitosti hodnot a napomohla Hitlerovu Německu k vzestupu, což znamenalo zásadní změnu v budoucnosti česko-německých vztahů. (srov. Beneš 2002, s. 79–80 a Kural 2002, s. 67–73)

1.2.3 Iredentismus (1935–1938)

Smíření československo-německých vztahů netrvalo dlouho. Celosvětová hospodářská krize a její rozdílný průběh v Německu a v Čechách zapříčinily obrat v myšlenkách sudetských Němců. Do Německa přišla krize dříve a měla

rychlejší průběh, v době, kdy se v krizi topilo Československo, bylo u sousedů to nejhorší překonáno a ekonomika se znovu rozvíjela. Zároveň Němci v pohraničí pociťovali krizi více, míra nezaměstnanosti tam vyrostla téměř na dvojnásobek ve srovnání s vnitrozemím, čistě kvůli průmyslu, na nějž se pohraniční oblasti zaměřovaly a který byl závislý na prodeji a hlavně exportu, jehož bylo v krizi rapidně méně. Němci v pohraničí tedy začali pociťovat křivdu, což se odrazilo i na jejich politické orientaci, stále radikálněji se přikláněli ke starým stereotypům a předsudkům a k Československu pociťovali odpor.

Na německé politické půdě se z původního hnutí objevila nová neo-negativistická *Sudetoněmecká strana (Sudetendeutsche Partei; SdP)*⁸ pod vedením Konrada Henleina. V roce 1935 vyhrála parlamentní volby s více než 60 % německých hlasů. Jejím vítězství napomohla právě ztížená situace za hospodářské krize, ale také vzestup moci Adolfa Hitlera v Německu. *Sudetoněmecká strana* představovala také jaksi univerzální – téměř monopolní – platformu pro valnou většinu Němců, kteří se stali jejími voliči. Němci v československém pohraničí přicházeli o práci, Hitlerův zájem o menšiny mimo Německo a jeho pangermanistický záměr sjednotit všechnu „německou krev“ do jedné říše jim nabízel alternativu k mizernému životu té doby. Národní menšiny se staly dynamickým prvkem Hitlerovy politiky. Sudetoněmecká opozice, jež se stavěla proti Československu, byla již po konci války zastoupena dvěma politickými stranami: *Německou nacionální stranou (Deutsche Nationalpartei; DNP)* a *Německou nacionálně socialistickou stranou dělnickou (Deutsche nationalsozialistische Arbeiterpartei; DNSAP)*. Nedokázaly však zcela získat sudetské Němce na svoji stranu. To se podařilo až Hitlerovi a jeho *Nacionálně socialistické německé straně dělnické (Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei; NSDAP)*⁹, která se ideově scházela s oběma předchozími a v jejím programu měly místo antisemitismus, pangermanismus a idea sjednocení německy mluvících národů v jedné říši. (Kural 2002, s. 74–77)

---

⁸ Dále pouze *Sudetoněmecká strana* nebo zkratka *SdP*.

⁹ Dále budou uváděny české ekvivalenty nebo pouze zkratky.

Sjednocení německého národa v jedné říši se stalo Hitlerovým cílem a úkolem. Toužil vytvořit stát, jehož největším úkolem je uchování národní identity a lidství germánské rasy. „Německá říše má zahrnout všechny Němce s úkolem nejen sbírat a uchovávat nejcennější součásti rasových elementů, ale pomalu a jistě je přivést k vládnoucímu postavení.“ (Kural 2002, s. 78, citováno z *Mein Kampf*) Podle Hitlera mělo Německo právo i povinnost k dosažení svého cíle využít války. V Německu získal tento program popularitu, jelikož znamenal příslib proměny poraženého státu ve velmoc, místo bídy populisticky sliboval zisk. Hitlerovo Německo se stalo zajímavým nejen pro Němce z Říše, ale i pro Němce žijící v jiných státech včetně českomoravských („sudetských“) Němců. Ti podléhali propagandě velmi snadno, jelikož zlepšující se situace v Německu pro ně byla velmi atraktivní; někteří zde dokonce nacházeli novou práci a z Československa odcházeli. *DNSAP*, strana velmi příbuzná ideologii říšských nacistů, měla již delší dobu příznivce i v Československu a nyní se těšila oblibě její „sestra“ *NSDAP*. Popularitu získávaly také „völkisch“¹⁰ názory, v nichž se prostí sudetští Němci shodovali s Hitlerovou ideologií. Tato „německost“ byla silně rasistická a antisemitská, ovládala však všechny sféry německého života. Člověk odchovaný v tomto ideologickém prostředí tedy pak nepovažoval nacistická hesla za něco „nedemokratického“ a odlišného od představ, které znal celý život. (Kural 2002, s. 78–79)

1.3 Konec první republiky

Henleinova *Sudetoněmecká strana* po vyhraných parlamentních volbách v roce 1935 sílila nejen mezi Němci v českém pohraničí. Strana stále více spolupracovala s hitlerovci a vystupovala s požadavky na širokou autonomii sudetoněmeckých oblastí. Již výše zmíněná celosvětová hospodářská krize postihla Československo hlavně v pohraničí a opatření i nově vydávané zákony, často sestavované pod tlakem napjaté atmosféry, upřednostňovaly české a slovenské podnikatele a občany, což jen podporovalo německý hněv. Henlein se

---

¹⁰ Tento výraz lze v překladu interpretovat jako „lidově-národní“, tyto názory byly zpravidla ostře nacionalistické, zahrnující představu výjimečnosti a nadřazenosti německého národa, především nad Slováky.

také zasloužil o šíření fám o československém útlaku německých obyvatel, opíral se o výraz Goebbelsovy propagandy pro Československo, „mateřskou loď bolševismu“¹¹, a prorokoval hrozbu proniknutí bolševismu skrz ČSR na západ. (Klimek a Kubů 1995, s. 80–83)

Zatímco napětí mezi Německem a Československem stoupalo, ostatní mocnosti se konfliktu snažily vyhnout. Britové si byli vědomi, že jejich spojení s Francií by je kvůli Československu mohlo dostat do války s Německem. Československo by tedy mělo vynakládat co nejvíce sil k urovnání vztahů s Berlínem. Požadavky sudetoněmecké autonomie ze strany *SdP* a hitlerovců se stále stupňovaly a naopak sebemenší ústupky ve prospěch ČSR byly pokaždé smety ze stolu. Od roku 1937 se Hitler rozhodl vůči Československu a Rakousku jednat pouze „z mocenských pozic“ a koncem roku Henlein napsal Hitlerovi, že sudetští Němci „musí dosud zastírat své nacistické vyznání, avšak v srdci netouží po ničem tak horoucně jako po včlenění sudetoněmeckého území, ba celé oblasti Čech, Moravy a Slezska do říše“. (Klimek a Kubů 1995, s. 83)

Obsazení Rakouska a Československa původně Hitler plánoval uskutečnit až v letech 1943–1945. Nejprve zamýšlel pojmout Československo, poté jeho jižního souseda. V roce 1938 však sledoval, že jeho situace se vyvíjí velmi dobře a navíc dřívějším rozpoutáním evropské války mohl naplnit politické sliby i rozhybat stagnující hospodářskou konjunkturu; rozhodl se tedy jednat dříve. Rakousko bylo slabším soupeřem, v březnu 1938 jej bez výraznějších obtíží obsadil a prohlásil za součást Německa. Následovat měl tzv. „Fall Grün“¹², operační plán vojenského obsazení ČSR. Touha po autonomii se v pohraničí znovu stupňovala, 24. dubna 1938 byly na sjezdu *SdP* v Karlových Varech formovány požadavky, „jejichž splněním by čeští Němci vytvořili takřka stát ve státě, s vlastním územím, správou atd.“ (Klimek a Kubů 1995, s. 85) Požadavky přednesené Henleinem na sjezdu jeho strany, jako bylo zrovnoprávnění sudetských Němců, uznání jejich území a zřízení samosprávy

¹¹ Tušená hrozba proniknutí bolševismu přes ČSR na Západ, útlak menšin.

¹² „Případ zelená“; plánovaný útok na ČSR, nikdy se však neuskutečnil, Hitler dosáhl svých cílů *Mnichovskou dohodou*.

nebo odškodnění za bezprávní minulých let, byly autonomistické, zároveň však dávaly prostor nacismu a měly protičeský nenávistný podtón. Česká vláda byla ochotna s *SdP* dál vyjednávat. Vytvořila dokonce několik návrhů řešení německého problému, všechny však Henlein odmítl. Jak Edvard Beneš (1968, s. 37–38) vysvětluje ve svých pamětech, tzv. *Karlovarský program* byl absurdní a tedy v této podobě nepřijatelný.

Během dalších měsíců začal Hitler vyhrožovat válkou. Rozšiřoval zprávy o postupu německých vojenských jednotek k československým hranicím. Ačkoli pravda dodnes není zjevná a pravděpodobně tím Hitler pouze vyvolával paniku, v Československu tyto zprávy vyvolaly v květnu 1938 vyhlášení tzv. částečné mobilizace. Tato reakce byla později označena za chybu Benešovy vlády, již německý vůdce očekával, jelikož bezprostřední reakcí Hitlera bylo obvinění z útoků na Němce v pohraničí a snahy vyprovokovat Německo ke konfliktu. Benešův postoj byl pravděpodobně unáhlený. Francie i Velká Británie byly tímto krokem znepokojeny a v rámci politiky appeasementu se nechaly od Němců snadno přesvědčit, že žádný útok na Československo není v plánu. S tímto vyústěním tzv. květnové krize ČSR přišla o ochotu západních mocností přijít v případě války republice na pomoc. Naopak jak Francie, tak Británie během léta 1938 zesílily tlak na Prahu a její dohodu s Němci a Berlínem. Z Velké Británie byl do Československa vyslán lord Walter Runciman, jehož úkolem bylo zajistit obnovení vyjednávání mezi Benešem a sudetskými Němci. Runcimanova mise postavila jednání mezi Československou vládou a Henleinovou stranou do nového kontextu, vynesla ho na mezinárodní pole; Runciman se mezitím podílel i na zajištění stability ve vztazích anglické diplomacie a Hitlera. Britsko-německá jednání vyvrcholila tzv. Berchtesgadenskou schůzkou Chamberlaina a Hitlera, na které bylo 15. září 1938 ze strany Velké Británie definitivně potvrzeno odevzdání Československa. V Londýně se mluvilo o řešení sporu plebiscitem, Francie sice trvala na svých smluvních závazcích vůči ČSR, po republice však požadovala změnu poměrů a vyjítí vstříc menšinám v zájmu dobrých sousedských vztahů s Německem. (srov.

Klimek a Kubů 1995, s. 84–86; Kural 2002, s. 94–103; Olivová 2000, s. 247–258; Sládek 2002, s. 78–85)

V září roku 1938 se v Norimberku uskutečnil očekávaný sjezd *NSDAP*. Jeho hlavním tématem byla oslava obsazení Rakouska a Hitler svým plamenným projevem proti ČSR rozpoutal sudetoněmecké povstání v českém pohraničí. To bylo českou armádou a policií rychle potlačeno. Hitlerovy výhrůžky válkou pokračovaly, dle některých dokladů však československé vojenské síly nebyly zcela oslabeny a Hitler na válku s velmocemi také nebyl připraven. Svůj tlak však nadále stupňoval. Potlačení sudetoněmeckého povstání označil za tyranii Čechů na sudetských Němcích a samotné Čechy za ty, kdo se snaží rozpoutat konflikt. Společně s Konradem Henleinem podněcoval další incidenty, aby z nich bylo možné vinit Československo a vracet úder. K tomu měla sloužit nově založená německá jednotka *Sudetoněmecký Freikorps (Sudetendeutsches Freikorps)*¹³.

V polovině září Hitler situaci vystupňoval svým požadavkem bezpodmínečného odstupu českomoravského pohraničí s více než třemi miliony Němců. Druhou variantou byla válka. Stejně jako již během celého roku 1938 se na stranu ustoupení ČSR postavily i Francie a Velká Británie, oba premiéři, Édouard Daladier i Neville Chamberlain, pochopili, že pokud se ČSR nepodřídí, dojde k válce, na níž ani jedna z velmocí nebyla připravena. V korespondenci s prezidentem Benešem se ho pokoušeli přesvědčit. Dne 21. září 1938 Beneš vyjádřil lítost nad odmítnutou žádostí o arbitráž a podepsal francouzsko-britské návrhy, jinak by byla republika napadena Německem. Beneš zároveň doufal, že díky jeho podřízení budou Francie a Británie opět ochotny v případě války pomoci. Benešovo podlehnutí francouzsko-britskému nátlaku vyvolalo odpor široké veřejnosti a vznik radikálního hnutí obrany, ke kterému se přidala i demokratická hrstka německého antifašistického obyvatelstva.

Hitlerovy hrozby válkou byly důkladně promyšlené. Získával stále více sebevědomí k tomu, aby v nich pokračoval a prohlašoval, že Edvard Beneš touží

---

¹³ *Sudetoněmecký Freikorps* měl být nástrojem nacistického potlačení sudetoněmeckého povstání a destabilizace československého pohraničí, přičemž byl chápán jako jednotka uplatňující právo na sebeobranu. (srov. Beneš 1968, s. 501)

po vyhubení německví a taky ho dosáhne. Postavil sebe proti Benešovi, na kterého tak uvalil obtížnou volbu, zda Němcům odevzdá svobodu nebo s nimi vstoupí do války. K dohodě s Německem sice Beneše postrčili Daladier a Chamberlain, druhý jmenovaný však stále doufal, že válka není nutná, že se lze dohodnout. Dne 29. září, poté co do hry vstoupil italský fašista Benito Mussolini a Hitler tím získal ideového spojence, se sešla konference čtyř velmocí v Mnichově. Právě tato konference, které se účastnili Adolf Hitler, Neville Chamberlain, Édouard Daladier a Benito Mussolini, byla událostí, kde se, jak se v Česku dodnes říká, rozhodovalo „o nás bez nás“. Češi byli v Mnichově sice přítomni, k jednání však byli přizváni až 30. září 1938 v brzkých ranních hodinách, kdy už bylo rozhodnuto o tom, že první republika přestala existovat. (srov. Kural 2002, s. 147–153 a Sládek 2002, s. 104–123)

1.4 Válečná léta

V říjnu 1938 prezident Beneš abdikoval a prezidentem československé druhé republiky se stal Emil Hácha. V březnu následujícího roku byl spolu s ministrem Chvalkovským povolán do Berlína, kde byl donucen podepsat odtržení Slovenska a odevzdání českého území, nově vzniklého Protektorátu Čechy a Morava, do Hitlerových rukou. Německá vojska však začala obsazovat tzv. druhou republiku ještě před Háchovým podpisem prohlášení, čímž Hitler sám nerespektoval *Mnichovskou dohodu*. V září 1939 pak Hitler vtrhl do Polska, což přinutilo Francii a Velkou Británii vyhlásit Německu válku.

Po vpádu německé armády do ČSR v březnu 1939 podal Edvard Beneš protest proti okupaci Československa Hitlerem, který adresoval osobnostem *Mnichovské dohody* Chamberlainovi a Daladierovi; a americkému prezidentovi Franklinu D. Rooseveltovi. Po německém vpádu do Polska Beneš informoval předsedy vlád Francie, Velké Británie a Polska, že československý lid je ve válečném stavu s Německem. Na západě i východě byla z uprchlíků a komunit v zahraničí tvořena československá armáda. Od léta 1941 byla Velkou Británií, Sovětským svazem, Spojenými státy i Čínou diplomaticky uznána prozatímní československá vláda. Vztahy Čechů a Němců v Protektorátu Čechy a

Morava (Protektorat Böhmen und Mähren) značně trpěly pod tíhou zavírání českých vysokých škol a, zejména za tzv. heydrichiády, hrůzy koncentračních táborů, perzekucí, transportů a poprav. Reinhard Heydrich se stal říšským protektorem, čímž získal moc nad Čechy, 27. září 1941. Bezprostředně po svém jmenování započal svůj teror popravami a rozsudky smrti. Cítil zejména na české intelektuály, jejich odstraněním snižoval šance založení českého odboje. Ačkoli české území pociťovalo ztráty na životech, při německé okupaci přišlo o život 38 000 Čechů a dalších 200 000, především Židů, zahynulo v koncentračních táborech, osudy česko-německých vztahů byly podobně jako v minulosti určovány hlavně v zahraničí. Ani ne týden po Heydrichově nástupu do Prahy, tedy po první vlně jeho poprav, rozhodla exilová vláda o atentátu na jeho osobu. K tomu došlo 27. května 1942, Heydrich na následky zranění zemřel 4. června. Ještě v červnu 1942 byly srovnány se zemí obce Lidice a Ležáky jako odplata za činy československých parašutistů a postup britského odboje. Po atentátu na Heydricha a létě 1942 však v srpnu Edvard Beneš dosáhl svého dlouhodobého cíle, revokace *Mnichovské dohody*, kterou jako poslední v září 1942 odmítla i Francie. (srov. Brügel 2008, s. 237–243 a Sládek 2002, s. 135–144)

Existence Československa již tedy nebyla v bezprostředním ohrožení, ale problém soužití Čechů a Němců v jednom státě stále přetrvával. Edvard Beneš tento problém zpracoval již při svých studiích na univerzitě v Dijonu, kde v roce 1908 prezentoval práci založenou na myšlence oddělení obou národů. V době utváření a téměř celé existence Československa byl zastáncem „masarykovského“ národního státu, kde mají Němci plná kulturní práva, ovšem ne autonomii. Pod nátlakem pak ustoupil a v době *Mnichovské dohody* uznal autonomii politickou i územní. V době, kdy měli Češi opět získat podíl na vítězství mocností nad Německem, poprvé vyslovil myšlenku přesunu obyvatelstva a toho, že všichni Němci by měli pociťovat důsledky porážky svého národa v rámci kolektivní viny, tedy i ti sudetští. Proti tomu se stavěli němečtí sociální demokraté, kteří se odvolávali na právo národa na sebeurčení a požadovali pro Němce možnost volby, zda chtějí žít jako autonomní součást Čech a Moravy nebo být připojeni k federativní říši. Argumentovali také tím,

že stav po *Mnichovské dohodě* byl všeobecně přijat ve světě a obsazení Rakouska i sudetských území už je akceptovaným stavem, jež by se neměl měnit. Ačkoli byli němečtí sociální demokraté odpůrci iredentismu a *Sudetoněmecké strany*, nechtěli ani oni přijmout předmnichovskou republiku. Prezident Beneš také věděl, že německé jho v Československu vyvolalo touhu po odplatě a německé návrhy nového uspořádání proto nebyly uskutečnitelné. K odsunu sudetských Němců získal na *postupimské konferenci* v létě 1945 souhlas ze strany Velké Británie a Francie a obnovení republiky oznámil bez jakékoli zmínky o sudetských Němcích, které z poválečného Československa naprosto odepsal. (Sládek 2002, s. 135–144)

1.5 Situace po roce 1945

Rok 1945, konec druhé světové války a vyústění česko-německých vztahů pro následujících 40 let jsou zdrojem inspirace a myšlenek velmi důležitých pro vývoj české a německé kultury a jejich interakce. Právě odsun německého obyvatelstva v letech 1946–1947 zažehnul další plamen konfliktu mezi oběma kulturami, který se v paměti sudetoněmeckých skupin obyvatelstva uchovává dodnes. I v současné době volnosti a mezinárodní spolupráce, kdy se vztahy mezi oběma národy stále zlepšují, najdeme nová literární díla a nová ohlédnutí za sudetskými Němci, kteří byli nuceni opustit své domovy v českém pohraničí.

Podobně jako T. G. Masaryk po 1. světové válce ovlivnil uspořádání politické mapy Evropy, po konci války sehrál Beneš důležitou roli v přetváření etnického složení střední Evropy. Již celé dva roky před koncem 2. světové války dosáhl schválení odsunu Němců světovými spojenci. Oficiálně k tomu došlo na *postupimské konferenci*¹⁴ 2. srpna 1945, kde byl schválen odsun německého obyvatelstva z Polska, Československa a Maďarska do Německa, kde mělo být pokud možno rovnoměrně rozděleno do poválečných okupačních zón. Odsun Němců se stal záležitostí nejen Československa, ale celé Evropy. Kromě tří zmíněných zemí byli Němci v menších počtech (celkově kolem 60 tisíc)

---

¹⁴ *Postupimská konference* bývá také označována jako *Konference tří mocností*, účastnili se jí zástupci Sovětského svazu (Josef Stalin), Spojených států Amerických (Harry Truman) a Velké Británie (Winston Churchill).

nuceni opustit také Francii, Nizozemsko, Itálii, Belgii a Lucembursko. V rámci *Košického vládního programu* vyhlášeného 5. dubna 1945 v Košicích se odsun Němců postupně legalizoval vnitropoliticky. Bylo schváleno, „že bývalí občané Československa německé [...] národnosti budou odsunuti, [...] pokud se neprokáže jejich loajálnost k Československu.“ (Sládek 2002, s. 147) Další vyhlášení *Košického vládního programu* poté v období května – října 1945 sudetským Němcům odebrala československé občanství a byl jim konfiskován majetek.

Československé veřejné mínění souhlasilo s odsunem sudetských Němců, až později si mnozí uvědomili, že mimo jiné i odsun nahrál komunistickým plánům na změny poměrů v zemi. Po *Mnichovu*¹⁵ a Německé krutosti válečných let, vůči nim Češi pociťovali silnou zášť. Tyto pocity obyvatel Československa spojené s občasnými sabotážemi páchanými Němci způsobovaly řadu svévolných rozhodnutí členů tzv. revolučních gard, nových policejních jednotek v sudetských okresech. V důsledku takových činů docházelo ke špatnému zacházení s Němci při odsunech, které však nebylo v souladu s vládními i mezinárodními postoji a několikrát je kritizoval i Edvard Beneš, od října 1945 znovu prezident republiky. Zmiňované špatné zacházení s Němci bylo spíše výjimkou než pravidlem a objevovalo se zpravidla u tzv. divokého odsunu, nekoordinovaných akcí Čechů. Tzv. organizovaný odsun Němců z Československa schválený mezinárodními dohodami probíhal relativně v poklidu téměř celé dva roky 1946–1947. Němci si mohli odvézt 50 kg zavazadel a tisíc marek na osobu, a krom toho dostávali potravinové balíčky na cestu. Tato čísla však postupně rostla. Vagony, v nichž Němci cestovali, byly vytápěny a mohlo se v nich i vařit. Těm, kteří neměli peníze, dávali Češi stejný příděl, jaký si mohli odvézt ostatní. Celkem byly z Československa odsunuty asi 3 miliony Němců, v zemi jich zůstalo necelých 200 tisíc. (Sládek 2002, s. 145–153) Naděje na soužití v jednom státě tímto skončila a do dalších let nezbylo jen doufat, že hranice mezi dvěma národy do jejich vztahu přinese tolik potřebnou harmonii a klid. Toho se však Češi a Němci rozhodně nedočkali.

---

¹⁵ K *Mnichovské dohodě* bývá běžně odkazováno jako k *Mnichovu*.

Historie česko-německých vztahů představuje neustálý boj o nadřazenost a zrovnoprávnění obou národů. Československo skončilo po obou válkách na straně vítězů, Němci naopak dvakrát poraženi; na tomto vývoji se v obou případech podíleli spojenci. Němci tak během obou válek ztratili nadřazené postavení v rámci Evropy, na které si během 19. století zvykli, a bezpodmínečně ho toužili získat zpět. Etapa německého fašismu zanechala ve středoevropském myšlení vzpomínky a obraz Němců terorizujících ostatní národy. Vlna negativních emocí proti Němcům po roce 1945 ani nedovolila Benešovi uvažovat o autonomním začlenění sudetských Němců do republiky, naopak mu jen usnadnila rozhodnutí o jejich odsunu.

Vysídlení Němců po 2. světové válce nebylo historicky prvním odsunem obyvatelstva, například již v roce 1923 byla po *Lausannské dohodě* provedena výměna obyvatel mezi Tureckem a Řeckem. Otázky politiky národnostních menšin nejsou ukončenou záležitostí historie, v současném světě se naopak znovu hlásí o slovo a zdá se, že ani dnes na ně Evropa nezná správné odpovědi. Pro mnohé znamená menšina hrozbu, nejistotu a narušení národnostní integrity. „Menšina [však] sama o sobě není hrozbou míru. Při dobré vůli většiny národa a jeho vlády, dobré legislativě a správné praxi, si může osvojit pocit loajality ke státu, k němuž patří. Je to však dlouhodobý proces. Než k tomu dojde, zůstává menšina ve státě cizím prvkem, který může být zneužit.“ (Sládek 2002, s. 157) Odsun sudetských Němců měl pro oba národy neblahé následky. Tři miliony Němců ztratily domov a musely se uměle začlenit do jim cizího prostředí. Češi oslabili vlastní sociální a ekonomickou strukturu a tím otevřeli dveře komunismu. V kontextu dnešní integrované Evropy a multikulturního pohledu na svět se odsun sudetských Němců zdá až nadbytečným a oběti na obou stranách marnými. (Sládek 2002, s. 155–157)

1.5.1 Osídlování českého pohraničí

Po odchodu sudetských Němců čekaly vysídlené oblasti Československa na příchod nových obyvatel. Stěhování Čechů a Slováků znamenalo velký zásah do všech společenských oblastí jak v pohraničí, tak v československém vnitrozemí. Přesuny obyvatelstva zpravidla nikdy neměly jen důvody jejich rozprostření či rovnoměrného osídlení státu, nýbrž cílily i na socioekonomickou sféru a kulturní proměny krajiny. (viz také kap. 2.1.2) Otázka odsunu a znovuosídlení pohraničí by neměla být vnímána jako samostatné téma, vždy je nutné ji zasadit do kontextu celostátní politiky. Jelikož nástup komunismu v Československu znamenal řadu dalších změn jako zestátnění důležitých průmyslových odvětví, pozemkovou reformu nebo zákaz politických stran směřujících k pravicovým názorům, jež vedly republiku k socialismu (viz kap. 1.6), je nutné analyzovat, jaký význam mělo v tomto kontextu přesídlování obyvatel a zda pro komunisty nebylo jakousi zkouškou nanečisto pro další přestavbu československého státu po roce 1948.

Vyhnání sudetských Němců a znovuosídlení pohraničí Čechy a Slováci byly dvě události, které od sebe nelze oddělit. Edvard Beneš označil odchod sudetských Němců za nutný pro záruku toho, že se nikdy nebude opakovat událost podobná *Mnichovské dohodě*. Znovuosídlení vylidněných oblastí bylo následně nutné jak z hlediska zachování ekonomických struktur v pohraničí a hospodářského zajištění znovu vzniklého státu, tak pro vytvoření jakéhosi slovanského ochranného valu podél státních hranic. *Košický vládní program* vyhlášený 5. dubna 1945 sice přesuny obyvatel doslova nezmiňoval, připravil však půdu pro jejich provedení. Konkrétní plán příprav a průběhu znovuosídlení a změn hospodářských struktur poté během léta 1945 zpracovala Ministerstva zemědělství a průmyslu a obchodu společně s nově zřízenými osídlovacími úřady. (Wiedemann 2007, s. 39–43)

K samotnému osídlování pohraničí motivovala ministerstva a úřady jako první sedláky a zemědělce. Vyzývala je k obsazení prázdných pozemků po německých sedlácích, aby půda nestihla zpustnout a aby se mohlo plynule

navázat na zemědělskou produkci v daných oblastech. Bývalí obyvatelé Sudet, kteří byli v roce 1938 nuceni odejít, dostávali výzvy k návratu a měli se v případě zájmu písemně nahlašovat. Propaganda znovuosídlení Sudet získala důležitou platformu k šíření svých myšlenek při pořádání výstavy *Wir erbauen die befreiten Gebiete (Budujeme osvobozené kraje)* v Liberci od 4. srpna 1946. Výstava se v Liberci nekonala náhodou, směřodatný pro tento výběr byl fakt, že Liberec byl sídlem Konrada Henleina za dob *Říšské župy Sudety (Reichsgau Sudetenland)*¹⁶. Symbolicky právě zde tedy podle Wiedemanna (2007, s. 66–68) nová republika demonstrovala důležitost znovuosídlení pohraničí českými a slovenskými občany.

Ještě než započalo organizované osidlování Sudet, bezprostředně po konci války se do nich samovolně začali přesouvat někteří českoslovenští občané, aby po Němcích, kteří ještě mnohdy svoje domovy ani neopustili, převzali jejich pozemky a hospodářství. Mezi těmito prvními přesídlenci byli často lidé, kteří před rokem 1938 obývali právě oblasti pohraničí a nyní se tedy při první možné příležitosti vraceli do svých původních domovů. Odhadnout počet těchto občanů přesně nelze, přidali se k nim domů se navrátilí vězni z koncentračních táborů, političtí vězni a osoby, které v rámci totálního nasazení pracovaly v *Altreichu*¹⁷. Jelikož Němci ještě nezačali opouštět pohraničí, docházelo zde k velkému nárůstu obyvatel, zejména v průmyslových oblastech, kde bombové útoky způsobily válečné škody (Ústí nad Labem, Cheb, Most). Nově příchozí Češi a Slováci navázali kontakty s občany, kteří v pohraničí prožili celou okupaci, a vytvořili společně základ nového obyvatelstva. Celkový počet Čechů žijících na konci války v pohraničí uvádí Wiedemann (2007, s. 76–77) podle několika autorů následovně: 567 000 dle Brandese (1995); 410 000 dle Macka (1994, s. 58)¹⁸; 350 000 dle Vodičky (1946) a 300 000 dle Kreysy (1946). Rozdíly v těchto odhadech pramení z různých definic příhraničí, různého chápání národnosti či z důvodu vysokého počtu smíšených manželství. První obyvatelé, již se na území Sudet usazovali, přicházeli nejčastěji z okrajových oblastí

¹⁶ Dále pouze *Říšská župa Sudety*. Více viz kap. 2.1.

¹⁷ Označení nacistického Německa před rokem 1938.

¹⁸ Ověřeno z dostupného zdroje (Macek 1994).

československého vnitrozemí, které ležely nejbliže hranic, a často se stěhovali pouze o několik kilometrů. K přesunu do pohraničí tito lidé necítili pražádnou nechuť, jelikož stále mohli udržovat kontakty s rodinami a přáteli. Později, když na podzim 1945 začalo organizované přesídlování, se migrace týkala obyvatel téměř všech československých regionů, největší část přistěhovalců však nadále přicházela z oblastí na bývalých protektorátních hranicích. Češi mířící do pohraničí měli k migraci rozličné důvody. Nejčastěji se jednalo o členy chudších vrstev obyvatelstva, kteří cítili šanci nalezení práce a vyššího výdělku. S přestěhováním také získali pozemky a statky vyhnaných Němců a tím na společenském žebříčku stoupali výše. Vedle přistěhovalců, kteří se v pohraničí usadili, se často objevovali také tzv. „zlatokopové“ („Goldgräber“ viz Wiedemann 2007, s. 85), lidé, již využili chaotického uspořádání poválečné doby, v pohraničí získali majetek a zakrátko se stěhovali zpět do vnitrozemí. Tito zlatokopové byli často předmětem politických diskusí jednotlivých politických stran o průběhu osidlování, ve kterých strany hledaly viníka vzniklé situace. Jak však poznamenala např. i *Komunistická strana Československa (KSČ)*, zlatokopové byli spíše výjimkami mezi přistěhovalci s čestnými úmysly.

Do konce roku 1945 se počet nových usedlíků v československém pohraničí vyšplhal přes 800 000, každý měsíc přicházelo průměrně 100 000 dalších přistěhovalců. První usedlíci se ujali oblastní správy a řídili také původně německé závody. Do nich pomocí vyhlášek a inzerce v novinách hledali nové pracovníky a učně. Migrace v roce 1945 neprobíhala pouze z československého vnitrozemí do pohraničí, sudetští Němci naopak postupně začali ČSR opouštět. Nově příchozí Čechy také často rychle opouštělo nadšení z nového domova a stěhovali se z pohraničí buď zpět do míst, která opustili, nebo se pokoušeli uchytit v jiných sudetských obcích. Ačkoli otázka sudetských Němců nebyla až do *postupimské konference* právně vyřešena a jejich odsun nebyl finálně odsouhlasen, během léta 1945 jich byly vyhnány stotisíce. Než 25. ledna 1945 začalo řízené vysídlování Němců z pohraničí, žilo zde již téměř milion nových usedlíků. Přesné počty do té doby vyhnaných Němců neznáme, je však jisté, že do pohraničí přišlo více Čechů, než z něj odešlo Němců, došlo zde tedy

na přelomu let 1945 a 1946 k nárůstu obyvatel, jejichž celkový počet vystoupal na 3,5 – 3,8 milionu. (Wiedemann 2007, s. 76–86)

1.5.2 Sudetští Němci v poválečném Německu

Němci odsunutí z českého pohraničí přicházeli převážně do americké a sovětské okupační zóny poválečného Německa. Integrovali se zejména do Bavorska, Dolního Saska, Šlesvicko-Holštýnska, částečně také Hesenska. V Bavorsku bylo sudetských Němců nejvíce, v roce 1970 zde tato dvoumilionová „menšina“ tvořila jednu pětinu obyvatel. Úsilím sudetských Němců také vznikla nová bavorská města jako *Geretsried*, *Neu Gablonz*, *Waldkraiburg*, *Taunreut* nebo *Neutraubling*. Sudetští Němci si s sebou přinesli schopnost pracovat, odbornou zdatnost, ale i „völkisch“¹⁹ ideologii, která byla jednou z myšlenek henleinovského iredentismu ve 30. letech a kterou nucený odchod a pocit křivdy jen znásobily.

Situace nově příchozích sudetských Němců nebyla velmi příznivá. Místní obyvatelé je nevíтали, naopak v nich viděli břemeno, mnozí dokonce důvod prohrané války a tedy neštěstí pro celé Německo. Zejména v Bavorsku se na základě snah katolické a evangelické církve začaly po skončení války objevovat prvky přesídleneckého hnutí sudetských Němců, které se stalo nejrozvinutější součástí německých přesídleneckých hnutí vůbec. Zpočátku jeho činnost směřovala zejména do oblasti sociální a humanitární pomoci, v srpnu 1945 vznikla *Organizace pomocných míst pro sudetské Němce (Hilfstellen der Sudetendeutschen)*. Z důvodu iredentistického tlaku a nutnosti jeho minimalizace byla na jaře 1946 činnost a formování autonomních sudetoněmeckých organizací okupačními mocnostmi USA a Velkou Británií zakázána. Mocnosti tak učinily z toho důvodu, že vznikající sudetoněmecké hnutí se vrátilo k myšlence práva každého národa na sebeurčení a rezolutně v tomto kontextu odmítalo transfer.

Pro další vývoj bylo důležité rozhodnutí vysídlených katolíků místo obnovování starých sudetoněmeckých organizací založit zcela novou. V srpnu

---

¹⁹ Viz kap. 1.2.3.

1946 tak byla založena *Ackermann-Gemeinde* (*Oráčova/Ackermannova obec; AG*)²⁰, která byla katolickou organizací a navazovala na myšlenky *Německé křesťansko-sociální strany lidové* (*Deutsche Christlichsoziale Volkspartei; DCV*)²¹ meziválečného Československa. V roce 1947, když došlo v západních okupačních zónách k částečnému uvolnění, zformulovala *Ackermann-Gemeinde* své základní myšlenky, v nichž vyjadřovala pocit křivdy sudetských Němců vyhnaných z jejich domovů a touhu po mírovém návratu do Čech, Moravy a Slezska, nikoli však rozpoutáním další války. (srov. – Hahnová 1996, s. 65) *Ackermann-Gemeinde* za původce zla a válečného konfliktu považovala nacionální rozdrobení střední Evropy a ve svém *Statutu sdružení Ackermann-Gemeinde vyhlášeného roku 1948* toto stanovisko vystihuje následovně: „Je třeba, aby všechny střeoevropské národy dospěly k poznání, že svým vypjatým nacionalismem přibližně posledních 100 let ničily nejenom federativní základnu svého tisíciletého soužití, [...] ale že tuto oblast učinily nakonec bezmocným objektem ve sporech velmocí a samy se tak přivedly na pokraj záhuby.“ (Olbert 1992, s. 23)

V roce 1947, poté, co se do Německa z emigrace ve Velké Británii vrátil Wenzel Jaksch, bývalý předseda německé sociální demokracie v Československu, vznikla *Seliger-Gemeinde* (*Seligerova obec; SG*)²², organizace oslovující zejména „sudetoněmecké dělnické hnutí“. Řádně ustavena byla tato organizace až v roce 1951, jelikož sociální demokraté byli značně zdrženliví a respektovali zákazy politických aktivit. Stejně jako *Ackermann-Gemeinde* a *Witikobund* (*Vítkův svaz*)²³, třetí z organizací navazujících na předválečné spolky sudetských Němců v ČSR, i do programu *Seliger-Gemeinde* patřily práva na domovinu a návrat i prohlášení vzniku Československa za chybu, kterou napravila až *Mnichovská dohoda*.

Witikobund byl rozsahem názorového vlivu nejvlivnější organizací sudetských Němců v Československu. Nikdy se nesnažil být masovou organizací

---

²⁰ Dále pouze *Ackermann-Gemeinde* nebo zkratka *AG*.

²¹ Dále pouze český ekvivalent.

²² Dále pouze *Seliger-Gemeinde* nebo zkratka *SG*.

²³ Dále pouze *Witikobund*.

vyhnanců, byl spíše uzavřeným společenstvím pro elitní jádro, díky čemuž se počet jeho členů pohyboval pouze ve stovkách. *Witikobund* se významně zasloužil o výstavbu *Sudetoněmeckého Landsmanšaftu* (*Sudetoněmeckého krajanského sdružení; Sudetendeutsche Landsmannschaft; SL*)²⁴ a Walter Becher, významný člen *Witikobundu*, se stal jeho předsedou. Vedle Waltera Bechera, v henleinovské době sympatizanta antisemitismu, byli ve *Witikobundu* činní např. Walter Brand, někdejší vedoucí Henleinovy kanceláře, Siegfried Zoglmann, územní vedoucí *Hitlerjugend* (*Hitlerova mládež*)²⁵ v protektorátu Čechy a Morava, nebo Konstantin Höss, někdejší oblastní vedoucí *NSDAP* v Praze. (Herde a Stolze 1987, s. 114–116) *Witikobund* byl již svým složením organizací nacionálně-konzervativní, významně se zaměřoval také na evropské integrační procesy. Soustředil se na ustupující význam národních států a vymezených státních hranic, větší význam připisoval tzv. národnímu duchu („Volkstum“), neboť ustupující význam hranic sice odsune státy, ale národy zůstanou důležitou entitou. Dle Hahnové (1996, s. 66) se *Witikobund* vracel k myšlence Henleinova sudetoněmeckého hnutí a na rozdíl od jiných organizací sudetských Němců v jazyce *Witikobundu* nechyběla agrese a silně emocionální projevy. (srov. Houžvička 2005, 317–330; Herde a Stolze 1987, s. 95–116)

Sudetoněmecká rada (*Sudetendeutscher Rat; SR*)²⁶ byla první politickou organizací sjednocující se etnické skupiny sudetských Němců, založenou pro jejich ochranu. Navázala na nepolitický *Blok vyhnanců a zneprávněných* (*Block der Heimatvertriebenen und Entrechteten*)²⁷. Reprezentovala názorový proud cílený na ustavení sudetoněmecké krajanské centrály a byla střídavě ve stavu kooperace a opozice vůči vznikajícímu *Sudetoněmeckému Landsmanšaftu*. *SL* je zastřešující organizací sudetských Němců, která existuje dodnes. V červnu 1948 došlo k důležitému kroku k nalezení společné platformy pro sudetské Němce, byl svolán svatodušní sjezd do města Bad Aiblingu. Tímto

---

²⁴ Dále pouze *Sudetoněmecký Landsmanšaft* nebo zkratka *SL*.

²⁵ Dále pouze *Hitlerjugend*.

²⁶ Dále pouze *Sudetoněmecká rada* nebo zkratka *SR*.

²⁷ Dále pouze český ekvivalent.

sjezdem byla založena tradice *Sudetoněmeckého dne* (*Sudetendeutscher Tag*; oficiálně se za první počítá sraz roku 1950)²⁸, který se koná pravidelně v městech jižního Německa, nejčastěji v Mnichově, Norimberku nebo Stuttgartu, a demonstruje existenci a sílu sudetoněmecké komunity. (Houžvička 2005, 317–330)

Vedle politické organizace sudetských Němců se brzy po válce objevuje i organizace kulturně-historických aktivit. Dodnes do tohoto kontextu významně přispívá i *Ackermann-Gemeinde*, již od roku 1947 se setkáváme s činností spolku *Adalbert Stifter Verein* (*Spolek Adalberta Stiftera*)²⁹, který cílí na pěstování tradic vědy a kultury českých zemí. Od samého počátku své činnosti spolek pořádá výstavy, rozličné kulturní akce, vydává knihy a intenzivně spolupracuje s českými emigranty. (Hahnová 1996, s. 68) Sudetoněmecké organizace vytvořené v poválečném období byly a jsou velmi dobře organizovanými spolky, jejichž hrdost je drží pohromadě a existují díky ní dodnes. *Sudetoněmecký Landsmanschaft* je i dnes činný a pod záštitou svého mluvčího Berndta Posselta pravidelně svolává sudetské Němce na sraz k příležitosti *Sudetoněmeckého dne*. Sudetští Němci vydávají i vlastní periodika, z nichž nejčtenější jsou noviny *Sudetendeutsche Zeitung* (*Sudetoněmecké noviny*)³⁰. (Houžvička 2005, s. 336)

1.6 Studená válka

Nedlouho po skončení tragické druhé světové války se objevila hrozba nového globálního konfliktu. Ze Spojených států amerických a Sovětského svazu, dříve spojenců proti Hitlerovi, se stali konkurenti. Nadějí na odvrácení vojenského střetu byla snaha Západu navázat diplomatické styky se Sovětským svazem. Po smrti Josifa Vissarionoviče Stalina v roce 1953 se to zdálo možné, Moskva však na svých stanoviscích setrvala a v zahraniční politice nepřipustila žádnou změnu.

V Československu byl znovu prezidentem Edvard Beneš, oproti první republice byl však život v republice zcela odlišný. Již během války se smýšlení

---

²⁸ Dále pouze český ekvivalent.

²⁹ Dále pouze *Adalbert Stifter Verein*. Více viz kap. 4.2.

³⁰ Dále pouze *Sudetendeutsche Zeitung*.

československé politické špičky posunulo značně doleva. Rozhodující moc měla v ruce *Komunistická strana Československa*, během války uznána za státotvornou sílu. Za její vlády nastoupila republika svou vlastní (nesovětskou) cestu k socialismu. Byl schválen nový politický systém s prvky centrálně plánovaného hospodářství a rozsáhlým znárodněním. Československou cestu k socialismu ukončil komunistický puč v únoru 1948, který započal sovětizaci země a společně s převzetím prezidentské moci Klementem Gottwaldem a přijetím nové ústavy definitivně nastolil komunistický režim. (srov. Kučera 2005, s. 19–21) Až do pozdních 60. let byli českoslovenští komunisté spojenci Moskvy, zestátnování průmyslu a kolektivizace zemědělství zde probíhaly mnohem intenzivněji než v sousedním Polsku či Maďarsku. (Lizcová 2012, s. 38–39) V komunistickém Československu získala novou roli i kultura. Propagací nového režimu měla napomáhat budování socialismu. Pomocí „kulturní revoluce“ se vytvořil nový systém a stávající kulturní život se musel zlikvidovat. Nástroji kulturní revoluce byly především cenzura, personální čistky, potlačení nezávislých spolků a institucí, znárodnění soukromých divadel, galerií a nakladatelství či zákaz moderního výtvarného umění, jazzu či nepohodlných periodik. Po tzv. Vítězném únoru trvalo téměř dva roky tento nový kulturní systém plně etablovat. Ustanovila se nová umělecká kritéria, kvalita uměleckých děl závisela na jejich ideovosti a aktuálnosti, důležitý byl i jejich původ. Sovětská umělecká produkce byla preferována, západní tvorba naopak potlačena a zatracena, což v komunistickém státě nebylo složité prosadit. (Lizcová 2012, s. 42–43)

Území poraženého Německa po druhé světové válce bylo rozděleno do čtyř okupačních zón, jež spravovali váleční spojenci, USA, Velká Británie, Sovětský svaz a Francie. *Americká, britská a francouzská okupační zóna* byly v květnu roku 1949 sloučeny a vznikla parlamentní demokracie, Spolková republika Německo³¹. Východní část německého území se pod kuratelou

---

³¹ Bundesrepublik Deutschland; SRN/BRD. Dále používán český ekvivalent nebo česká zkratka SRN.

Sovětského svazu stala socialistickou Německou demokratickou republikou³². Oba nově vzniklé státy se začlenily do bipolárního světa a staly se součástí opozičních mocensko-politických bloků. SRN se podílela na zárodku pozdější evropské integrace založením *Evropského společenství uhlí a oceli (ESUO)*, NDR na opačné straně vstoupila do *Rady vzájemné hospodářské pomoci (RVHP)*. Sovětský svaz od roku 1952 takticky přednášel návrh na znovusjednocení Německa, jež by dle Lizcové (2012, s. 37) znamenalo vytrhnutí SRN ze západního vlivu a zabránilo SRN v remilitarizaci. V obou vzniklých německých republikách se však zformovaly dvě německé armády, v roce 1955 vstoupila SRN do *Severoatlantické aliance (NATO)* a NDR do *Varšavské smlouvy*.

Nevyřešenou otázkou dvou německých republik byl Západní Berlín, „zvláštní ostrov uprostřed NDR“, na který východoněmečtí obyvatelé prchali z NDR. (Lizcová 2012, s. 37) Tato otázka se po řadě bezvýsledných dohod razantně vyřešila 13. srpna 1961, kdy východoněmecká státní bezpečnost uzavřela všechny přechody do Západního Berlína, kolem kterého byla vzápětí vystavěna vysoká betonová zeď. Rozdělení Německa se tak definitivně potvrdilo a NDR se stala samostatným aktérem mezinárodní politiky.

Konrad Adenauer, tehdejší konzervativní kancléř SRN stavěl svou politiku na suverénním postavení SRN jako obranného valu proti vlivům komunismu a jejím zapojení do západních hospodářských a politických struktur. Svým cílům dával přednost před znovusjednocením Německa. SRN se za Adenauera začalo dařit a započal nevídaný ekonomický růst, později označovaný jako „hospodářský zázrak“. Toto materiální zajištění a vzestup vrstev obyvatelstva zajistily akceptaci nového režimu i zapojení poválečných vysídlenců do západoněmeckého prostoru. Hrubý domácí produkt SRN vzrostl mezi lety 1950 a 1975 téměř pětinasobně. (Lizcová 2012, s. 64–66)

---

³² Deutsche Demokratische Republik; NDR/DDR. Dále používán český ekvivalent nebo česká zkratka NDR.

1.6.1 Česko-německé vztahy na pozadí železné opony

V kulturním kontextu zde stojí za zmínku legenda bavorského města Furth im Wald o zabití draka a její postavení v nestálých poměrech česko-německých vztahů. Příběh se začal psát v srpnu roku 1431, kdy se ve Furth im Wald začalo početné vojsko chystat ke křížové výpravě do Čech, aby potrestalo vzbouřené příznivce popraveného Jana Husa, a aby nakonec bitvu u Domažlic vzdalo bez boje. Prolévání krve v pohraničí probudilo ze spánku zakletou stvůru, draka, a rozpoutalo jeho hněv. [...] Legendu o drakovi ve Furth im Wald, jemuž se od konce druhé světové války říká „drak z Čech“ vypráví divadelní hra *Drachenstich* (*Skolení draka*), nejstarší bavorská lidová hra. Hra nese téma pohraničních bojů a prastarého boje dobra se zlem, první zmínky o ní sahají do konce 16. století, od roku 1676 se pak objevují častěji, nejstarší dochovaná verze pochází z roku 1840. Během následujících 370 let se hra dočkala několika zpracování, co však měla všechna společné, bylo její zasazování do dobového kontextu a propaganda spojování draka s nepřitelem, ať již jím byli samotní čeští sousedé nebo později celý východní blok. I události odsunu sudetských Němců a jejich složité integrace do německého prostoru se v pohraničním městě Furth im Wald výrazně projeví, město trpělo pod tlakem tisíců příchozích sudetských Němců, ať již pro ně bylo cílem nebo „přestupní stanicí“. Zde Blahak (2016) cituje předmluvu hry *Drachenstich* ve vydání Josefa Martina Bauera: „To, že se o pět set let později [po husitech – pozn. aut.] znovu objevuje takový strach, znovu útky a uprchlíci, je pouhou zvyklostí dějin na daných místech pravidelně opakovat určité události a nikdy nenechat upadnout v zapomenutí, že osud pohraničí není klidným osudem.“ Právě hra Josefa Martina Bauera se ve Furth im Wald hrála téměř celou druhou polovinu 20. století a i za studené války připomínala „českého draka“, který u Domažlic zahnal německé obyvatele pohraničí. (srov. Blahak 2016³³ a Krausová 2000, s. 96–107)

Československý vztah k Německu byl po skončení války velmi negativní. Odsun sudetských Němců se stal jediným opatřením, které se ze strany Prahy podařilo prosadit, a jehož průběh poznamenal česko-německé vztahy na další

---

³³ Z německého originálu přeloženo autorkou.

dlouhá desetiletí. Československý Národní výbor měl mnohem vyšší požadavky, byly snahy omezit německou suverenitu, degradovat průmyslovou výrobu a uvalit na Německo vysoké reparace. Tyto požadavky však již zůstaly nesplněny, jelikož nebyly v zájmu Sovětského svazu, a po nástupu komunistického režimu, kdy byla zahraniční politika podřízena Moskvě, zcela utichly. Ani po vzniku dvou samostatných německých států nezmizela z povědomí Čechů a Slováků křivda a zášť. Lidově-demokratická NDR se stala spojencem, součástí socialistického bloku, SRN Češi vnímali naopak jako úhlavního nepřítele. Čechoslováci Spolkovou republiku viděli jako nástroj amerického imperialismu a zemi, kde převzali moc bývalí nacisté, již chtějí násilně získat zpět sudetoněmecký majetek a znovu posunout státní hranice. I přes četné problémy došlo v 50. letech mezi SRN a ČSR k jistému uvolnění. Po začlenění obou států do jejich mocenských bloků, vstupu SRN do *NATO* a ČSR do *Varšavské smlouvy*, začala Praha de facto existenci západoněmecké republiky uznávat. Toto postupné navazování kontaktů mezi Prahou a Bonnem bylo razantně ukončeno tzv. druhou berlínskou krizí, která vyvrcholila v roce 1961 obehnáním Západního Berlína zdí³⁴. Praha v roce 1960 výrazně zesílila svou negativní propagandu zaměřenou proti tzv. revanšismu a militarismu. Nesouhlasila zejména se začleněním SRN do západních obranných struktur, atomovým vyzbrojením západoněmecké armády, obsazením postů v bonnské politice i *Bundeswehru*³⁵ bývalými osobnostmi nacistického režimu a činností vyhnaneckých organizací, příp. jejich vlivem na spolkovou i zemskou politiku. Československo dokonce v roce 1961 odmítlo návrh bonnského ministra zahraničí Gerharda Schrödera provést výměnu obchodních misí se státy východní Evropy. Tuto iniciativu tehdy již Československá socialistická republika (ČSSR) vnímala jako pokus o narušení jednoty socialistického bloku a trvala na několika

---

³⁴ Z důvodu masivnímu odlivu východoněmeckého obyvatelstva na Západ bylo po formální sovětsko-americké schůzce 13. srpna 1961 rozhodnuto o uzavření hranic mezi Západním a Východním Berlínem a o vystavění tzv. Berlínské zdi.

³⁵ Spolková obrana (ozbrojené síly) SRN.

požadavcích, jež byly pro německou stranu nepřijatelné, jako např. neplatnost *Mnichovské dohody ex tunc*.³⁶

V průběhu 60. let docházelo ve vzájemných stycích Československa a SRN na úrovni reálných vztahů občanů ke značným změnám. Zájem KSČ vyvolala zejména slavná řeč sociálního demokrata Egona Bahra, *Wandel durch Annäherung*³⁷, z roku 1963 a vyjádření západoněmeckého kabinetu pro zlepšení kulturních a hospodářských vztahů s východem. V rámci tohoto mezinárodního uvolnění v Československu utichla vlna propagandy a částečné otevření hranic umožnilo rozšiřování hospodářských i kulturních vztahů mezi společenskými aktéry v SRN i ČSSR. Vzájemné předsudky vystavěné na propagandistických výpovědích tak mohly být vlastní zkušeností revidovány a odbourávány.

Na úroveň vysoké politiky tato vstřícná atmosféra nedosahovala. Praha začala s Bonnem vyjednávat na úrovni obchodu a hospodářství, navázat se SRN oficiální styky však dle tzv. *Ulbrichtovy doktríny* (viz níže) a Moskvy nesměl žádný socialistický stát, dokud tak jako první neučiní NDR. Jednání o výměně obchodních misí byla nakonec úspěšně uzavřena a 15. února 1968 vstoupila v platnost smlouva zahrnující i vízovou agendu a podporu vzájemného obchodu. „Invaze vojsk Varšavské smlouvy do Československa v srpnu roku 1968 nezpůsobila v oficiálních vztazích mezi ČSSR a SRN žádný zvláštní přelom. Sice poněkud ochladly, ale bonnská vláda vnímala mocenský zásah proti Praze [...] primárně jako vnitřní záležitost socialistického bloku [...].“ (Lizcová 2012, s. 92) Nastupující normalizace znamenala omezení kontaktů mezi občany ČSSR a SRN, které byly v předchozích letech navázány, zanikla i většina výměnných programů. (Lizcová 2012, s. 83–92)

Československo za studené války jako jediné přímo hraničilo jak se SRN tak NDR. Vztahy Prahy s oběma německými republikami byly jeden druhým ovlivňovány a komplikovaly se navzájem. K vytvoření spojeneckého vztahu mezi ČSSR a NDR a obrazu NDR jako toho „lepšího Německa“ nedošlo snadno ani rychle, v myslích Čechů a Slováků zpočátku stále zůstával pomnichovský

---

³⁶ Zrušení *Mnichovské dohody* se zpětnou platností.

³⁷ Možno přeložit do češtiny jako *Změna sblížením*.

odpor ke všemu německému. Sblížení obou komunistických zemí napomohla obchodní výměna a existence společného nepřítele, Spolkové republiky Německo, „[hnízda] (neo)nacistů, sudetoněmeckých revanšistů a válečných štváčů a prodloužené [ruky] amerického imperialismu v Evropě.“ (Lizcová 2012, s. 98) Obyčejní Češi a Slováci však rozdíl mezi oběma Německy tak ostře nevnímali, vždyť také až do roku 1963 neměli možnost sousední státy osobně poznat a vidět na vlastní oči, vycestovat přes zatarasené hranice se dalo jen výjimečně. V 50. letech se začala rozvíjet kulturní spolupráce s NDR ve formě výměn delegací, studentů či vědců, kontaktů škol a výměny informací a pořádání společných akcí na poli kultury či sportu. Dobré vztahy mezi ČSSR a NDR přetrvávaly až do počátku 60. let, poté se političtí reprezentanti obou států začali ve svých názorech postupně rozcházet. Československá strana rozuměla snahám NDR se prosadit na úkor SRN a získat spojence, stále méně však mohla schvalovat způsoby, jakými NDR postupovala. Lehké uvolnění v oblasti kultury v ČSSR na počátku 60. let bylo naopak pro Německou demokratickou republiku nepřijatelné, kritizovala vystavované abstraktní umění a osočovala Prahu z nedostatečné obrany proti západní propagandě. NDR také začala sabotovat hostování českých umělců na svém území, omezila publicitu jimi organizovaných akcí a její přístup vůči nim značně pochladl.

Československo však na tyto kroky NDR téměř nereagovalo. Naopak se soustředilo na slibný vývoj kulturních vztahů se SRN, který Východnímu Berlínu nepřinášel pražádnou radost, jelikož NDR se obávala průniku imperialismu přes ČSSR do socialistického bloku. Ve spolupráci s Moskvou pak vedení NDR ustanovilo výše zmiňovanou *Ulbrichtovu doktrínu*³⁸, která stanovila, že „žádný socialistický stát nesmí navázat oficiální styky se SRN dříve, než tak učiní NDR“. (Lizcová 2012, s. 102) Toto údajné podcenění Západního Německa bylo jednou ze záminek k pozdějšímu vpádu vojsk *Varšavské smlouvy* do Československa, jehož byl Walter Ulbricht velkým zastáncem a východoněmecká armáda celou akci podpořila. (Lizcová 2012, s. 98–102)

---

³⁸ Pojmenovanou podle Waltera Ulbrichta, prvního tajemníka NDR.

2 Otázky česko-německých vztahů

Předmětem předložené diplomové práce je prezentace české kultury v německém prostředí. Je však důležité nejprve vymezit, co kontakt těchto dvou kultur přináší. Jsou ve vztazích Čechů a Němců překonána traumata minulých režimů a válek? Na tyto otázky se Češi i Němci již desítky let snaží najít odpověď a děje se tak částečně i vzájemnou kulturní výměnou. Češi a Němci po staletí žili vedle sebe, ne vždy mezi nimi existovala státní hranice. Ta se však před 70 lety stala nutností. Existuje ona hranice dnes již jen na papíře nebo je stále zakotvena i v myšlenkách Čechů a Němců? A je vůbec možné tyto zábrany mezi dvěma kulturami kompletně vymazat? Kde vznikla myšlenka českého nezájmu a odporu vůči všemu německému? Hahnová (2014, s. 487–493) zmiňuje, že v mysli některých Němců tuto nenávist nezapočaly až válečné převrasy 20. století, nýbrž František Palacký a národní obrození v českém prostředí, distance od německého jazyka a snaha rozvinout svůj vlastní. František Palacký je označován za původce toho, co dokončil Edvard Beneš odsunem sudetských Němců, za původce distance mezi českým a německým národem.

Sudetoněmecká otázka je bezesporu jedním z diskutovaných témat česko-německých vztahů. Společně s holocaustem či *Mnichovem* snad i byla pro dialog Čechů a Němců určitým tabu, které dlouhodobě společnost nosila v paměti. Eis (1995, s. 286–288) se zmiňuje o tzv. břemeni „mnichovanství“, tedy myšlenek na tichou kapitulaci za přihlížení světových velmocí. Staré rány sice dodnes nejsou zapomenuty, ale zdaleka již nevládne takový strach o nich mluvit. Česko-německý dialog probíhá částečně právě díky detabuizovaným otázkám, které, jakmile se otevřou, naskýtají široké spektrum k diskusi a dalšímu pátrání ve společné minulosti. Pokud takto diskutující tolerují jeden druhého a především mluví o nevhodných krocích na své straně, skutečná i fiktivní tabu tím ustupují do pozadí.

2.1 Pojem Sudety

V souvislosti s historií i současností česko-německých vztahů jsou velmi často zmiňovány a komentovány pojmy „Sudety“, příp. „sudetští Němci“. Pro objasnění dialogu mezi Čechy a Němci je pojem Sudety velmi důležitý, může být však často misinterpretován. Následující kapitola poskytuje několik způsobů jeho interpretace a komentuje jeho užití pro účel předložené práce.

Název Sudety (německy Sudetenland) se nejčastěji objevuje jako označení pohraničních oblastí, ve kterých od středověku do roku 1945 sídlil velký podíl německých obyvatel. Jednalo se zejména o oblasti jihozápadních, západních a severozápadních Čech (Šumava, od ašského výběžku přes Karlovarsko, Ústecko až po Liberec), části severovýchodních Čech, severní Moravy a Slezska. Kromě pohraničí Sudety zahrnovaly také tzv. jazykové ostrovy v okolí měst Jihlavy a Brna. Používání slova Sudety může však být zavádějící. V poválečné době a za dob normalizace bylo toto označení nežádoucí, bylo tedy ze slovníku Čechoslováků vypuštěno, dnes se však vrací mezi běžně používaná označení. (Mikšíček 2007, s. 25)

Pro již zmiňovaný německý název *Sudetenland* existuje druhá varianta interpretace. Název *Sudetenland* nesla jedna ze čtyř Němci vyhlášených provincií po vzniku samostatného Československa³⁹. I pro označení této oblasti, tedy severovýchodních Čech, severní Moravy a Slezska v krátkém období na konci roku 1918 lze užít název Sudety. Tato provincie existovala společně s *Deutschböhmen*, *Deutschsüdmähren*, *Böhmerwaldgau* a městskými enklávami vyhlášenými Němci – Brnem, Jihlavou a Olomoucí – od konce října 1918 do 31. prosince 1918, kdy byla tato území obsazena českými vojenskými jednotkami. (Olivová 2000, s. 66–73)

Ještě před zasazením názvu Sudety do politického a sociogeografického kontextu měl tento pojem fyzickogeografický význam, který mu částečně zůstává i dnes. Sudety, nebo také *Sudetská subprovincie* (dříve soustava), označovaly *Krkonošsko-jesenickou subprovincii*, tedy vyšší geomorfologickou jednotku a

---

³⁹ Viz kap. 1.1.

jednu z šesti subprovincií České vysočiny. *Krkonošsko-jesenická subprovincie* se rozprostírá v severovýchodních Čechách, na severu Moravy a ve Slezsku, za hranicemi pak v jihovýchodním Sasku a jihozápadním Polsku. Subprovincii můžeme dále členit na oblasti Krkonošskou, Orlickou a Jesenickou a Krkonošsko-jesenické podhůří. (Demek 1987, s. 35) Poprvé se pojem *Sudéta óre* objevil již ve 2. století našeho letopočtu na Ptolemaiově mapě světa. Tam označoval pravděpodobně Krušné hory a přilehlé oblasti. Dnes je však tento pojem v české geografii méně známý, označení tohoto geomorfologického celku pojmem Sudety bylo za dob normalizace nežádoucí a bylo tedy v českém názvosloví v 70. letech změněno na název dnešní. V polské i světové geografii lze však označení *Sudety* najít do současnosti. (Jeleček 2004)

Čtvrtou možností interpretace pojmu Sudety je *Říšská župa Sudety* (také *Sudetská župa*), existující v letech 1939–1945. Jeleček (2004) ji označuje jako jedinou správní jednotku, ke které se vztahoval pojem „sudetští Němci“. Vytvoření *Říšské župy Sudety* předcházela správní jednotka nacistického Německa vytvořená bezprostředně po Mnichovské dohodě 1. října 1938, nazvaná *Sudetoněmecká území (Sudetendeutsche Gebiete)*⁴⁰. Správním městem celého území se stal Liberec, v čele správy stál Konrad Henlein a 21. listopadu 1938 se tento celek na základě zákona *O opětovném sjednocení sudetoněmeckých území s Německou říší (Gesetz über die Wiedervereinigung der sudetendeutschen Gebiete mit dem Deutschen Reich – GWG 2004)* oficiálně stal součástí Německa. V dubnu 1939, po březnovém vytvoření Protektorátu Čechy a Morava, se větší část *Sudetoněmeckých území* na základě zákona *O rozdělení sudetoněmeckých území (Gesetz über die Gliederung der sudetendeutschen Gebiete – GGG 2004)* stala *Říšskou župou Sudety*. Zahrnovala území českého Slezska, severních a západních Čech a hlavním městem byl i nadále Liberec. (Jeleček 2004)

---

⁴⁰ Dále pouze *Sudetoněmecká území*.

2.1.1 Sudetoněmecká otázka

Historický vývoj sudetoněmeckých území je motiv, který se do česko-německých vztahů pravidelně vrací. Vyrovnání se s nepříznivým osudem, odsun či výměna obyvatel, ztráta občanů či naopak jejich nucená integrace, tyto otázky jsou stále aktuální nejen v kontextu střední Evropy. Hlavním úskalím této problematiky je její subjektivita, její interpretace je závislá na lidech, kteří mají různé představy o dobru a zlu a o tom, která změna je vítaná a která nepřijatelná. V demokratické společnosti je základem rozhodování racionalita člověka, což není vždy jednoduché. Racionalita se vytrácí ve chvíli, kdy problém samotný vztáhneme na člověka, kdy ho spatřujeme mezi lidmi jako takovými, nikoli mezi idejemi, hodnotami či zájmy. Ve svobodných společnostech s demokracií na vzestupu konfliktů paradoxně neubývá, nýbrž díky rozšiřování palety různých zájmů, postojů a názorů participujících jednotlivců počet konfliktních situací roste a jejich řešení je složitější.

Tento rozpor sledujeme ve vztahu Čechů a Němců po pádu železné opony. Bývalí „sudetští Němci“ se na Česko obrací s pocity křivdy, Češi naopak poukazují na české utrpení a neblahé zkušenosti s Němci. Pro vyjasnění konfliktu a nalezení oboustranně přijatelného řešení je nutný klid a trpělivost a rovnoměrné zapojení obou stran. Právě to je, jak se zdá, nedostatkem sudetoněmecké otázky. Jako celek totiž zůstávala dlouho nevyřešená nebo byla z jejího řešení vylučována ta či ona strana (zejména sudetoněmecké organizace jak z české tak z německé strany). V takovém případě dochází k zákonité zatvrzelosti jedné nebo druhé strany, politická a mentální propast mezi oběma skupinami se prohlubuje a jednotlivé organizace tíhnou ke konzervatismu a skepsi, čímž nejsou schopny se vyrovnat s měnícím se světem a na dané změny reagovat. Taková seskupení, která nejsou nucena k diskusi a kterým nikdo nenaslouchá, se pak snadno zahledí sama do sebe a rezolutně odmítají jakýkoli kompromis. Tato situace může vést až k iracionálně agresivnímu projevu z důvodu pocitu ohrožení a nejistoty. V zájmu zainteresovaných společností je tedy nutné o společném problému diskutovat, věnovat mu dostatečnou pozornost a snažit se nalézt přijatelné řešení.

Neustálá přítomnost sudetoněmeckého problému v současných politických a kulturních vztazích České republiky a Německa by neměla působit znepokojivě. Střet zájmů a názorů není nutně negativním prvkem narušujícím demokratické politické dění, ba naopak. Je třeba na něj nahlížet jako na svobodnou politickou debatu a akceptovat ho jako nezbytnou součást svobodného života. Pokud ho společnosti dokážou přijmout, jsou na nejlepší cestě k nalezení kompromisu a samotnému řešení problému. (Hahnová 1996, s. 13–14)

Sudetoněmecká otázka je na obou stranách hranic i dnes aktivně diskutována. Je však důležité, jakou optikou je nahlížena. Nejprve se věnujme sudetoněmecké otázce z pohledu Čechů. I v současné české společnosti přetrvává určitý strach ze sudetských Němců, což však neznamená, že by Čechy ohrožovali. Němci k sudetoněmecké otázce také nejsou lhostejní. Existuje skupina obyvatel, která pravidelně formuluje konkrétní požadavky vůči Česku a má při tom značnou podporu, až několika desítek tisíc lidí. Bylo by nerozumné tento fakt nebrat na vědomí, je nutné přiznat, že sudetoněmecká otázka stále existuje a stále je součástí česko-německých vztahů. „Tahounem“ požadavků vůči České republice je *Sudetoněmecký Landsmanschaft*⁴¹. V českých komentářích k této záležitosti nacházíme malé porozumění tomu, o čem skutečně německé požadavky jsou. V Česku se věnuje pozornost především majetkoprávním aspektům a důležitější složky, jako historická a politická dimenze a touha po morálním zadostiučinění vyhnaných sudetských Němců, jsou opomínány. *Sudetoněmecký Landsmanschaft* jasně definuje požadavky na uznání sudetských Němců jako národnostní skupiny, která se stala obětí poválečné Československé republiky a má své právo na sebeurčení, a měla by tedy získat české státní občanství.

Sudetoněmecké otázce je nutno věnovat více pozornosti a brát ji vážně, neboť česká historie je nerozlučně spjata s historií česko-německých vztahů a s Němci, kteří na českých územích do roku 1945 žili. Ignorování či zamlčování těchto souvislostí by mohlo vést k prohlubování antagonismu a propasti mezi

---

⁴¹ Více viz kap. 1.5.2.

oběma stranami na společenském i politickém poli. Takové tendence se podobají propagandě komunistických činitelů, kteří se z českých dějin snažili vytěsnit buržoazii a zúžit tak historický obraz země na „dějiny dělnického hnutí“. Je tedy nutné dívat se na problém jako na celek se všemi souvislostmi, věnovat mu sofistikovanou veřejnou diskusi a nedovolit, aby byl emocionalizován a zneužíván. Pozice sudetských Němců lze dále srovnávat s názory a postoji jiných skupin uvnitř české (a nejen české) společnosti, celou otázku lze tedy v obdobných verzích vidět i jinde. Sudetoněmecká otázka, nejčastěji znějící „zda vést či nevést dialog se sudetskými Němci“ (Hahnová 1996, s. 18), je neustále skloňována a debatována v médiích, skutečná situace mezi Čechy a (nejen) sudetskými Němci je však poměrně klidná. Lidé z obou stran hranice se setkávají na denní bázi na rovině pracovní i osobní a i přes ty nejbolestivější vzpomínky na doby minulé spolupracují. Mezi politickou stránkou problému a každodenní realitou tedy existuje výrazný rozdíl. Za příklad zde může posloužit právě Mnichov, který platí za nejdůležitější centrum zpráv o sudetoněmecké situaci, a přestože ho stále tíží rok 1938, je jednou z Čechy nejčastěji navštěvovaných německých metropolí. V Česku se zájem o sudetoněmeckou otázku výrazně zvedl po pádu železné opony, poté co skončila komunistická cenzura a vytvořilo se informační zázemí pro diskusi. Od pádu komunismu se v českém prostředí objevily nové myšlenky týkající se sudetoněmeckého diskursu a jimi se začali více zabývat autoři jako např. Jan Křen, Václav Kural nebo Tomáš Staněk. Zájem o problém sudetských Němců se tedy zvýšil, zájem o sudetoněmecké hlasy jako takové bohužel ne. Čeští novináři jako by sudetoněmecké hlasy ignorovali, místo aby je důkladně studovali a hledali na ně odpovědi. Většina autorů má sice názor na to, zda „jednat či nejednat se sudetskými Němci“, málokdo z nich však ví, s kým jednat a o čem, kdo vlastně sudetští Němci jsou, jaké vůči Česku mají požadavky a jak se k nim staví širší (resp. politická) veřejnost. (Hahnová 1996, s. 15–19)

Pojem „sudetoněmecká otázka“ pramení z tradice pojmenovávání situací sjednocování roztržštěných států. Před sudetoněmeckou existovaly např. italská či německá otázka. Nazývání takové situace otázkou pramení z nevyřešeného

problému národní identity a nejasné státní příslušnosti určité skupiny. Může se zdát jednoznačný, často však není řešitelný naráz. Řešení tzv. německé otázky, vytvoření sjednoceného německého státu, nebylo konečné a nepřineslo výrazné zlepšení situace, naopak po roce 1871 přineslo další století válek a bojů o státní hranice. Moderní německý národ tvořila kulturní sounáležitost německy mluvících obyvatel různých regionů, nebyli to však zdaleka všichni Evropané patřící k německy mluvícímu etniku. Za příklad německy mluvících, kteří nebyli součástí německého národa, mohou posloužit Švýcaři nebo obyvatelé Alsasko-Lotrinska, o které Německo bojovalo s Francií a definitivní podobu získalo až po porážce Německa v druhé světové válce. Problémy krystalizace německého obyvatelstva se vyskytovaly i na hranicích s Belgií, Nizozemskem a Dánskem, Německo vedlo spory také s Polskem a situace Rakouska, které se nakonec ve 20. Století osamostatnilo, také nebyla jednoduchá. Na otázku národní a státní příslušnosti německy mluvících obyvatel českých zemí je velmi složité nalézt dostačující odpověď.

Historicky tyto obyvatelé náleželi k českým zemím, byli schopni se identifikovat s Habsburskou monarchií, ale cítili i kulturní sounáležitost s německým národem. Otázku, na kterou stranu se po první světové válce Němci přikloní, pomohl vyřešit „postulát o přirozeném právu každého národa na sebeurčení“. (Hahnová 1996, s. 21) Němci se tak rozhodli pro německý národ a rozhodli se svůj politický život směřovat spíše ke společenství německého státu než k národnímu státu Čechů a Slováků. Právě Československo a jeho postupný vývoj během 20. století nabízí ilustraci toho, jak těžké bylo v té době vymezit hranice evropských států a rozdělit Evropu na základě etnicky definovaných národů. Československý stát se konstitoval jako parlamentní demokracie a garantoval všem občanům bez ohledu na jejich národnost občanská práva, od počátku měl však problémy vymezení hranic s Maďarskem a Polskem. V roce 1938 se rozpadl pod tlakem Hitlera, na konci druhé světové války ztratil východní provincii, Podkarpatskou Rus, a zřekl se svých maďarských a německých občanů. Sotva se v roce 1989 zbavil komunismu, zanikl a vznikla Česká republika a Slovensko.

Češi a Němci mají na 20. století podobné vzpomínky v duchu definování hranic a formování obou moderních národních států, které se neobešlo bez problémů. Vzpomínky lidských pokolení na rok 1945 nelze vymazat ani přesto, že odsunutí Němci se integrovali do německé společnosti, většina z nich už není naživu a jejich vnuci jen zřídka projevují o sudetoněmeckou otázku zájem. Vzpomínky jsou udržovány po generace v tzv. „kulturní paměti“, v kolektivní paměti byt' jen malých skupin lidí. A dokud alespoň hrstka lidí tuto kulturní paměť udržuje a sdílí ten zvláštní vztah Němců k českým zemím, budou vědomí soudržnosti a historické vzpomínky na česko-německou minulost stále přítomny v myšlenkách Němců i dávno po smrti posledního z jejich odsunutých předků. (Hahnová 1996, s. 19–22)

2.1.2 Proměny sudetské krajiny

„Pokud se zajímáme o proměny krajiny, je nutné věnovat pozornost především tomu, kdo krajinu využívá a k jakým účelům, jak ji vnímá, jaký k ní má vztah. Úplné výměny obyvatel [...] mohou poškodit kontinuitu využívání krajiny, noví obyvatelé však do krajiny mohou přinést nové způsoby [...], kterými krajinu uchopují.“ (Fatková 2014, s. 49)⁴²

Sudetoněmecká otázka není pouze záležitostí mezilidských vztahů, nýbrž i věcí proměn a zásahů do krajiny česko-německého pohraničí. Lidé museli opustit nejen své domovy, ale i pozemky, které tak přišly o péči sedláků a postupně zpustly. Sudetská krajina připomíná, co může nastat, přestanou-li platit pravidla a řád v krajině. Sudety zažily odchod obyvatel a příchod nových, kteří se k nově nabytému území stavěli naprosto odlišně. Hospodáře v pohraničí nahradili konzumenti. Pro srovnání uveďme, jak žila sudetská krajina před odsunem obyvatel a jak vypadá nyní. Sudetské obce měly kdysi jasné uspořádání kolem svého centra, kterému vévodil kostel. Veřejná prostranství, ulice a obec jako celek byly chápány jako místo setkávání lidí sdílejících stejný osud. Krajina kolem sídel byla krajina kulturní, byla obhospodařována a plně využita pro obživu.

---

⁴² Fatková (2014) studuje podrobněji proměny sudetské krajiny v oblasti Tachovska.

Dnes se městská struktura nejen v Sudetech rozrůstá do krajiny a kulturní krajinu tak vytlačuje. Dominantu kostela zastiňují vysoké obytné či administrativní budovy, sídla již nemají jasně vymezené centrum, vytváří se nová subcentra v jednotlivých městských částech. Lidé ztrácí schopnost žít ve svých sídlech a veřejném prostoru pospolu. I svět vesnice se mění, obce se vylidnily a stálé obyvatelstvo nahrazují chalupáři, kteří si svůj prostor jasně vymezují a svět vesnice se tak rozpadá na desítky autonomních světů oddělených ploty mezi jednotlivými domy. O kulturní krajinu člověk přestal pečovat, byla redukována na zdroj surovin. (Plicka 2006, 32–36)

Sudety definitivně ztratily zemědělskou krajinu tím, že ztratily své hospodáře. Za přibližně padesát let se krajina vrátila do stavu podobného tomu, než do ní přišel člověk. Tento vývoj je ukázkou síly přírody a seberegulace živé krajiny. Pás pohraničního území však i dnes slouží jako pás hor objímající českou kotlinu, jako rozvodí i prameniště mnoha řek a jako přirozená historická hranice zemí Koruny české. (Lapka 2006, 138–139)

3 Cesta k česko-německé kulturní spolupráci

Československo a Německo (po rozdělení SRN a NDR) se v 50. letech ocitly ve zcela nové situaci. Za dob Rakouska-Uherska byla Praha jedním z kulturních center říše, kde působili Wolfgang Amadeus Mozart či Rainer Maria Rilke a Franz Kafka. Ztratila nyní německou i židovskou komunitu a jejich kulturní činnost a jako hlavní město se postavila do čela budování socialismu. I někdejší německá kulturní metropole Berlín svou izolací uprostřed Východního Německa ztratil svůj kulturní náboj. Kulturní výměna mezi oběma národy sice nebyla zcela zrušena, brzy se však stala propagandistickým nástrojem jen upevňujícím železnou oponu mezi oběma bloky. Bezprostředně po válce se o kulturních vztazích Československa s SRN ani NDR téměř nedá mluvit, až v polovině 50. let 20. století došlo k jistému uvolnění a vedle hospodářství se právě kultura a cestovní ruch staly druhým sektorem, ve kterém mezi ČSSR a SRN probíhal přímý kontakt. O opravdový rozvoj československo-německé spolupráce se pak jednalo v letech 1963 až 1964, kdy došlo k liberalizaci československé vízové politiky, a tedy k rozvoji cestovního ruchu do země západních sousedů, Češi a Slováci se také dostali k německým tiskovinám a prvním překladům moderní literatury. Nejvíce akcí, na kterých Československo spolupracovalo se SRN, patřilo do oblasti hudby, filmu a výtvarného umění. (Lizcová 2012, s. 104–106) Na poli filmu docházelo mezi ČSSR a SRN k vzájemným výměnám a promítání filmů z produkce sousedního státu. Tento fenomén byl však v 50. letech stále v počátcích, československých filmů bylo v SRN představováno velmi málo. Na přelomu 50. a 60. let se počet českých filmů vyvážených do Německa zvyšoval a mezi snímky představované v SRN patřily zejména filmy pro děti a mládež. Diváci v SRN mohli tedy jako první z československé produkce vidět pohádky jako např. *Pyšná princezna* či *Byl jednou jeden král*. Největší vlna českých filmů pak do SRN⁴³ a tak i dál na západ mířila na počátku 60. let, kdy byla česká kinematografie hodnocena jako jedna z nejzajímavějších na světě. Čeští a Slovenští filmaři se totiž nebáli

---

⁴³ Zejm. přes filmové festivaly v Mannheimu a Oberhausenu.

kontroverzních témat ani jejich originálních pojetí, byli tedy pro diváky ze SRN zajímavější než neutrální produkce NDR. Zlatá léta československého filmu jen podtrhla významná ocenění, zejména získání dvou Oskarů; v roce 1966 za *Obchod na korze* a v roce 1968 za Menzelovy *Ostře sledované vlaky*. (Lizcová 2012, s. 123–126)

V druhé polovině 60. let se Československo na západě i ve výtvarném umění těšilo velkému obdivu. Českoslovenští umělci se dostali i na vysoce hodnocenou mezinárodní výstavu *documenta* v hesenském Kasselu. V roce 1968, poznamenaném revolucí, Československo na *documentě* zastupovali pouze tři umělci, Milan Dobeš, Zdeněk Sýkora a Jiří Kolář. Právě Kolář vzbudil svými díly největší nadšení a tyto kladné ohlasy mu zajistily další působení v Západním Německu. Jak ve výtvarném umění, tak ve filmu, však spolupráci ČSSR a SRN narušila a na další léta ukončila okupace Československa vojsky *Varšavské smlouvy* v srpnu 1968. Stranická cenzura normalizačních let vrátila umělce do komunistické reality, kvalita produkovaných snímků tak prudce klesla a československá kinematografie velmi rychle ztratila svou prestiž v mezinárodním kulturním prostředí. Počet nových českých hraných filmů uváděných v SRN do roku 1975 klesl na 2–5, ke konci 70. let se již neuvedl ani jeden. (Lizcová 2012, s. 137–154)

3.1 Sametová revoluce a přelom tisíciletí

Nové Československo si po převratu od počátku uvědomovalo důležitost sousedství a vztahu se sjednocujícím se Německem. Reprezentanti nové zahraniční politiky ČSR se k Německu stavěli vesměs vstřícně, což byl dlouhodobý přístup v prostředí disentu. K česko-německým vztahům se v prosinci 1989 vyjádřil Václav Havel, když se veřejně omluvil sudetským Němcům, kteří byli po druhé světové válce odsunuti. Tento akt označil za „zlo, které bylo odplatou za předchozí zlo.“ (Houžvička 2005, s. 381) I německý prezident Richard von Weizsäcker učinil krok směrem ke smíření, svým projevem na Pražském hradě 15. března 1990 chtěl ujistit československý národ, že sjednocení Německa pro něj neznamena žádná nebezpečí, že je naopak

krokem k stabilnějšímu míru v Evropě. Realita česko-německých vztahů mimo úroveň vrcholné politiky však vypadala o něco méně smířlivě. Zástupci Sudetoněmeckého krajanského sdružení chápali Havlovu omluvu ne jako vyjádření lítosti, nýbrž jako přiznání viny ve smyslu právních otázek. Ze strany *SL* tedy následoval rozsáhlý přísun požadavků na odškodnění a anulaci Benešových dekretů. Ani českou veřejnost situace nenechávala chladnou, Havlova omluva vyvolala bouřlivé reakce a většinou nesouhlas. Češi argumentovali tím, že odsun nebyl pomstou za minulé zlo, ale spravedlivým zákrokem, který schválily vítězné mocnosti. Prvním oficiálním navázáním česko-německé spolupráce se stala *Smlouva o dobrém sousedství a přátelské spolupráci (Nachbarschafts- und Freundschaftsvertrag)*⁴⁴, již podepsali Václav Havel a Helmut Kohl 27. února 1992 v Praze. V českém i německém znění smlouvy stojí, že se nezabývá majetkovými otázkami.

Ve snaze vyřešit problém majetkových požadavků navrhl Havel soubor kroků, které měly pomoci vyjasnit situaci mezi Českou a Slovenskou Federativní Republikou (ČSFR) a Spolkovou republikou Německo. Sudetským Němcům, kteří by měli zájem se vrátit a usídlit v českém pohraničí, by mohlo být uděleno československé občanství a umožněno zúčastnit se kupónové privatizace. Za to požadoval odpis salda z obchodu s NDR, půjčku ve výši dvou miliard marek a uspokojení perzekučních nároků ČSR. Německo také mělo uznat neplatnost Mnichova a zřeknout se dalších majetkových nároků. Kohl však na tyto Havlovy návrhy nereagoval a jeho lavírování dalo šanci bavorské *CSU (Christlich-Soziale Union; Křesťansko-sociální unie)*⁴⁵ se k věci vyjádřit. Její předseda T. Waigel 25. srpna 1991 prohlásil, že pokud by Československo chtělo vstoupit do *Evropských společenství (ES)*, mělo by významně zvážit svůj postup v otázkách majetkového odškodnění sudetských Němců. Výhrůžný podtext argumentace *CSU* nezůstal pouze u komentářů z 90. let, protesty a návrhy odmítnutí žádosti ČSFR (i později ČR) do *ES* pokračovaly a vyvrcholily hlasováním poslanců *CDU/CSU*⁴⁶

---

⁴⁴ Dále pouze český ekvivalent.

⁴⁵ Dále pouze zkratka *CSU*.

⁴⁶ Koalice *Christlich-Soziale Union in Bayern* a *Christlich Demokratische Union Deutschlands (Křesťanskodemokratické unie Německa)*. Dále pouze zkratka *CDU/CSU*.

v Evropském parlamentu proti vstupu České republiky do *Evropské unie* v roce 2003.

Požadavky *Sudetoněmeckého Landsmanšaftu* vyslovované jeho mluvčím a předsedou F. Neubauerem i jeho následovníkem B. Posseltem zůstaly i v 90. letech nezměněné a vycházely dále ze *Stanoviska k sudetoněmecké otázce* (tzv. *20 bodů*), zahraničněpolitického programu sudetských Němců z roku 1961: návrat do původní domoviny dle práva národa na sebeurčení a kompenzace ztrát na majetku. (Houžvička 2005, s. 381–385)

Od počátku 90. let se začala česko-německá kulturní výměna budovat zejména v podobě setkání a hovorů o změně poměrů mezi Západem a Východem, resp. mezi Němci a Čechy. Tato setkání započala z iniciativy *Ackermann-Gemeinde* a českých katolíků; a AG se společně s *Nadací Bernarda Bolzana*⁴⁷ ujala pořádání tzv. Jihlavského sympozia od roku 1991. Tato sympozia, společně např. s *Mariánskolázeňskými rozhovory* (*Marienbäder gespräche*)⁴⁸ byla jakýmsi předobrazem „podeklaračního“ *Česko-německého diskusního fóra*.⁴⁹

Cesta k *Česko-německé deklaraci o vzájemných vztazích a jejich budoucím rozvoji*⁵⁰ se během 90. let ubírala nadějným směrem. V únoru 1995 reagoval Havel na postoje *Sudetoněmeckého Landsmanšaftu* kritikou odsunu sudetských Němců a slovy, že z historie ho bohužel vymazat nelze. Zároveň opakoval myšlenku zla, které bylo vyústěním zla předchozího, kterou již vyjádřil v roce 1989. *Deklaraci*, stejně jako další bilaterální smlouvy, provázely a dodnes provází komplikace i emotivní debaty. Za zásadní formulaci *Deklarace* považuje Houžvička (2005, s. 392)⁵¹ následující větu: „Obě strany proto prohlašují, že nebudou zatěžovat své vztahy politickými a právními otázkami pocházejícími z minulosti.“ Problém této věty je její interpretace, na které se neshodnou nejen Češi a Němci, ale i Němci mezi sebou. Někteří z nich ji stále chápou jako jakýsi

---

⁴⁷ Průběhy symposií zachycují publikace vydávané *Ackermann-Gemeinde* a *Nadací Bernarda Bolzana* pod názvem *Češi a Němci* [...].

⁴⁸ Mezi *Ackermann-Gemeinde* a *Českou křesťanskou akademií* v letech 1991–1994 v Mariánských lázních a od roku 1995 v klášteře v Teplé.

⁴⁹ Viz kap. 4.4.

⁵⁰ Viz kap. 4.4.

⁵¹ Cituje z *Deklarace*; ověřeno autorkou dle originálního dokumentu (ČND 1997).

závazek Čechů k napravení minulých křivd. Ačkoli na občanské a regionální úrovni jsou česko-německé vztahy víceméně kooperativní, sudetoněmeckou otázku nelze ani dnes podceňovat. Není pouze otázkou nejvyšších pater politiky, naopak je silně zakotvena v kulturním vědomí obou společností, což nelze změnit ze dne na den. Jako jediný schůdný přístup k dalšímu vývoji česko-německých vztahů považuje Houžvička (2005, s. 392–394) úvodní konstatování přístupů obou stran a přijetí těchto postojů jako daných fakt. Pokud ani jedna strana nechce ustoupit ze svého postoje, je takový stav nutno brát jako výchozí situaci a další spolupráci směřovat do budoucnosti.

4 Instituce současné česko-německé kulturní spolupráce

Kulturní výměna mezi Čechy a Němci probíhá v dnešní době na mnoha úrovních a v rámci četných projektů. Následující kapitola budiž stručným výčtem několika důležitých institucí, organizací či spolků, bez jejichž činnosti se dnešní česko-německé kulturní prostředí neobejde a jejichž činnost k jeho rozvoji výrazným dílem přispívá. Zmíníme zde *Ackermann Gemeinde*, *Adalbert Stifter Verein*, *Bavaria Bohemia*, *Česko-německý fond budoucnosti* a *Goethe-Institut*.

4.1 Ackermann Gemeinde

Ackermann-Gemeinde založená v roce 1946 je křesťanskou organizací, která spadá pod katolickou církev v Německu a zasazuje se o mír a smíření ve střední Evropě. Název organizace byl odvozen od názvu prvního literárního díla spisovné němčiny *Ackermann aus Böhmen (Oráč a smrt)*, které sepsal Jan z Žatce. *Ackermann-Gemeinde* se zasazuje o duchovní a politické překonání bezpráví a traumat jak vyhnaných sudetských Němců, tak obětí nacistické moci, v dnešním kontextu se pak snaží o budování dobrých sousedských vztahů mezi Němci, Čechy a Slováky. Vedle prosazování křesťanských hodnot považuje sdružení za své hlavní cíle vytvoření partnerství a komunikace mezi Čechami, Moravou, Slezskem a Slovenskem a jejich západním sousedem Německem, ke kterému směřuje postupným překonáváním předsudků mezi oběma stranami. Organizaci *Ackermann-Gemeinde* velmi záleží na zachování kultury vzniklé ve střední Evropě, tedy kultury Čechů a Slováků, křesťanů i Židů. Sdružení zdůrazňuje zakořeněnost člověka v historické kultuře jeho národa a pečuje o kulturu a tradice českých zemí. K vnímání a zprostředkování tohoto kulturního dědictví je nutné porozumění jazyku, o jehož prohlubování se *Ackermann-Gemeinde* snaží na obou stranách hranic. Sdružení nejaktivněji spolupracuje s křesťany v Čechách a na Slovensku, je však otevřené komukoli, kdo souhlasí s jeho zásadami a sleduje stejné cíle. (srov. AG02 2002; Olbert 1992, 6–10) V roce 1999 vzniklo na české straně *Sdružení Ackermann-Gemeinde*, spolek, jež navázal na činnost a myšlenky svého německého předchůdce, se kterým úzce

spolupracuje na uchovávání společného kulturního dědictví a smíření českého a německého národa. (SSAG 2016)

Kulturní činnost *Ackermann-Gemeinde* zaštiťuje podřízená instituce *Institutum Bohemicum*. Zaměřuje se především na organizaci akcí nábožensky-kulturního charakteru. Mezi pravidelné akce patří letní jazykové kurzy, literární večery, přednášky a výstavy ve spolupráci s *Českým centrem Mnichov* nebo *Haus des Deutschen Ostens* v Mnichově. (IBAG 2017)

4.2 Adalbert Stifter Verein

„Spolek Adalberta Stiftera, [německy Adalbert Stifter Verein], je činný jako kulturní institut, který se zabývá výzkumem německé literatury Čech, Moravy a Moravskoslezska, včetně vzájemného ovlivňování německé a české literatury, a podporuje německo-českou kulturní výměnu.“ (SAS 2017) Spolek byl založen v roce 1947 a jeho původním cílem byla podpora kultury vyhnanců. Od padesátých let se ve své činnosti specializoval na literárněhistorický výzkum, pořádání kulturněhistorických výstav a podporu umělců. *Adalbert Stifter Verein* také aktivně vydává publikace k českým kulturním dějinám. V 60. letech se spolek snažil navazovat kontakty s českými umělci a vědeckými pracovníky, v létě 1968 byl spoluzakladatelem *Československé kanceláře*, která pomáhala českým emigrantům. V devadesátých letech spolek postupně zesiloval spolupráci s českými, německými a rakouskými kulturology a germanisty a jeho dvěma hlavními projekty se stalo mapování německy psané literatury z Čech 19. a 20. století a výzkum kulturních dějin Čech a Moravy v době nacistické okupace. (HSAS 2017)

Na činnosti *Adalbert Stifter Verein* se z významné části podílí *Kulturní referent pro české země*. Tato pracovní pozice existuje ve spolku od roku 2002 a jejím hlavním úkolem je pořádání kulturních akcí a jejich prostřednictvím posilování kulturní tradice německo-česko-sudetoněmeckých vztahů v povědomí německého obyvatelstva. Ve spolupráci s jinými institucemi, mezi nimiž nechybí České centrum Mnichov (viz kap. 6.3) nebo *Ackermann-Gemeinde*, pořádá

kulturní referent pro české země přeshraniční setkání, konference a pódiové diskuse, přednášky, akce pro mládež i literární čtení. (KRAS 2017)

4.3 Bavaria Bohemia

Spolek *Bavaria Bohemia e.V.* je mezi česko-německými kulturními institucemi jedním z těch nejmladších. Byl založen v roce 2004 a jeho hlavním cílem je přispívání k porozumění národů a provoz *Centra Bavaria Bohemia*. Podporou kulturního života rozvíjí dialog mezi Českem a Bavorskem s důrazem na příhraniční oblasti. Toho se snaží spolek dosáhnout šířením obsáhlých informací o kulturním životě českého i německého pohraničí, pořádáním kulturních akcí s pestrých oblastí od hudby a umění po fotografii či architekturu a odbouráváním jazykových bariér. Spolek *Bavaria Bohemia* o všech svých projektech podává dvojjazyčné informace a přehledně informuje zejména o činnosti *Centra Bavaria Bohemia* zřízeného městem Schönsee. (IBB 2013)

Centrum Bavaria Bohemia bylo otevřeno v areálu někdejšího obecního pivovaru v Schönsee 30. března 2006. Kulturní spolupráce Česka a Bavorska tak dostala potřebné místo kontaktu a setkávání. Centrum se stalo úspěšnou „kulturní toučnou, informačním centrem, místem propojování a kooperačním partnerem jak na české tak i bavorské straně.“ (CBB 2011) *Centrum Bavaria Bohemia* slouží k prohlubování spolupráce Česka a Bavorska v oblasti kultury, zejména partnerství sousedících regionů (Horních Frank, Horní Falce, Dolního Bavorska a Karlovarského, Plzeňského a Jihočeského kraje). (CEBB 2016)

4.4 Česko-německý fond budoucnosti

*Česko-německý fond budoucnosti (Deutsch-tschechischer Zukunftfonds; FB)*⁵² byl založen jako výsledek *Česko-německé deklarace (Deutsch-Tschechische Erklärung)*⁵³ z 21. ledna 1997 ještě na konci téhož roku. Hlavním cílem *FB* je finanční podpora projektů, které se soustředí na společné zájmy ČR a SRN. Do jeho pole zájmu spadají jazykové projekty, diskusní fóra, podpora

---

⁵² Dále pouze český ekvivalent nebo zkratka *FB*.

⁵³ Plný název dokumentu je *Česko-německá deklarace o vzájemných vztazích a jejich budoucím rozvoji (Deutsch-Tschechische Erklärung über die gegenseitigen Beziehungen und deren künftige Entwicklung)*. Dále bude užíván český ekvivalent nebo zkráceně *Deklarace*.

menšin, setkávání a výměna mládeže i kulturní výměna probíhající nejen na území Česka nebo Německa, ale i třetích států.

Každý rok volí *Česko-německý fond budoucnosti* tzv. „Téma roku“. Obvykle jsou témata cílena na aktuální otázky bilaterálních vztahů a mají motivovat žadatele se danou problematikou více zabývat, případně zapojit do kulturní výměny nové aktéry. K danému tématu pak mohou zájemci směřovat své projekty v daném roce a žádat o finanční podporu, kterou v tomto případě mohou získat až do výše 70 % svých nákladů. V roce 2015 bylo vybráno jako téma roku *Hranice spojuje (Grenze verbindet)*. Projekty, které se tématu chopily, byly podpořeny celkovou částkou přes 4,5 milionu českých korun. Podpořena byla vzájemná setkání přímo v pohraničních oblastech, výměny mládeže, projekty na téma ochrany přírody horských regionů, či letní festival za účasti místních z Česka i Německa. (FB15 2016, s. 8–11) Tématem roku 2017 je *podpora.mediální.kompetence* a je zaměřeno zejména na přístup k využívání médií a jejich úlohu v česko-německých vztazích. (FBTR 2017)

Podle bodu VIII *Deklarace (ČND 1997)* je z prostředků *FB* podporováno *Česko-německé diskusní fórum (Deutsch-Tschechisches Gesprächsforum; ČNDF)*⁵⁴, jež aktivně rozvíjí česko-německý dialog. V počátečních letech se jak *FB* tak *ČNDF* zaměřovaly zejména na činnosti ve prospěch obětí nacismu (FBON 2017), po roce 2000 se diskuse i projekty postupně přesouvaly do tematiky Evropské unie. (ČNDF 2017) Vedle *ČNDF* existuje také *Česko-německé fórum mládeže (Deutsch-Tschechisches Jugendforum; ČNFM)*⁵⁵, diskusní platforma pro mladé od 16 do 26 let. (ČNFM 2017)

4.5 Goethe-Institut

*Goethe-Institut (Goethův/Goetheho Institut)*⁵⁶ existuje od roku 1951 a byl nástupnickou organizací *Německé akademie (Deutsche Akademie)*. Jeho hlavním úkolem bylo již od 50. let 20. století vzdělávání a zvyšování kvalifikace zahraničních učitelů německého jazyka. První jazykové kurzy započaly již v roce

---

⁵⁴ Dále pouze český ekvivalent nebo zkratka *ČNDF*.

⁵⁵ Dále pouze *ČNFM*.

⁵⁶ Používán je téměř výhradně německý název, tak tomu bude i zde.

1953. V 60. letech se zaměření *Goethe-Institutu* rozšířilo i do oblasti kultury a vzhledem ke studentským revoltám a novým směrům v umění směřoval jeho program na soudobá politická témata i avantgardu. Po pádu železné opony se Goethe-Institutu otevřela cesta do východní Evropy, své působiště tedy v 90. letech rozšiřoval hlavně tímto směrem. (GIG, 2017) V současnosti Goethe-Institut zprostředkovává německou kulturu, informace o Německu a výuku německého jazyka v celkem 159 pobočkách⁵⁷ v 98 zemích světa. (GIS, 2017)

V České republice má *Goethe-Institut* jednu hlavní pobočku, *Goethe-Institut v Praze (Goethe-Institut Prag)*, který je regionálním institutem střední a východní Evropy.⁵⁸ Kromě výuky německého jazyka a jazykových zkoušek pořádá *Goethe-Institut v Praze* kulturní akce ve všech oblastech, výstavy, autorská čtení i tvůrčí dílny. Všechny akce jsou zpravidla tlumočeny, znalost německého jazyka tedy pro účast není nutná. V budově *Goethe-Institutu v Praze*⁵⁹ je také návštěvníkům k dispozici bohatá knihovna. (GIT 2017) Kromě pražského *Goethe-Institutu* existují v ČR ještě *Goethe-Zentrum* v Pardubicích, Ústí nad Labem a Českých Budějovicích a další spolupracující knihovny a centra výuky jazyků po celé republice.⁶⁰ (GIZ 2017)

Přestože hlavní oblastí činnosti *Goethe-Institutu* není kultura, nýbrž výuka německého jazyka, je pro česko-německou spolupráci zásadním činitelem, jež připravuje českou odbornou i širokou veřejnost na styky s Německem a výukou jazyka zajišťuje bližší vzájemný vztah a porozumění.

---

⁵⁷ Goethe-Institutech a Goethe-Centrech

⁵⁸ Koordinuje kulturní činnost institutů v Estonsku, Lotyšsku, Litvě, Polsku, České republice, Slovensku, Maďarsku a Slovinsku. V těchto zemích má *Goethe-Institut* doplňková zařízení (*Goethe-Centra*).

⁵⁹ *Goethe-Institut v Praze* sídlí na Masarykovo nábřeží.

⁶⁰ *Goethe-Institut* spolupracuje např. s Německou knihovnou Studijní a vědecké knihovny Plzeňského kraje.

5 Česká centra

„Česká centra jsou příspěvkovou organizací Ministerstva zahraničních věcí zřízenou pro celkovou propagaci České republiky v zahraničí.“ (STAČC 2014, s. 1) V zahraničních metropolích usilují Česká centra (Czech centres; ČC) o prezentaci české kultury i úspěchů v oblasti vědy a výzkumu. Vedle dvaadvaceti zahraničních poboček patří do sítě Českých center Český dům v Moskvě a Ústředí Českých center v Praze, které plní řídicí a servisní roli celé organizace.

„Česká centra (ČC) jsou dle platného Statutu ČC ze dne 1. 10. 2014 příspěvkovou organizací Ministerstva zahraničních věcí pro propagaci ČR v zahraničí. Síť zahraničních zastoupení ČC je aktivním nástrojem zahraniční politiky ČR v oblasti veřejné diplomacie. Propojuje působení v oblasti kultury, vzdělávání, vědy, výzkumu a inovací, podpory vnějších ekonomických vztahů a turismu. Zajišťuje informační servis o ČR.“ (STRČC 2015, s. 3)

Historie Českých center začíná již v roce 1949, kdy byla založena *Kulturní a informační střediska (KIS)* v Sofii a Varšavě. Na jejich činnost po roce 1989 navázala *Správa zahraničních kulturních zařízení*, v roce 1994 pak došlo k jejímu přejmenování na *Správu českých center* a později ke zkrácení pouze na Česká centra. V 90. letech vznikaly pobočky v západní Evropě (Londýn, Paříž, Vídeň) a spektrum činnosti se rozšířilo i na jiné kontinenty, v roce 1995 bylo založeno České centrum New York. Později přibýly pobočky i v Asii, např. v roce 2006 v Tokiu a naposledy v roce 2013 v Soulu. Jak již bylo zmíněno výše, v současnosti existuje 22 poboček Českých center, z nichž většina se nachází v hlavních městech evropských zemí. Jsou jimi Česká centra v Bruselu, Sofii, Paříži, Miláně, Tel Avivu, Tokiu, Soulu, Budapešti, Berlíně, Düsseldorfu, Mnichově, Rotterdamu, Varšavě, Vídni, Bukurešti, Moskvě, Bratislavě, Madridu, Stockholmu, Kyjevě, New Yorku a Londýně. (SČC 2017) V jednom státě může být zřízeno i více samostatných Českých center, jako tomu je například v Německu. Česká centra mohou aktivně působit i na území jiného státu, než toho, ve kterém se nachází. Právní postavení i povolený rámec aktivit

Českého centra se řídí předpisy přijímacího státu nebo mezinárodními dohodami. (STAČC 2014, s. 3)

Vedle zahraničních poboček ČC patří do jejich sítě ještě České centrum Praha. ČC Praha spolupracuje hlavně s velvyslanectvími evropských zemí a dalšími kulturními organizacemi v České republice. Ve spolupráci s řediteli zahraničních Českých center a za podmínky výměnné prezentace umělců z Česka uvádí ČC Praha zahraniční umělce, představuje galerie a realizuje mezinárodní projekty. Pražské České centrum také pracuje s médii, zveřejňuje projekty prezentující Českou republiku v zahraničí (putovní výstavy ČC aj.), pořádá diskuse, semináře a konference, promítání filmů apod. Domácí pobočka Českých center slouží jako základna mezinárodního dialogu. (STRČC 2015, s. 4)

„Statutárním orgánem Českých center je generální ředitel, který jedná jejich jménem a zastupuje je navenek.“ (STAČC 2014, s. 3) Generální ředitel je jmenován i odvoláván ministrem zahraničních věcí. Na základě *Statutu Českých center* generální ředitel vydává *Organizační řád* a další vnitřní předpisy Českých center, návrh rozpočtu a návrh činnosti Českých center předkládá ke schválení ministerstvu. (STAČC 2014, s. 3) Současným generálním ředitelem Českých center je od srpna 2015 PhDr. Jan Závěšický.⁶¹ (KOČC 2017)

5.1 Činnost Českých center

„Posláním ČC je efektivní zahraniční propagací České republiky posilovat její dobré jméno ve světě.“ (STRČC 2015, s. 4)

Česká centra v zahraničí prezentují českou kulturu, vědu a techniku i cestovní ruch a snaží se představit Českou republiku ve všech kulturních odvětvích jako moderní evropskou zemi se zajímavou tradicí. Zajišťují kvalitní informace o České republice v zahraničí, fungují jako prostředník pro zapojení českých subjektů v zahraničních projektech a poskytují kontakty pro rozvoj přeshraniční spolupráce. Spolupracují se státními i nestátními organizacemi a pomáhají jim rozvinout jejich činnost v zahraničí. Zajišťují správu a provoz nemovitostí vlastněných Ministerstvem zahraničních věcí, pronajímají je a

---

⁶¹ Informace platná k březnu 2017.

zajišťují služby spojené s jejich užíváním, služby ubytovací a stravovací i pomoc v oblasti reklamy a propagace. V oblasti vzdělání podporují bohemistiku a učí český jazyk v zahraničí, ve vědě a technice upozorňují na inovace a výzkumy českých autorů. (STAČC 2014, s. 1–2)

Mezi jednu z hlavních oblastí činnosti Českých center patří umění. Prostřednictvím výstav a jiných kulturních akcí představují kreativní prostředí v Česku a nové tendence mladé vlny umělců a designérů. Česká centra jsou iniciátorem spolupráce českých a zahraničních subjektů nejen na poli umění, českým institucím pomáhají navázat zahraniční kontakty. Velmi často jsou kulturní akce pořádány i mimo sídlo Českého centra, rozšiřují tak své pole působnosti a díky spolupráci s dalšími institucemi rozšiřují své publikum. Projekty také nabízí českým institucím v regionech, kde nemají vlastní zastoupení. (UČC 2017)

Česká centra výrazně podporují výuku českého jazyka v zahraničí. V současnosti se vyučuje na 15 pobočkách a z některých z nich se výuka rozšiřuje i do jiných měst, než těch, kde Česká centra sídlí. Na výuce českého jazyka spolupracují s Ústavem jazykové a odborné přípravy Univerzity Karlovy (ÚJOP) a na 9 pobočkách je možné skládat mezinárodní certifikované zkoušky z češtiny. Na rozvoj bohemistiky se Česká centra zaměřují i jinak než výukou češtiny, ve spolupráci s *Institutem umění* pořádají *Cenu Susanny Roth (Susanna Roth Award)*, mezinárodní soutěž pro mladé překladatele z českého jazyka. (JKČC 2017)

Jak již bylo řečeno, Česká centra se starají i o informovanost o českých novinkách a úspěších na poli vědy a výzkumu. Mezi partnery v této oblasti patří Akademie věd ČR, Technologická agentura ČR a Národní technické muzeum. Významně podporují také mladé vědce. Společně s *Britskou radou* organizují mezinárodní soutěž v popularizaci vědy *FameLab* a vítězi udělují *Cenu Českých center za rozvoj mezinárodní vědecké spolupráce* (NVČC 2017). Do cyklu výstav zaměřených na vědu a výzkum v minulosti patřily například *Otto Wichterle: Příběh kontaktní čočky*, výstava mapující vznik první kontaktní čočky i osud jejího autora, *Česká věda bojuje s viry*, výstava věnovaná profesoru

Antonínu Holému a jeho objevům v boji proti AIDS a hepatitidě B, *Bedřich Hrozný – 100 let od rozluštění chetitského jazyka* nebo *NANORMÁLNÍ SVĚT.CZ 2015* představující nanosvět jak v přirozené tak umělé formě. (NVČC 2017)

Posledním důležitým tématem, jemuž se Česká centra věnují, je turismus a obchodní a regionální spolupráce. ČC prezentují silné tuzemské exportní značky a jejich produkty a ukazují kreativitu českého průmyslu. V rámci turismu poskytují informace o regionech a zajímavostech Česka, na čemž spolupracují s agenturou *CzechTourism* a zastupitelskými úřady českých regionů. Česká centra provozují také Český dům Moskva, který poskytuje jedinečné zázemí pro české podnikatele v Ruské federaci. Český dům je hotelový komplex, zahrnuje byty i kanceláře k pronájmu, restaurační zázemí i prostory pro prezentace či odpočinek. (ORČC 2017)

5.2 České centrum Mnichov

České centrum Mnichov (ČC Mnichov) bylo založeno v roce 1999 a o rok později zahájilo svou činnost na prestižní adrese.⁶² V okolí se nacházejí známá muzea a galerie jako např. *Haus der Kunst (Dům umění)* nebo *Bayerisches Nationalmuseum (Bavorské národní muzeum)*. Nedaleko je to i k řece *Isar* a do mnichovského největšího parku *Englischer Garten (Anglická zahrada)*, kam lze z ruchu velkoměsta uniknout a odpočinout si v přírodě. České centrum je po celou dobu své existence otevřeno akcím z různých oblastí umění, pořádá výstavy, literární čtení, koncerty či diskuse nejen ve vlastních prostorách na *Prinzregentenstraße*, ale i na dalších místech v Mnichově a okolí, i v ostatních městech regionu, např. v *Kostnici (Konstanz)*, *Augšpurku (Augsburg)*, *Řezně (Regensburg)* či *Ingolstadtu*.⁶³ Důležitou činností, stejně jako u jiných Českých center, je zde výuka českého jazyka i prezentace kultury a cestovního ruchu v Česku. V oblasti výuky češtiny spolupracuje České centrum s Českou školou bez hranic a na kulturních akcích se podílí oficiální městské i státní instituce

---

⁶² Prinzregentenstraße 7 ve čtvrti Lehel. Viz příloha 1.

⁶³ Dále pouze české, příp. mezinárodní, názvy.

v Bavorsku. Krom Bavorska působí ČC Mnichov i ve spolkových zemích Bádensko-Würtembersku, Porýní-Falci a Sársku. (ONM 2017)

5.2.1 Současná struktura a zaměření Českého centra Mnichov

Od počátku své existence má České centrum Mnichov dva stálé zaměstnance, a to ředitele či ředitelku a programového koordinátora. Ředitele či ředitelku Českého centra jmenuje generální ředitel Českých center zpravidla na základě výsledku veřejného výběrového řízení. Ředitel či ředitelka ČC zodpovídá za činnost instituce, přípravu, pořádání a zhodnocení plánovaných událostí a dosažení dalších stanovených cílů. Ředitelem ČC Mnichov je v současnosti PhDr. Ondřej Černý.⁶⁴ Ještě než se odebral do Mnichova, věnoval se v Česku práci v Divadelním ústavu, kde působil jako dokumentarista a později ředitel. V letech 2007–2012 byl ředitelem Národního divadla. Programovou koordinátorkou ČC Mnichov je od roku 2010 Anett Browarzik.⁶⁵ Před nástupem do Českého centra působila v Institutu pro mezinárodní vztahy při Shromáždění Němců v Čechách, Moravě a Slezsku v Praze či na Univerzitě v Řezně. (NTM 2017) Důležitou součástí týmu ČC Mnichov jsou zpravidla dva stážisté. Mezi jejich úkoly patří překlady, PR a komunikace s klienty, fotografie a jejich grafické zpracování i přímá výpomoc při pořádání kulturních akcí. Stáž je vhodná pro studenty cizích jazyků, kulturních studií, umění, ekonomie či mezinárodního obchodu. (KAČCM 2017)

5.2.2 Klíčoví partneři Českého centra Mnichov

ČC Mnichov, stejně jako jiné zahraniční pobočky Českých center, pořádá, spoluorganizuje nebo podporuje každý rok 100 a více kulturních akcí. Je tedy nutné, aby se na jejich organizaci podílelo s jinými kulturními institucemi z české i německé strany. Mezi významné partnery ČC Mnichov patří jak organizace zmiňované v kap. 4, tak další instituce (nejen) z Mnichova a okolí. Se svými partnery se České centrum Mnichov zpravidla dělí na nákladech pořádané akce,

---

⁶⁴ Informace platná k březnu 2017. Viz příloha 2.

⁶⁵ Informace platná k březnu 2017.

společně zařizují vhodné místo konání i management dopravy a ubytování účinkujících i jejich případný honorář.

Ackermann-Gemeinde je partnerem Českého centra Mnichov zejména pro obor společenských věd a literatury. Společně s AG pořádá ČC Mnichov literární čtení zaměřená velmi často na sudetoněmeckou otázku. Tyto události a knihy na nich představované jsou důkazem, že ani dnes diskuse mezi Čechy a sudetskými Němci neustala a i literatura vztahující se k tomuto tématu stále přibývá. Jednou z autorek knih prezentovaných v ČC Mnichov je Kateřina Kovačková, členka mnichovské AG. V březnu 2016 představila svou knihu *Postava „toho druhého“*, literárně-vědeckou publikaci, která zpracovává obraz „těch druhých“ – Čechů a sudetských Němců – pohledy z obou stran na základě analýzy textů Josefa Holuba, Gerolda Tietze a Johannese Urzdila, kteří museli opustit své domovy v letech 1939 a 1945. (KKP 2016) O rok později vydala Kovačková další knihu se sudetoněmeckou tematikou, *Böhmisches. Allzuböhmisches? Aneb. Měla jsem šťastné dětství*. Kniha vznikla na základě rozhovorů se sudetskými Němci na autorčiných neustálých cestách mezi Německem a Českem, kde přednáší o německé literatuře z Čech, podílí se na česko-německé kulturní spolupráci a pro svá díla čerpá inspiraci jak z německého jazyka, tak ze společných kulturních dějin. (KKB 2017) O pořádané akci napsal deník *Sudetendeutsche Zeitung*.⁶⁶

Důležitým partnerem Českého centra Mnichov je také **Adalbert Stifter Verein**, konkrétně osoba pověřená funkcí *Kulturního referenta pro české země* (viz kap. 4.2). Jako kulturně-vědní instituce je *Adalbert Stifter Verein* podporovatelem filmových promítání ČC Mnichov i divadelních a společenskovědních akcí. Ani zde nechybí sudetoněmecká tematika. Představení *Dechovka* pořádané *Kulturním referentem* při *Adalbert Stifter Verein*, Českým centrem Mnichov a *Německým kulturním fórem střední a východní Evropy* v *Sudetoněmeckém domě (Sudetendeutsches Haus)*⁶⁷ v Mnichově v listopadu

---

⁶⁶ Viz příloha 3.

⁶⁷ Dále pouze německý ekvivalent. *Sudetendeutsches Haus* byl na Hochstraße 8 v Mnichově postaven v roce 1974 za podpory bavorské vlády pro účely setkávání sudetských Němců a administrativního zázemí SL. Sídlí zde *Sudetoněmecká rada*, *Sudetoněmecká centrální knihovna* či

2016 přineslo divákům citlivé uchopení společné česko-německé historie 20. století. Více než třicetičlenné obsazení pravidelně doplňovala dechová kapela. (DECH 2016) Představení bylo komentováno v *Sudetendeutsche Zeitung* 2. prosince 2016.⁶⁸ Mezi společenskovední události spolupřádané spolkem *Adalbert Stifter Verein* patří prezentace jeho vlastní publikační činnosti zaměřené zejména na česko-německou historii, německou literaturu z českých zemí či problematiku proměn sudetské krajiny.

Se spolkem **Bavaria Bohemia e.V.** spolupracuje České centrum Mnichov hlavně na propagaci svých událostí. Toto probíhá přes webovou stránku *www.bb kult.net*, kde jsou pravidelně zveřejňovány kulturní akce ČC Mnichov. Texty k akcím jsou zde vždy zveřejněny v obou jazycích, česky i německy. Mezi další partnery ČC Mnichov na poli PR a marketingu patří tištěný magazín **In München**, který pravidelně zveřejňuje akce ČC ve svém kalendáři, nebo internetový portál **Venyoo** (*www.venyoo.de*), kde se, podobně jako na webu *Bavaria Bohemia*, zveřejňují propagační texty k programu Českého centra.⁶⁹

Ahoj Nachbarn e.V. byl založen v roce 2005 a je činný převážně v Mnichově. Do jeho agendy patří hlavně projekty zaměřené na země střední a východní Evropy, jejich kulturní spolupráci a vzájemné porozumění. V Mnichově spolek pořádá pestré akce poskytující Němcům možnost diskutovat se svými východními sousedy a vzájemně se obohatit. (AN 2015)

S Českým centrem Mnichov spolupracuje *Ahoj Nachbarn* zejména v oblasti filmu. Obě instituce jsou partnery v rámci vlastních filmových projektů, jako byl *Týden českého filmu (Tschechische Filmwoche)*⁷⁰ pořádaný ČC nebo *Cinopol* u *Ahoj Nachbarn*. V roce 2016 se konal první ročník filmového festivalu **MITTEL PUNKT EUROPA (MITTEL PUNKT EUROPA FILMFEST; MPEF)**⁷¹ na kterém se ČC Mnichov a *Ahoj Nachbarn* podíleli s **Münchner**

Adalbert Stifter Verein. (srov. Herde a Stolze 1987, s. 51–53) *Sudetendeutsches Haus* je častým místem konání akcí spoluorganizovaných Českým centrem Mnichov a *Adalbert Stifter Verein*.

⁶⁸ Viz příloha 4.

⁶⁹ Viz přílohy 5 a 6.

⁷⁰ Dále pouze *Týden českého filmu*.

⁷¹ Dále pouze **MITTEL PUNKT EUROPA** nebo zkratka **MPEF**. Brožura k festivalu viz příloha.

Volkshochschule (*Mnichovskou lidovou školou*)⁷². Tato instituce nabízí široké spektrum kurzů, přednášek či seminářů. Pořádá také výstavy a další kulturní události. S Českým centrem Mnichov spolupracuje hlavně na poli filmu.⁷³

5.2.3 Kulturní program Českého centra Mnichov

Činnost Českých center je velmi rozmanitá a přivádí českou kulturu, vědu a techniku i český jazyk do zahraničních metropolí. U ČC Mnichov tomu není jinak a i ono reprezentuje Českou republiku v Německu jako moderní a pestrou zemi. Pro lepší ilustraci dění v ČC Mnichov bude na následujících stranách rozebrána jeho činnost v letech 2011–2015. Toto pětileté období bylo autorkou vybráno jako odpovídající časový úsek k rozboru, roky 2016 a 2017 do něj nebyly zahrnuty z důvodu neuzavřených statistik, rok 2016 a aktuální vývoj ČC Mnichov však bude komentován na závěr kapitoly. Pro následující rozbor sloužily jako prameny výroční zprávy Českých center z let 2011–2015, interní statistiky ČC Mnichov, webové ohlasy z pořádaných akcí a programové materiály vyhotovené v těchto letech. Komentovány zde budou události pořádané, spolupořádané či podporované Českým centrem Mnichov během daných pěti a tento vývoj bude v následující kapitole porovnán s aktuální situací percepce ČC Mnichov ze strany Čechů a Němců.

Pro ilustraci aktivit Českého centra Mnichov budou komentovány počty a průběh pořádaných akcí rozdělených do několika kategorií. Pro roky 2011 a 2012 to budou kategorie *výtvarné umění, literatura, divadlo, film, hudba, věda a výzkum a ostatní*. V letech 2013–2015 do statistiky přibyly následující kategorie: *design a móda, architektura, tanec, společenské vědy, vzdělávání, obchod/prezentace, regiony/turismus, sport, tradice a obyčeje a jazykové kurzy*. Vzhledem k různému dělení akcí do kategorií během vybraných pěti let se některé kategorie mohou překrývat, události týkající se designu a módy patřily v letech 2011 a 2012 do *výtvarného umění*, některé akce vzdělávacího charakteru byly zahrnuty do *literatury*, jiné např. do *vědy a výzkumu*. Tyto přesahy budou pečlivě rozlišeny a vysvětleny u konkrétních případů.

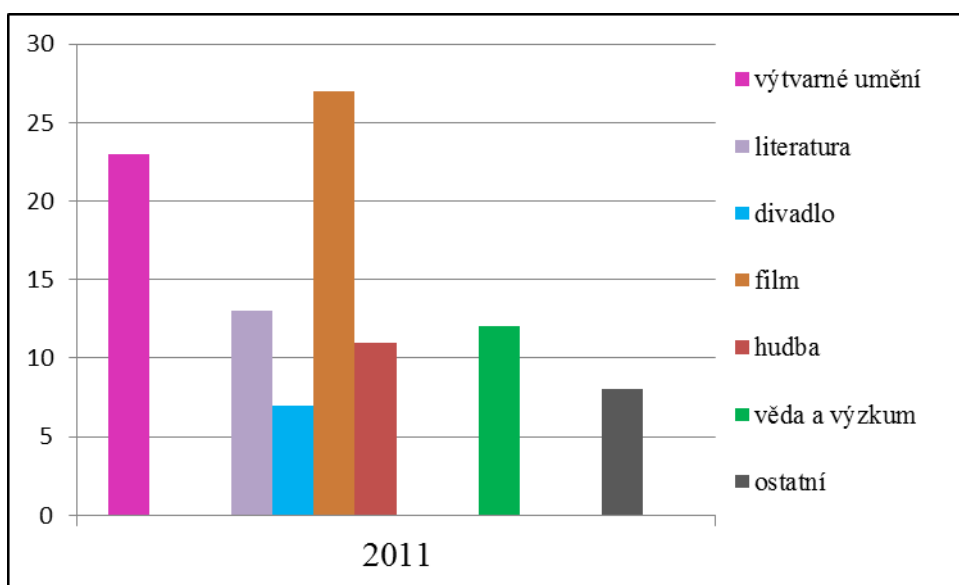
---

⁷² Dále pouze *Münchner Volkshochschule*.

⁷³ Z interních zdrojů ČC Mnichov.

5.2.3.1 Rok 2011

V roce 2011 České centrum Mnichov zorganizovalo či spolupřádalo celkem 101 akcí rozdělených do sedmi kategorií. Nejvíce událostí spadalo do kategorie *film*, bylo jich 27. Dále se pak konalo 23 akcí kategorie *výtvarné umění*, 13 literárních akcí, 7 divadelních, 11 hudebních, 12 akcí týkajících se vědy a výzkumu a 8 dalších zařazených do kategorie *ostatní*.⁷⁴ Česká centra ve světě v roce 2011 zrealizovala 381 projektů pro české výtvarné umění, 57 pro český design, 20 pro českou architekturu, 574 pro český film, 111 pro české divadlo, 404 hudebních projektů, 245 projektů pro českou literaturu, 213 projektů pro českou vědu. (ČC11 2012, s. 25–48)

Graf 1: Činnost ČC Mnichov v roce 2011.⁷⁵

Mezi konanými událostmi byly výstavy Roberta Vana či českého šperku, ale také výstava k šedesátému výročí zahájení vysílání *Rádia Svobodná Evropa*. Výstava nesla název *Rádio Svobodná Evropa – Hlas svobody za Studené války* a konala se v budově *Deutsch-Tschechisches Begegnungszentrum* v Kostnici, v době 1. srpna - 15. září 2011. Výstava reflektovala přes čtyřicet let vysílání rádia až do jeho přestěhování do Prahy v roce 1994. Zobrazovala důležité milníky studené války i emigranty z Československa, Polska, Maďarska,

⁷⁴ Zdroj: Interní statistiky ČC Mnichov.

⁷⁵ Zdroj: Vlastní práce autorky.

Bulharska a Rumunska, kteří pro svůj lid v Mnichovském rádiu pracovali. (RSEH 2011)

V duchu výročí *Rádia Svobodná Evropa* se neslo i mnoho dalších akcí roku 2011. Jednou z nich byla např. třídní mezinárodní konference *Hlas svobody – západní provokace? 60 let Rádia Svobodná Evropa v Mnichově a Praze*. Konala se pod záštitou ministra zahraničních věcí ČR Karla Schwarzenberga a bavorského předsedy vlády Horsta Seehofera v budově *Ludwig-Maxmilians-Universität (Mnichovská univerzita; LMU)* v Mnichově 28. - 30. dubna 2011. (RSEP 2011)

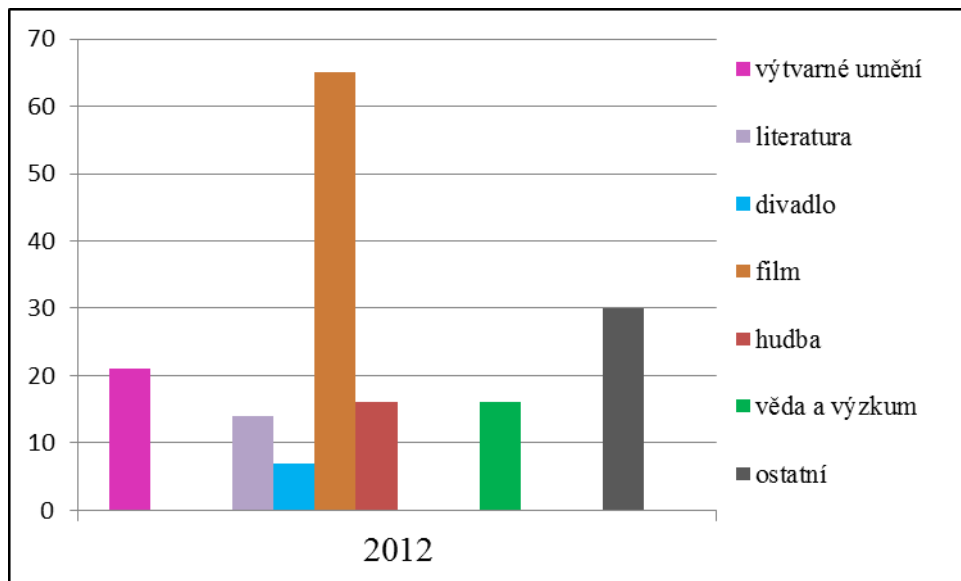
Nejvíce událostí roku 2011, jak již bylo řečeno, spadalo do kategorie film. Stalo se tak díky dvěma filmovým festivalům, které České centrum Mnichov spolupřádalo. Jedním z nich byl jedenáctý ročník *Týdnu českého filmu* pořádaný od 8. do 13. července 2011. Představil aktuální hrané, ale i animované a dokumentární, filmy z české produkce. Na programu byly filmy *Pouta* a *Protektor*, oba ověřené *Českými Lvy* v letech 2009 a 2010, *Kuky se vrací* oscarového režiséra Jana Svěráka, *Fimfarum*, *Nesvatbov*, *Mamas & Papas* a vybrané krátkometrážní snímky. (TFW 2011) České centrum Mnichov se také podílelo na organizaci produkce filmu *Vše pro dobro světa a Nošovic* na festivale dokumentárních filmu *DOK.fest München* v květnu 2011. (DOK 2011)

5.2.3.2 Rok 2012

V roce 2012 bylo díky spolupráci či přímé organizaci Českého centra Mnichov zorganizováno 169 akcí. Filmových bylo 65, dále pak 21 akcí v kategorii *výtvarné umění*, 14 literárních, 7 divadelních, po 16 v kategoriích *hudba a věda a výzkum* a 30 spadajících do kat. *ostatní*.⁷⁶ Česká centra ve světě v roce 2012 zrealizovala 48 projektů pro českou architekturu, 441 projektů pro české výtvarné umění, 57 pro český design, 684 pro český film, 118 pro české divadlo, 353 hudebních projektů, 224 projektů pro českou literaturu, 218 projektů pro českou vědu. (ČC12 2012, s. 10–45)⁷⁷

⁷⁶ Zdroj: Interní statistiky ČC Mnichov.

⁷⁷ Srov. s tištěnou verzí ročenky – Výroční zpráva Českých center 2012 (2012).

Graf 2: Činnost ČC Mnichov v roce 2012.⁷⁸

Hned třikrát se v Mnichově v Galerii Kalt představil český malíř a konceptualista Patrik Hábl. Vystavoval zde tři sekce své tvorby v rámci výstav *Celebration of Painting = 3 x C and 3 x P*. V první části výstav nazvané *Colour/Painting* představil malbu obecně jako svůj oblíbený způsob vyjádření. Vystaveny byly obrazy posledních pěti let jeho tvorby. Sám Hábl o výstavě řekl, že „znovu [...] objevil práci s barvou, plátnem a strukturou a [hledá] nové techniky malby.“ (COPA 2012) Druhá část výstav *Pixel/Cube* se věnovala vnímání malířství přes pixely počítačové obrazovky a umožnila tak pozorovateli novou perspektivu. (CUPI 2012) Závěrečná výstava *Copy/Plagiarism* promlouvala o aktuálním problému digitalizace umění, duševním vlastnictvím. Hábl vystavil originály svých děl společně s kopiemi od umělců z USA, Číny, Indie a Afriky. Výstava ukázala, jak lze úspěšně rozpoznat kopii od originálu a jaké otázky ohledně pravosti a jedinečnosti děl si má jejich pozorovatel pokládat. (COPL 2012)

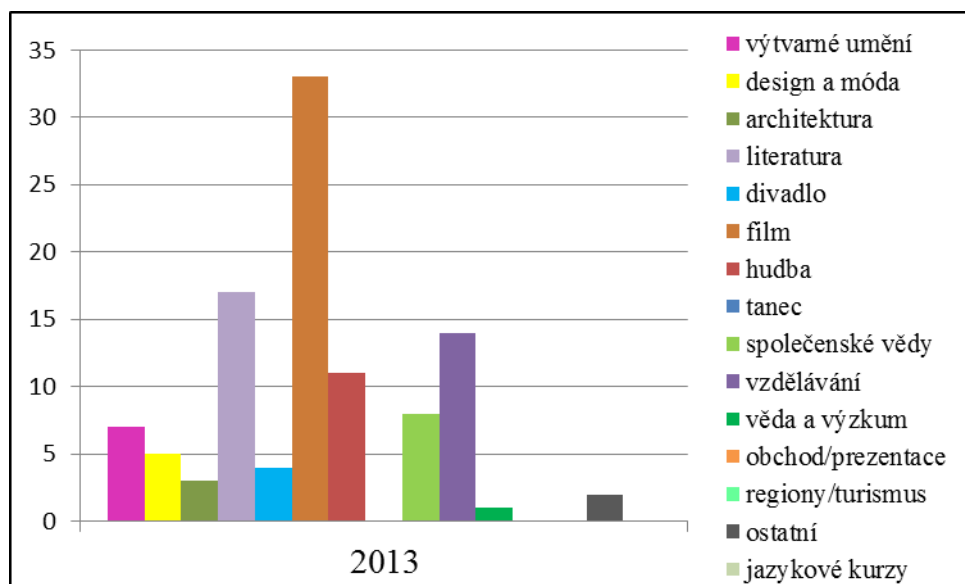
Hlasy Romů byl název řady akcí pořádané Českým centrem Mnichov, *Münchner Volkshochschule* a *Mnichovskou městskou knihovnou* na jaře 2012. Téma Romů jako národa bez hlasů v Evropě, odmítání a diskriminace hrají v celé Evropě důležitou roli. Akce *Hlasy Romů* představila mnichovskému publiku široké spektrum umělecké a tvůrčí činnosti Romů a v přednáškách a rozhovorech

⁷⁸ Zdroj: Vlastní práce autorky.

dala prostor k přednáškám a diskusím. Jednou z nich byl diskusní večer s Barbarou Lochbihler, poslankyní *Evropského parlamentu*, a Danielem Straußem z *Landesverband der Sinti und Roma in Baden-Württemberg, Situace Sitrů a Romů v Evropě*. Barbara Lochbihler se snaží zlepšit nepříznivou situaci Romů v *Evropské Unii* v oblasti vzdělání a lidských práv. Daniel Strauß na akci zastoupil Romy v Německu a informoval o dané situaci z pohledu dotčených. (SRE 2012)

5.2.3.3 Rok 2013

V roce 2013 se pod záštitou Českého centra Mnichov konalo 105 akcí. Z tohoto počtu bylo 7 z kategorie *výtvarné umění*, 5 týkajících se designu a módy, 3 z kat. *architektura*, 17 z kat. *literatura*, 4 divadelní, 33 filmových, 11 hudebních, 8 akcí z kat. *společenských věd*, 14 z kat. *vzdělávání*, 1 v kat. *věda a výzkum* a 2 v kat. *ostatní*.⁷⁹ Česká centra ve světě v roce 2013 zrealizovala 314 projektů pro české výtvarné umění, 40 pro českou architekturu, 54 pro český design, 153 pro české divadlo a tanec, 490 pro český film, 334 hudebních projektů a 257 projektů pro českou literaturu. Kurzy češtiny v Českých centrech ve světě navštěvovalo v roce 2013 1591 studentů. (ČC13 2013, s. 10–38)⁸⁰

Graf 3: Činnost ČC Mnichov v roce 2013.⁸¹

⁷⁹ Zdroj: interní statistiky ČC Mnichov.

⁸⁰ Srov. s tištěnou verzí ročenky – Výroční zpráva Českých center 2013 (2013).

⁸¹ Zdroj: Vlastní práce autorky.

V roce 2013 se také ve statistikách a programu Českého centra Mnichov poprvé objevují kategorie *design a móda*, *architektura*, *tanec*, *společenské vědy*, *vzdělávání*, *obchod/prezentace*, *regiony/turismus* a *jazykové kurzy*. Hned první z nich, *design a móda*, postupně získává na oblíbenosti a četnost akcí jí zajistila osamostatnění od ostatních projektů výtvarného umění. Pravidelnou výstavou produktového, módního, průmyslového a grafického designu je v Českém centru Mnichov výstava prací oceněných v rámci české *Národní ceny za studentský design*. Výstava *Nový (Z)boží (New G(o)ods)*⁸² se do Českého centra v roce 2013 vrátila již počtvrté a k vidění byly práce mladých designérů Elišky Kuchtové, Jiřího Krejčího, Jindry Jansové, Tomáše Procházky a dalších. Návštěvníci mohli obdivovat návrhy ze skla, porcelánu, šperky i obuv. Vítězkou *Národní ceny za studentský design 2012* byla Eliška Kuchtová se svou kolekcí obuvi. Česká centra jsou dlouholetými partnery soutěže i následné putovní výstavy mladého designu z Česka. (NZ 2013)

Nejen nový český design, i ten starý, resp. ze starého vyrobený, dostal v roce 2012 v Mnichově slovo. V rámci projektu *Trash Made* byla v *Ökologisches Bildungszentrum* v Mnichově vystavena kolekce šperků, módních i bytových doplňků vyrobených recyklací starých elektropřístrojů. Filozofií projektu *Trash Made* je vedle kvalitního a originálního designu i zamyšlení se nad minulostí předmětů, ke kterému kolekce pozorovatele přiměje. (TM 2013)

Společně s *Goethe Institutem Praha* organizovalo České centrum Mnichov projekt *Jak to vidí třetí generace*. Byl představen v prosinci 2013 v prostorách Českého centra a představil mladé Češky a Čechy s německými kořeny. V krátkých filmech vyprávějí o tom, jak se naučili německy a k čemu tento jazyk využívají. Jejich prarodiče patřili k německé menšině v Česku, jak vnímají význam němčiny pro svůj život? Jak hodnotí vícejazyčnost a měli od svých prarodičů podporu týkající se jazyka? O těchto i dalších otázkách v Českém centru Mnichov diskutovali Prof. Dr. Claudia Maria Riehl z *Institutu pro němčinu jako cizí jazyk Ludwig-Maxmilians-Universität Mnichov*, Martin

---

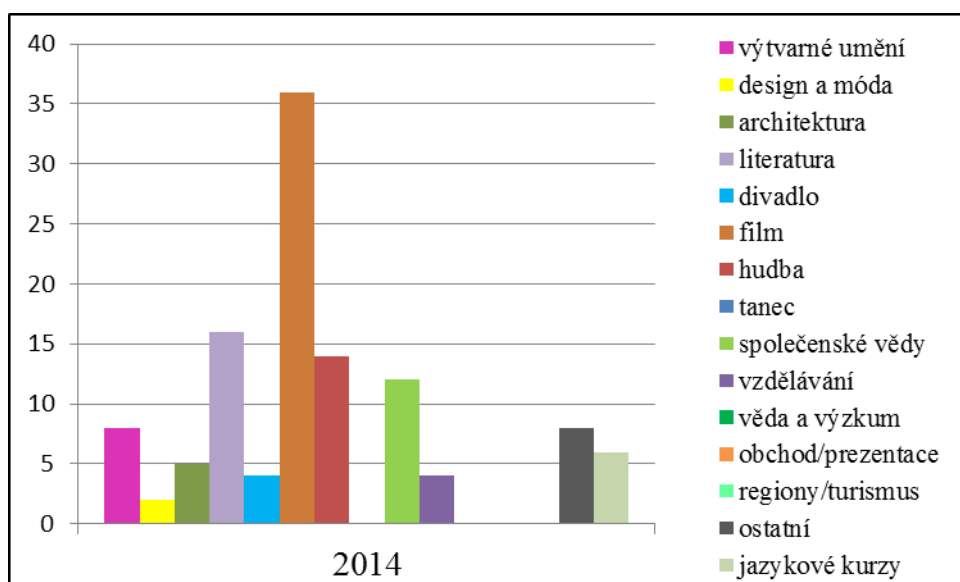
⁸² Dále pouze *Nový (Z)boží*.

Dzingel, předseda *Shromáždění Němců v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, Susan Zerwinsky z *Goethe Institutu Praha* a Mgr. Sandra Kreisslová Ph.D., etnoložka a kurátorka projektu. (TG 2013)

5.2.3.4 Rok 2014

Rok 2014 znamenal pro České centrum Mnichov 115 zorganizovaných, resp. spoluorganizovaných či podporovaných akcí. Bylo mezi nimi 36 filmových projekcí, 16 akcí v kat. *literatura*, 8 akcí výtvarného umění, 2 v kat. *design a móda*, 5 v kat. *architektura*, 4 divadelní akce, 14 hudebních, 12 společenských věd a 4 v kat. *vzdělávání* a 8 v kat. *ostatní*.⁸³ Česká centra ve světě ve svých 22 pobočkách v roce 2014 zrealizovala celkem 2371 akcí.⁸⁴ (ČC14 2015, s. 5–151)

Graf 4: Činnost ČC Mnichov v roce 2014.⁸⁵

Již v předešlých letech se v programu objevovalo jméno současného českého spisovatele Jaroslava Rudiše. V roce 2014 spolupořádalo České centrum Mnichov jeho čtení v Horní Falcí, Mnichově, Stuttgartu a Ulmu. Šlo o čtení Rudišovy knihy *Konec punku v Helsinkách*, jejíž děj se odehrává nikoli ve Finské metropoli, nýbrž v malém baru pojmenovaném *Helsinki* v nejmenovaném východoněmeckém velkoměstě. Téma společného česko-německého života je

⁸³ Zdroj: interní statistiky ČC Mnichov.

⁸⁴ Konkrétní počty akcí v jednotlivých kategoriích výroční zpráva z roku 2014 neuvádí.

⁸⁵ Zdroj: Vlastní práce autorky.

Rudišovi v jeho dílech vlastní, pracoval s ním již v předchozích knihách *Nebe pod Berlínem* (2002), *Grandhotel* (2006) nebo v novele z roku 2012 *Alois Nebel*. Rudiš žije i pracuje v Česku i Německu, je znám i jako dramatik, novinář nebo muzikant. V roce 2014 také vyučoval na *Humbolské univerzitě* v Berlíně tvůrčí psaní. (JRH 2014)

U tématu česko-německých vztahů zůstalo České centrum Mnichov společně s českou autorkou Jakubou Katalpou a její knihou *Němci* (2012). Vypráví tragédii německo-české rodiny z pohledu mladé česky, která pátrá po svých německých předcích a příbuzných, kteří se s odsunem sudetských Němců vytratili za hranice. Jakuba Katalpa v knize vykresluje rozdílné povahy obou národů a nenuceně přibližuje středoevropské dějiny minulého století. (JKN 2014)

Přeshraniční spolupráci v současnosti se věnovala i prezentace českého politologa Lukáše Novotného *Přeshraniční spolupráce mezi Českem a Bavorskem* uskutečněná v listopadu 2014 v sále Českého centra Mnichov. Novotný se zaměřoval hlavně na aktuální česko-bavorskou spolupráci v oblastech politiky, kultury a hospodářství. Věnoval se i důležité otázce, jak přemoci vzájemnou lhostejnost na obou stranách. V jeho prezentaci byly zahrnuty výsledky výzkumu Univerzity J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, který se zaměřoval na osoby z českého, bavorského a saského pohraničí a na jejich pohled na spolupráci mezi Českem a Německem. (PSČB 2014)

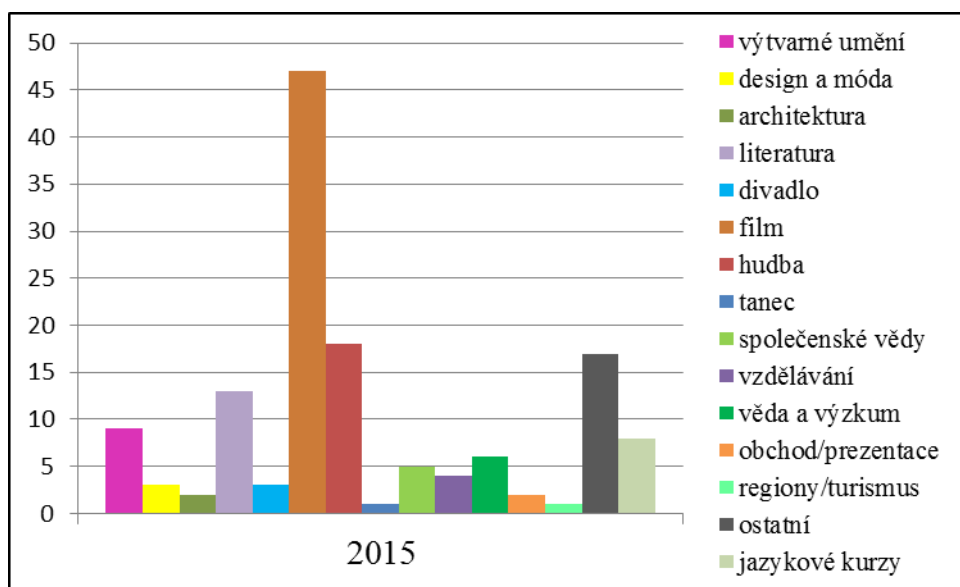
5.2.3.5 Rok 2015

V roce 2015 se České centrum Mnichov podílelo na organizaci 139 akcí. Nejvíce z nich, 47, bylo opět v kat. *film*. Dále pak 9 v kat. *výtvarné umění*, 3 akce na téma designu a módy, 2 v kat. *architektura*, 13 literárních akcí, 3 divadelní představení, 1 taneční, 18 akcí v kat. *hudba*, 5 v kat. *společenské vědy*, 4 vzdělávací akce, 6 v kat. *věda a výzkum*, 2 obchodní prezentace, 1 akce týkající se turismu a regionů, 8 jazykových kurzů a 17 akcí v kat. *ostatní*.⁸⁶ Česká centra ve světě v roce 2015 zrealizovala 2300 projektů. Mezi nimi bylo 49 projektů

---

⁸⁶ Zdroj: interní statistiky ČC Mnichov.

pro českou architekturu, 323 projektů pro české výtvarné umění, 79 pro český design, 628 pro český film, 169 pro české divadlo a tanec, 333 hudebních projektů, 235 projektů pro českou literaturu, 109 společenskovedních projektů, 63 projektů pro českou vědu, 18 prezentací na podporu cestovního ruchu a 51 prezentací v oblasti obchodu. Kurzů českého jazyka v Českých centrech se v roce 2015 zúčastnilo celkem 2063 studentů. (ČC15 2016, s. 7–27)

Graf 5: Činnost ČC Mnichov v roce 2015.⁸⁷

České centrum Mnichov ve své činnosti a tematickém výběru pořádaných akcí myslí na významné osobnosti nejen současné ale i minulé české kultury. V roce 2015 uplynulo 70 let od úmrtí českého malíře a spisovatele, mladšího z dvou slavných bratrů, Josefa Čapka. V programu Českého centra Mnichov se tedy objevilo několik vzpomínkových akcí na jeho osobnost, život a tvorbu. Jednou z nich bylo dubnové promítání filmu *Nekonečná pouť Josefa Čapka* v partnerském kině *Arena Filmtheater*. Film představuje méně známé momenty z umělcova života, dotýká se jeho práce a myšlenek i dopisů reflektujících pobyt v koncentračním táboře. Na Josefa Čapka se v Českém centru vzpomínalo i ve formě literárního čtení jeho *Básní z koncentračního tábora* v nově vydaném německém překladu. Kniha byla pokřtěna a představena v říjnu 2015, z básní četl herec Daron Yates. Josef Čapek byl zatčen *Gestapem* v roce 1939, když odmítl jít do exilu za svou uměleckou činnost vystupující proti fašismu, a

⁸⁷ Zdroj: Vlastní práce autorky.

poté vedla jeho cesta přes věznicí na pražském Pankráci do koncentračních táborů *Dachau* a *Buchenwald*, věznic *Gestapa* v Berlíně a koncentrační tábor *Sachsenhausen* do *Bergen-Belsenu*, kde několik dní před osvobozením v roce 1945 podlehl epidemii tyfu. Jeho poslední báseň *Před velkým odjezdem* byla napsána v únoru 1945 před odjezdem právě do *Bergen-Belsenu* a jejími motivy byly jak myšlenky popisující všední den v táboře, cely, mrtvá těla a rakve, tak útěchu, touhu a naději. Ke sbírce jsou připojeny dopisy a kresby, které Čapek z koncentračního tábora posílal své ženě. Vzpomínání na Josefa Čapka v Českém centru Mnichov se přelilo až do roku 2016, kdy byly pořádány další akce s Čapkem spojené. Od 1. října 2015 do 29. února 2016 se také konala edukativní výstava z produkce Památníku Karla Čapka, která přiblížila život a dílo jeho bratra. (srov. NPJČ 2015; JČKB 2015; JČM 2015)

5.2.3.6 Současná činnost Českého centra Mnichov a jeho výhledy do budoucna

Výčet akcí a popis činnosti ve vybraných pěti letech ilustruje složení programu Českého centra Mnichov a hlavní tematické okruhy, kterým se věnuje. Jsou jimi zejména nedávná česká a německá historie a česko-německé vztahy, případně přeshraniční česko-bavorská spolupráce v oblasti kultury, politiky a hospodářství. Dále pak do Českého centra Mnichov patří česká literatura představovaná jak formou vzpomínkových akcí na české autory či německou literaturu pocházející z českého území, tak čtení s autory současnými. Představována jsou zejména díla zabývající se česko-německými vztahy jak v kontextu bouřlivého 20. století, tak jejich dopady pro dnešní dobu, nacistickým terorem, koncentračními tábory i odsunem sudetských Němců a jejich vypořádání se se svým osudem. V rámci literárních akcí má zvláštní místo poesie, která je rovněž představována formou večerních čtení s autory, z nichž někteří již mají v programu pravidelně vyhrazené události. Důležitou součástí činnosti ČC Mnichov jsou výstavy jak uměleckého tak edukativního charakteru, často výstavy putovní, které jsou součástí širší řady kulturních akcí, jako byly

např. oslavy k 700. výročí narození Karla IV. v roce 2016.⁸⁸ Výstavy probíhají přímo v sále Českého centra nebo v galeriích v Mnichově a okolí.

Oblíbenými akcemi jsou také pódiové diskuse se zajímavými hosty, pořádané u příležitosti významných výročí či státních svátků. Mezi témata těchto diskusí patří již výše zmíněné přeshraniční vztahy, opomíjená však nejsou ani bolestivá a často tabuizovaná témata česko-německé historie jako fašistické hrůzy druhé světové války nebo odsun sudetoněmeckého obyvatelstva z Československa. Naopak, tzv. sudetoněmecká otázka je tématem, kterému jde České centrum Mnichov naproti a často ho do své činnosti zapojuje i díky svým partnerům, kterými jsou některé z významných sudetoněmeckých organizací v Bavorsku, což vytváří zajímavý dialog mezi oběma národy a vyvolává vzpomínky na doby sdíleného pohraničí.

V oblasti filmu je činnosti ČC Mnichov velmi bohatá. Zpravidla jednou měsíčně se koná promítání filmu z české produkce nebo na české téma v mnichovském kině *Arena Filmtheater*. Patnáct let se pravidelně konal filmový festival *Týden českého filmu*. V roce 2016 byl na poli filmu vytvořen nový projekt, filmový festival *MITTEL PUNKT EUROPA*⁸⁹, na jehož konání se podílí lidé ze členských zemí *Visegrádské čtyřky*, tedy Česka, Slovenska, Maďarska a Polska. Festival nahradil *Týden českého filmu* i jeho polský ekvivalent festival *Cinopol*, konaný také v Mnichově, a prohloubil kulturní spolupráci visegrádských států na bavorském území. V roce 2016 se konal první ročník, který byl kladně hodnocen jak návštěvníky, tak médii⁹⁰; na financování festivalu se podílel *Visegrádský fond*.⁹¹

České centrum Mnichov slouží vedle jiného jako místo setkávání. Na vernisážích, diskusích, přednáškách či filmových promítáních se schází živá komunita Mnichovanů s českými i německými kořeny, jejich rodin a přátel. Taková setkání Němců se sudetskou minulostí, Čechů žijících v Mnichově a

---

⁸⁸ Z interních zdrojů ČC Mnichov.

⁸⁹ Viz příloha 7.

⁹⁰ Viz příloha 8.

⁹¹ Z interních zdrojů ČC Mnichov.

okolí či Čechů, kteří Mnichov jen navštěvují, jsou příležitostí ke vzniku pestré diskuse a hledání cesty k vzájemnému porozumění a blízkosti.

6 Současná situace české kultury v Německu

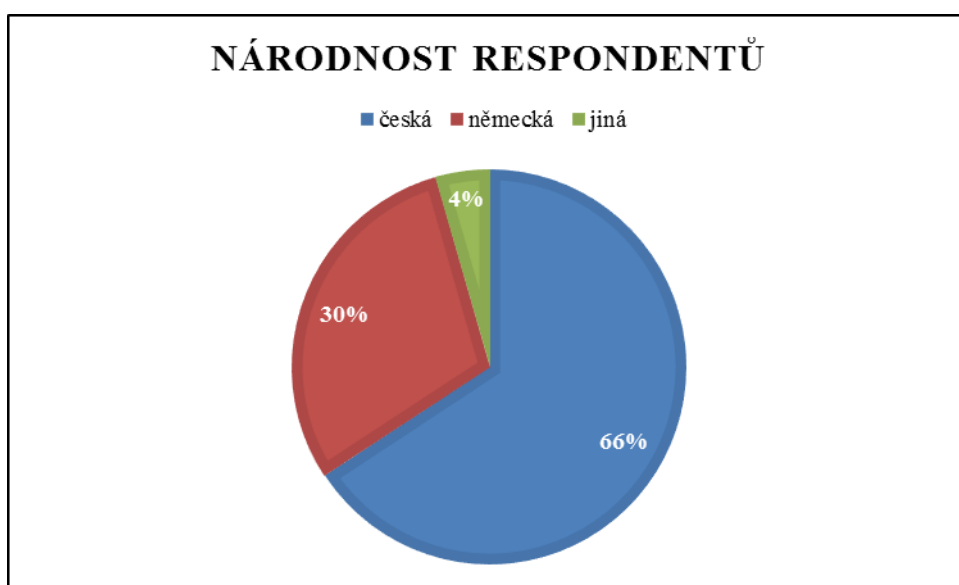
Cílem předložené diplomové práce je představit kulturní spolupráci České republiky a Spolkové republiky Německo v česko-bavorském pohraničí. Vzájemná interakce přináší zejména do příhraničních regionů cennou přidanou hodnotu v podobě zahraniční zkušenosti. Pro průzkum takto definované aktuální situace české kultury v Německu a česko-německé kulturní spolupráce bylo zpracováno dotazníkové šetření. Jeho cílem bylo zjistit, jak Češi a Němci vnímají vzájemnou spolupráci v oblasti kultury, a konkrétněji zda znají, příp. jak blízko mají k Českému centru Mnichov.

Jako cílová skupina pro dotazníkové šetření byli zvoleni Němci ze spolkové země Bavorsko a Češi ze sousedních regionů, tedy Plzeňského, Karlovarského a Jihočeského kraje. Dotazník byl mezi respondenty distribuován jak v tištěné verzi, tak i elektronicky přes online platformu *www.surveo.com*. Elektronická verze dotazníku byla odeslána mezi kontakty v databázi ČC Mnichov, a uveřejněna na stránce ČC Mnichov na sociální síti *Facebook*. Na české straně byl dotazník sdílen také na *Facebooku* na stránce *katedry germanistiky a slavistiky Fakulty filozofické Západočeské univerzity v Plzni*. Obě verze dotazníku byly k dispozici v českém i německém jazyce. Tištěná verze dotazníku je k dispozici v přílohách 9–13. Dotazník se skládal z 21 otázek zaměřených na základní údaje o respondentovi a jeho bližší charakteristiku, jeho pohled na kulturu obecně a kulturu v česko-německém kontextu a poslední část otázek na České centrum Mnichov. Dotazník byl analyzován a vyhodnocen za pomoci grafů zobrazujících u zásadních otázek zkoumaná data. V první části analýzy, která blíže definuje osobu respondenta, jsou pro grafické znázornění využity koláčové grafy, které přehledně zobrazují procentuální podíly v celkovém počtu respondentů. V dalších částech dotazníku se jednalo hlavně o otázky s možností více různých odpovědí, příp. i přidání své vlastní možnosti.⁹² Proto analýza této části výzkumu využívá sloupcové grafy s důrazem na počty odpovědí, jež se mohou překrývat, a koláčový graf by proto pro jejich vyobrazení

---

⁹² Pokud si respondent přál ji připojit.

nebyl vhodný. Dotazníkové šetření probíhalo u obou verzí dotazníku od 31. ledna do 31. března 2017 a celkem zodpovědělo 181 respondentů. Přibližně dvě třetiny (66,3 %) dotazníků byly vyplněny online. Jak již bylo řečeno, dotazník vyplňovali téměř výhradně Češi a Němci. Národnostní složení respondentů shrnuje graf 6, z něhož je patrné, že převažují respondenti české národnosti. Celkem jich dotazník vyplnilo 119, německou národnost označilo 54 dotázaných a 8 zaškrtnulo odpověď jiná. Do této poslední skupiny patřili čtyři respondenti s dvojitým občanstvím (česko-německým), dva z Rakouska, jeden z Itálie a jeden z Ukrajiny.

Graf 6: Národnostní složení respondentů dotazníkového šetření.⁹³

Převahu Čechů mezi dotázanými způsobilo paradoxně dotazování v Německu, které probíhalo nejvíce v ČC Mnichov, kam přichází zejména Češi žijící v Mnichově. U otázky, kde dotazovaní žijí, to tak mezi Českem a Německem bylo velmi vyrovnané. Bydliště v Německu zaškrtnulo 85 respondentů (46,9 %), v Česku žije 93 dotázaných (51,4 %) a 3 dotázaní (1,7 %) označili možnost jinde.⁹⁴ Stanovené cílové skupiny respondentů z Česka a Německa, a rovnováhy úhlů pohledu z obou stran hranice tedy bylo dosaženo.

⁹³ Zdroj: Vlastní dotazníkové šetření autorky.

⁹⁴ Jednalo se o návštěvníky z Rakouska, resp. dalších zemí.

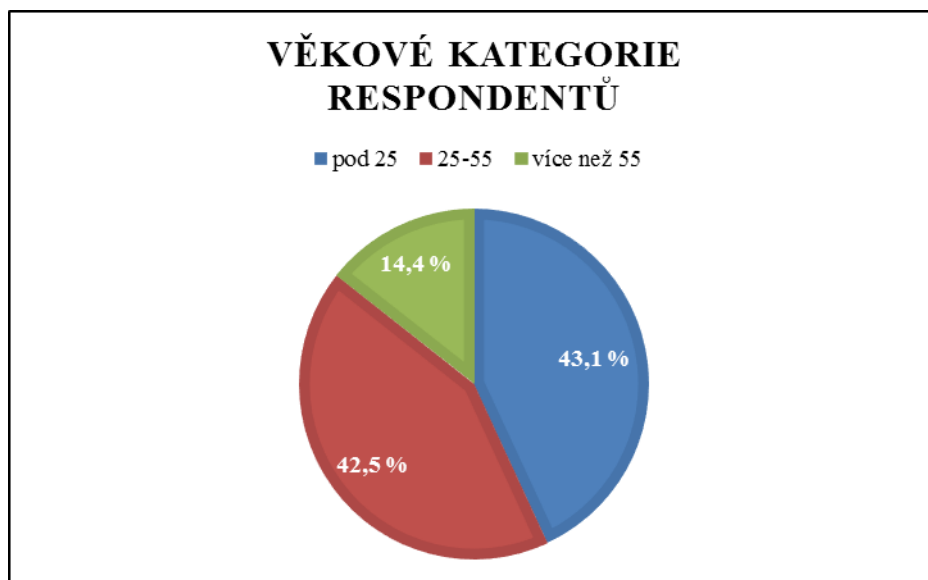

Tabulka 1 zobrazuje věkové rozložení respondentů.

Věk	Počet respondentů	Podíl z celku
pod 25	78	43,1 %
25–55	77	42,5 %
více než 55	26	14,4 %

Tabulka 1: Věkové kategorie respondentů dotazníkového šetření.⁹⁵

Silné zastoupení dotázaných ve střední a vyšší věkové kategorii, již odpovídali prostřednictvím tištěných dotazníků v ČC Mnichov, vyrovnali mladší respondenti, kteří odpovídali elektronicky.

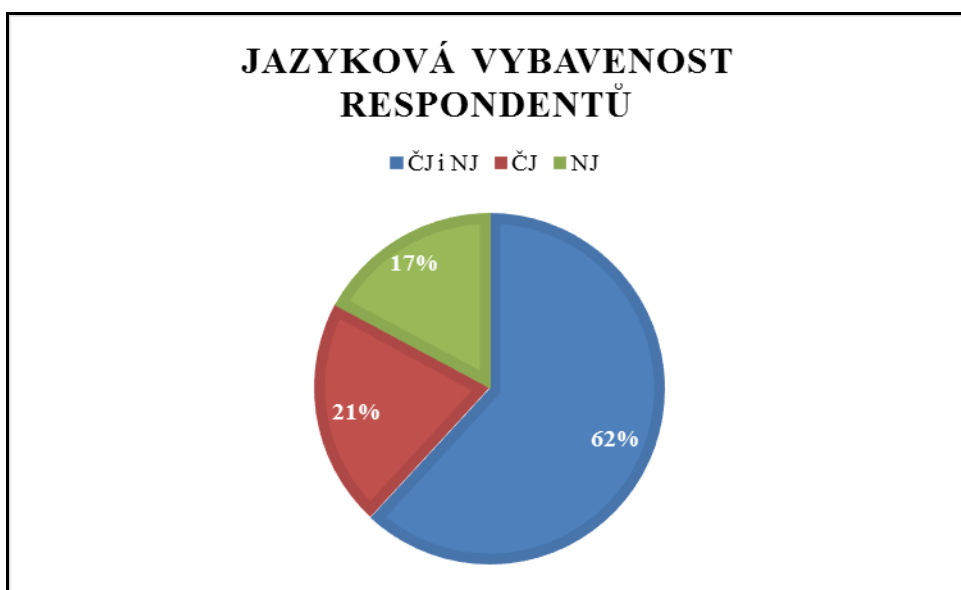
Graf 7: Věkové kategorie respondentů dotazníkového šetření.⁹⁶

Cílová skupina dotazníkového šetření byla regionálně vymezena na Bavorsko a tři zmíněné české kraje z důvodu zaměření na ČC Mnichov a česko-německou kulturní spolupráci téměř výhradně v těchto regionech. Bylo tedy nutné dotazovat se takové skupiny respondentů, která má k daným regionům, resp. i k druhému národu, blízko. Důležitou otázkou pro posouzení vzájemných česko-německých vztahů v dané společenské i regionální oblasti byla i otázka jazyků. Respondenti odpovídali, zda mluví česky, německy, nebo oběma jazyky. Odpovědi na tuto otázku jsou promítnuty do grafu 7.

⁹⁵ Zdroj: Vlastní dotazníkové šetření autorky.

⁹⁶ Zdroj: Vlastní dotazníkové šetření autorky.

Z celkového počtu 181 respondentů označilo 112, že mluví česky i německy. Češtinu pak vybralo 38 dotázaných a němčinu 31. Mezi respondenty, kteří se domluví jak česky, tak německy, byla vzhledem k národnostnímu složení většina Čechů, což potvrzuje předpoklad, že spíše Češi se učí jazyk Němců než naopak. Dále pak byly v bilingvní skupině dotázaných osoby s dvojitým občanstvím a 23 německých respondentů.

Graf 8: Jazyková vybavenost respondentů dotazníkového šetření.⁹⁷

Tato část dotazníku vymezila a blíže definovala skupinu respondentů. Další otázky se již bezprostředně týkaly česko-německé kulturní spolupráce a pohledu dotázaných na kulturu jako takovou; a jejich povědomí o Českém centru Mnichov. Následující dvě podkapitoly představí výsledky dotazníkového šetření blíže.

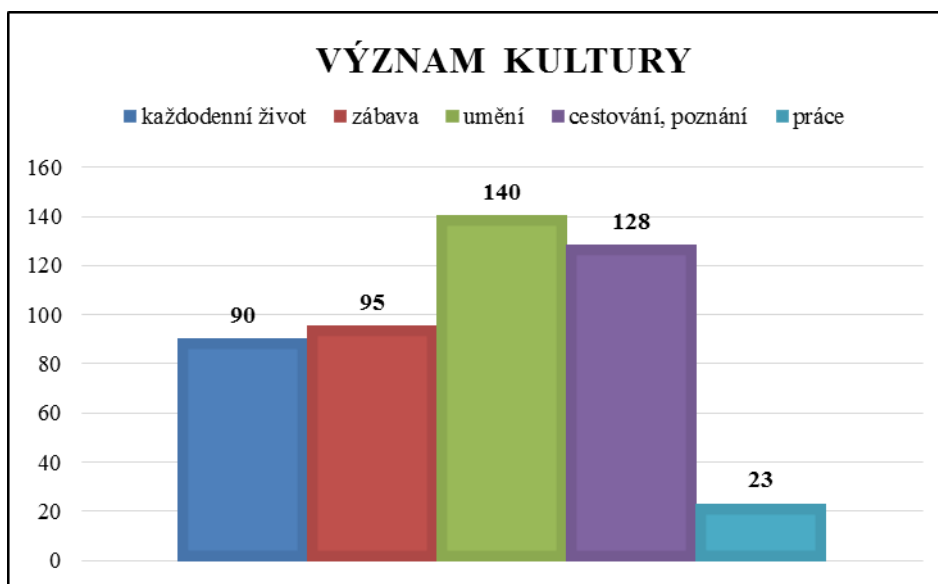
6.1 Česko-německá spolupráce v oblasti kultury

V rámci této části dotazování zodpovídali respondenti nejprve obecnější otázky přibližující jejich pohled na kulturu a česko-německé vztahy jako takové, vymezila se také skupina, která zájem o kulturní spolupráci Česka a Německa nemá.⁹⁸ Na dotaz na vymezení kultury, toho, co pro respondenty kultura znamená, odpovědělo nejvíce z dotázaných, že umění (140), cestování a

⁹⁷ Zdroj: Vlastní dotazníkové šetření autorky.

⁹⁸ U většiny zde pokládaných otázek bylo možné označit více odpovědí, procentuální podíly se tedy mohou překrývat.

poznávání (128), zábavu (95) a každodenní život (90). S prací si kulturu spojuje 23 dotázaných. Mezi dalšími aspekty kultury, které respondenti připsali k možnosti jiné, byly kuchyně, jazyk, náboženství, tradice, politika a současné dějiny, myšlení a zvyky či vzorce a normy chování určité skupiny lidí. Mezi respondenty bylo několik jedinců, kteří označili všechny odpovědi a otázku okomentovali, že nelze kulturu spojovat s konkrétní oblastí, že kultura je vše, co danému národu náleží, od společného jazyka po hmotné umění.

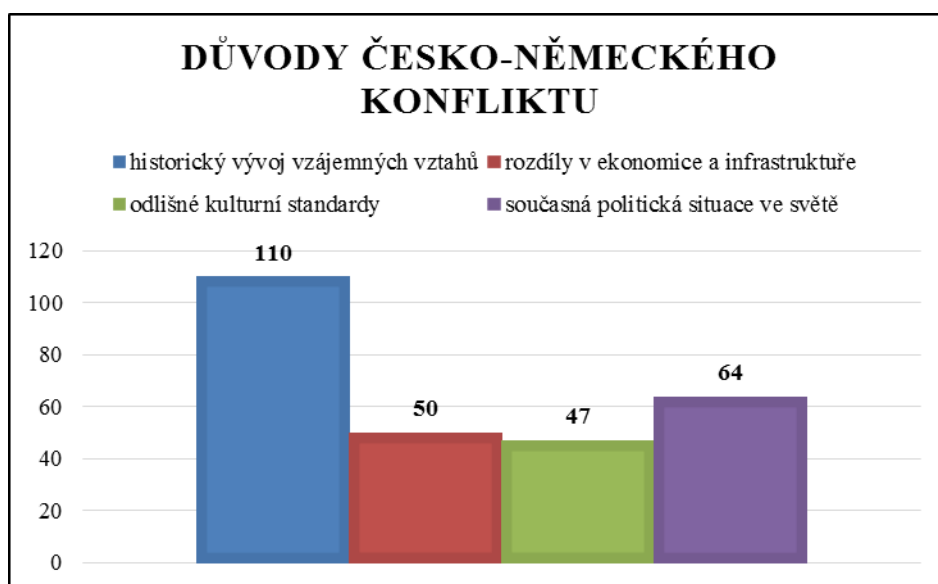
Graf 9: Co pro Vás znamená kultura?⁹⁹

Ze všech 181 dotázaných odpověděla na otázku, zda se pohybují v česko-německém prostředí, nadpoloviční většina 123 respondentů (68 %) kladně a 58 respondentů (32 %) záporně. Skupina dotázaných, kteří se vyskytují v česko-německém prostředí, pak toto blíže charakterizovala: 62 % jako důvod udávalo kontakty s přáteli či rodinou, 39 % práci, 29,3 % studium a 16,3 % uvádělo jiné možnosti, mezi kterými byly nejčastěji studentské brigády, místo bydliště či původu, dobrovolnické pobyty, cestování či činnost v česko-německých kulturních spolecích či Česko-německém fóru mládeže.¹⁰⁰ Na dotaz na charakteristiku vzájemných vztahů Čechů a Němců na kulturním poli odpovídali dotázaní nejčastěji, že jsou to vztahy sousedské (48,6 %) až přátelské (44,2 %), méně respondentů pak česko-německé vztahy označovalo

⁹⁹ Zdroj: Vlastní dotazníkové šetření autorky.

¹⁰⁰ Viz kap. 4.4.

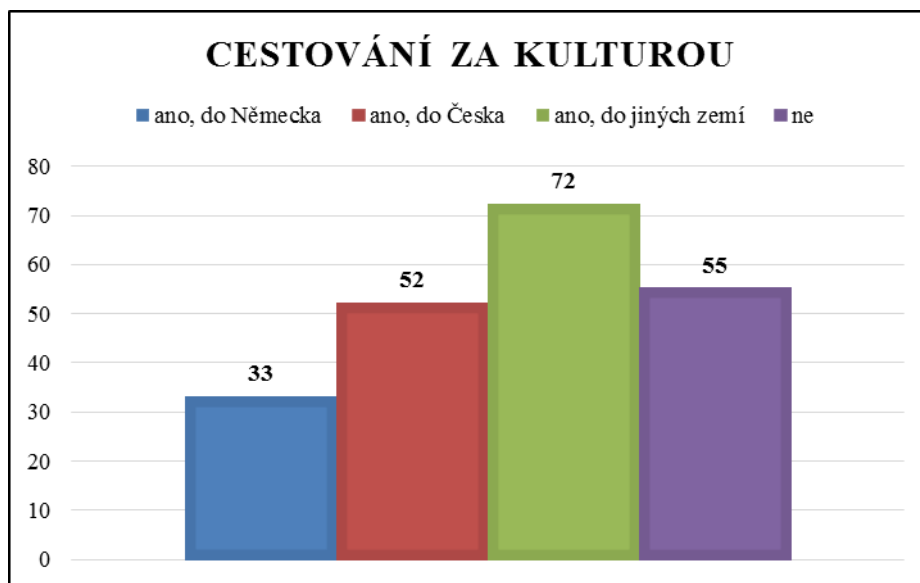
za rezervované (11,6 %) či lhostejné (5,5 %). Možnost nepřátelského vztahu mezi Čechy a Němci neoznačil nikdo z dotázaných. K možnosti vzniku konfliktu mezi českou a německou stranou se dotázaní vyjádřili následovně, jak lze vidět v grafu 8. Podíl 60,8 % dotázaných za důvod možného konfliktu mezi Čechy a Němci označil historický vývoj vzájemných vztahů, 27,6 % respondentů označilo odpověď rozdíly v ekonomice a infrastruktuře, tedy hospodářské, platové či cenové rozdíly mezi ČR a SRN. Nejméně, tedy 25,9 % odpovědělo, že konflikt v česko-německých vztazích mohou způsobit odlišné kulturní standardy a 35,4 % za příčinu označilo současnou politickou situaci ve světě. Do kolonky pro jiné důvody pak respondenti připisovali zejména nezájem o východní sousedy ze strany Němců, euroskepticismus ze strany Čechů či oboustranné předsudky a nedostatek informací.

Graf 10: Pokud se v česko-německých kulturních vztazích vyskytne konflikt, z čeho podle Vás pramení?¹⁰¹

Na otázku, která země je podle respondentů kulturně pestřejší, odpovědělo 66 osob (36,5 %), že Česko, 98 respondentů (54,1 %) označilo Německo. Celkem 17 dotázaných (9,4 %) z celkových 181 na tuto otázku neodpovědělo nebo přímo přidalo poznámku, že jednoznačně a bez širšího kontextu nelze určit pestřejší kulturu, resp. že každá nabízí něco jiného. Vedle jazykových kompetencí, které zástupce obou kultur sbližují, byli dotázáni také na cestování za kulturou a poznávání zahraničí.

¹⁰¹ Zdroj: Vlastní dotazníkové šetření autorky.

Graf 11: Cestujete za kulturou do zahraničí?¹⁰²

I na tuto otázku bylo možné odpovědět více možnostmi, 18,2 % dotázaných odpovědělo, že za kulturou do zahraničí jezdí do Německa, 28,7 % do Česka a 30,4 % dotázaných za kulturou do zahraničí nejedí. Celkem 72 ze 181 dotázaných (39,8 %) také uvedlo, že za poznáním cizí kultury do zahraničí cestuje, a to nejen do Česka nebo Německa, ale do mnoha jiných zemí, z nichž byly jmenovány především státy Evropské unie, zejm. Francie, Itálie či Španělsko, ale také např. Vietnam nebo USA.

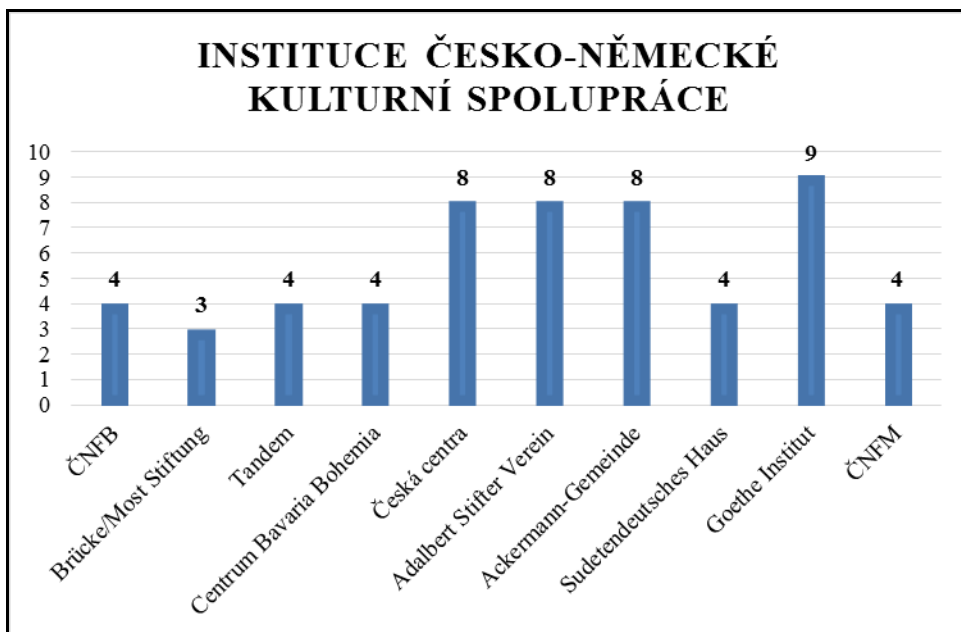
Jelikož dotazník se zaměřoval nejen na ČC Mnichov, ale i na česko-německou spolupráci v širším kontextu, byly do něj zařazeny i otázky na jiné instituce pohybující se na poli kultury mezi Českem a Německem¹⁰³. Více než polovina dotázaných, 60,8 %, má povědomí o kulturních institucích zaměřených na přeshraniční spolupráci, ostatní odpověděli záporně. Mezi 110 respondenty, kteří zmínili jim známé instituce či spolky, jež se podílí na prezentaci české kultury v Německu a naopak, se nejčastěji opakovaly následující příklady (viz graf 10): Goethe Institut (9x); Česká centra, *Adalbert Stifter Verein* a *Ackermann-Gemeinde* (8x); *Česko-německý fond budoucnosti*, *Centrum Bavaria Bohemia*, *Tandem*¹⁰⁴, *Sudetendeutsches Haus* a *Česko-německé fórum mládeže*

¹⁰² Zdroj: Vlastní dotazníkové šetření autorky.

¹⁰³ Viz kap. 4.

¹⁰⁴ *TANDEM – Koordinační centrum česko-německých výměn mládeže (Koordinierungszentrum Deutsch-Tschechischer Jugendaustausch)* se sídlem v Plzni a Řezně. (TND 2017)

(4x) a *Brücke/Most Stiftung*¹⁰⁵ (3x). Tytéž instituce uváděli dotázaní i u další otázky, které z nich již někdy navštívili či pravidelně navštěvují.

Graf 12: Jaké znáte instituce zajišťující česko-německou kulturní spolupráci?¹⁰⁶

Dále respondenti zmiňovali *Německá velvyslanectví*, *Generální/Honorární konzuláty České republiky v zahraničí*, *Collegium Bohemicum*, *Collegium Carolinum*, *Sudetoněmecké krajanské sdružení* nebo *Sojka - spolek mladých a Mit Ohne Grenzen*. Četnost nejčastěji zmiňovaných organizací jen dokazuje jejich důležitost a jméno, jaké si v česko-německém prostředí vybudovaly. Ačkoli např. v případě *Ackermann-Gemeinde* a *Adalbert Stifter Verein* existují již od poloviny minulého století, i dnes jsou tahouny české kultury v Německu a vzájemného dialogu.

6.2 České centrum Mnichov pohledem Čechů a Němců

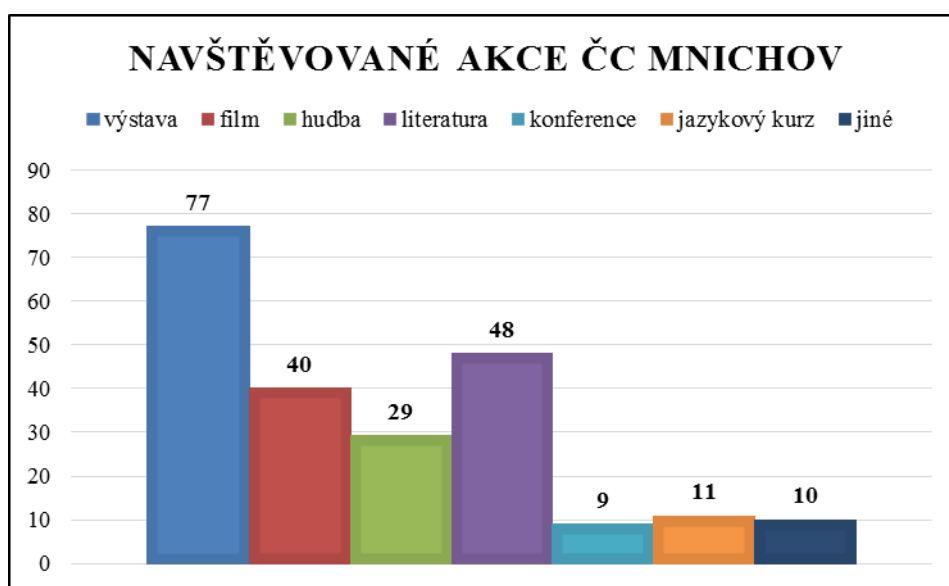
České centrum Mnichov slouží předložené práci jako konkrétní příklad instituce, jež prezentuje českou kulturu v Německu. Jak již bylo zmíněno, dotazníkové šetření probíhalo částečně přímo v ČC Mnichov, jeho další části však byly prováděny v Česku, mimo přímý kontakt s danou institucí. Tato část dotazování směřovala k vymezení míry povědomí o Českém centru Mnichov a

¹⁰⁵ Nadace *Brücke/Most Stiftung* sídlí v Drážďanech a Praze a podporuje projekty spolupráce mezi ČR a státy střední a východní Evropy. (BM 2017)

¹⁰⁶ Zdroj: Vlastní dotazníkové šetření autorky.

jeho činnosti, návštěvnosti akcí, které pořádá, a hodnocení informovanosti o jeho programu. Necelé dvě třetiny respondentů (61,9 %) odpověděly, že České centrum jako instituci znají, 38,1 % dotázaných Česká centra nezná. Tři čtvrtiny ze 112 respondentů, již Česká centra znají, tedy 84, již někdy České centrum navštívily. Mezi nejznámější Česká centra mezi respondenty dotazníkového šetření patřila Česká centra Mnichov, Berlín, Londýn, Düsseldorf, Praha a New York.

Na 84 návštěvníků Českého centra Mnichov odpovídalo, jakých událostí ČC se nejčastěji účastní, jejich odpovědi jsou přeneseny do následujícího grafu 11. Nejčastěji navštěvovanými událostmi ČC Mnichov jsou výstavy, tuto možnost označilo 77 respondentů (91,7 %). Literární večery a čtení a filmová promítání jsou také hojně navštěvována, zvolilo je 48 (57,1 %) a 40 (47,6 %) dotázaných. Celkem 29 respondentů (34,5 %) vybralo hudební akce, 9 respondentů (10,7 %) konference, 11 (13 %) jazykové kurzy a 10 (11,9 %) jiné události.

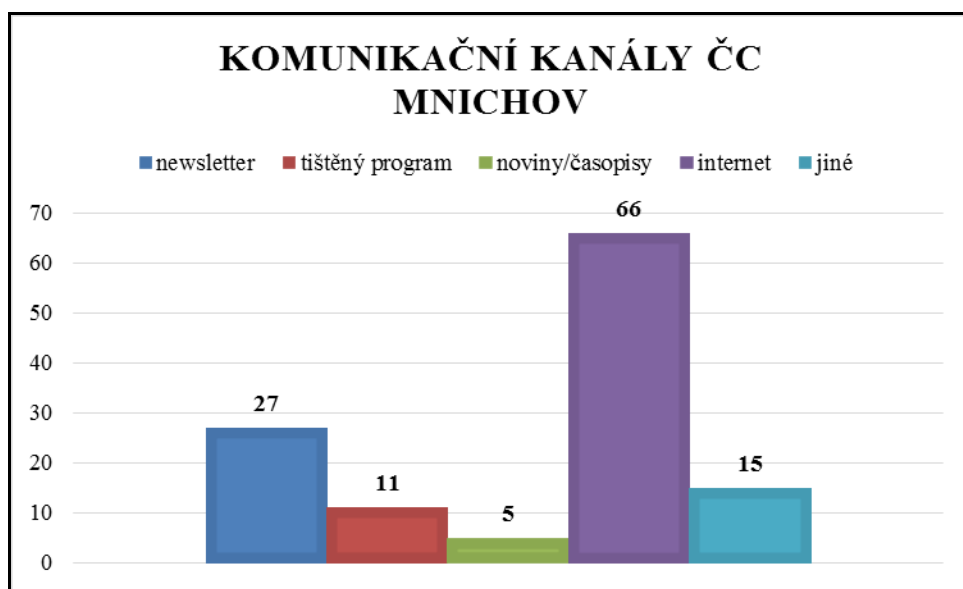

Graf 13: Jakou akci/jaké akce ČC jste navštívil/a?¹⁰⁷

Pravidelní návštěvníci ČC Mnichov byli dále vyzváni k odpovědi na otázku, jak často ČC navštěvují. Polovina z těchto respondentů (51,5 %) navštěvuje ČC dvakrát za půl roku nebo méně. Je zde tedy vidět, že návštěvníci ČC si akce pečlivě vybírají nebo příp. navštěvují události pouze na určité téma,

¹⁰⁷ Zdroj: Vlastní dotazníkové šetření autorky.

kteře se neopakují kařždý měsíc. Ātvrtina dotázaných (25,8 %) zvolila odpověď návětvy ĀC jedenkrát za dva až tři měsíce, 19,7 % respondentů pak navětĵuje ĀC jednou do měsíce a pouze dva (3 %) odpověěli, ŷe se śastnı kařždě akce ĀC. Závěr dotaznıku byl věnován informovanosti a komunikaĀnım kanálům ĀC Mnichov, respondenti volili, jakým způsobem se o Āinnosti Āeskěho centra dozvıdají, a jak informovanost o akcım hodnotı. Dotázanı i zde mohli volit vıce nabızených mořnostı, pokud informace o ĀC zıskávají kombinacı několika mědiı. Nejvıce dotázaných (53,2 % odpovědı) zvolilo mořnost internet, která skýtá šıřší vıběř způsobů komunikace.¹⁰⁸ Celkem 27 odpovědı (21,7 %) zıskala mořnost *newsletter*, tedy informaĀnı Ālunek rozesılaný přibližně jednou za dva měsíce na e-mailově adresy návětĵnıků ĀC. Tıřtený program sleduje a využívá měně návětĵnıků ĀC, patřilo mu 8,9 % odpovědı, nejměně dotázaných pak oznaĀilo odpověď noviny/Āasopisy, která zıskala 4 % odpovědı. 12 % oznaĀených odpovědı dali respondenti mořnosti jině, jıř dále okomentovali, a uváděli, ŷe se o událostech ĀC Mnichov dozvıdají přes známe, přátele Āi rodinu, díky spoluřákům Āi śitelům jazykových kurzů Āi přes *Facebook* (který komentovali zde i u mořnosti internet).

Graf 14: Jak se o akcım ĀC dozvıdáte?¹⁰⁹

¹⁰⁸ InformaĀnı portály www.bbku.lt.net, www.venyoo.de; *Facebook*; webově stránky ĀC Mnichov.

¹⁰⁹ Zdroj: Vlastnı dotaznıkově řetření autorky.

Na závěr dotázaní hodnotili informovanost o akcích ČC Mnichov. Nejčastějšími odpověďmi zde byly možnosti velmi dobrá (37 %) a dobrá (30 %). Naprostou spokojenost s komunikací ČC Mnichov vyjádřilo možností výborná 14 % dotázaných. Záporná hodnocení nedostatečná a špatná označilo 16 %, resp. 3 % dotázaných.

Výše podrobněji popsané výsledky autorčina výzkumu potvrdily hypotézu, že instituce Česká centra, resp. ČC Mnichov jsou známá pouze těm respondentům, kteří se pohybují v česko-německém prostředí a o vzájemnou kulturní výměnu jeví zájem. Dotázaní Češi, kteří nemají žádné vazby k Německu, ČC Mnichov spíše neznají. Mezi Čechy a Němci panují dle dotázaných sousedské, příp. přátelské vztahy, necítí k sobě nenávisť či lhostejnost. Kultura pro dotázané znamená výraznou součást jejich zájmů, zejména ji vidí v umění a cestování a poznávání cizích krajů a zvyků, za kulturou často cestují do zahraničí.

Mezi respondenty jsou obecně nejznámější instituce, jež zmiňuje kap. 4 a v kombinaci s ČC Mnichov je také nejčastěji navštěvují. Co se týče přímých návštěv ČC Mnichov, dotázaní míří zejména za výtvarným uměním, literaturou a filmem a to zpravidla dvakrát za půl roku. I přes přítomnost negativních hodnocení informovanosti o činnosti ČC Mnichov se více než tři čtvrtiny respondentů o událostech Českého centra cítí dostatečně informováni a to nejen tradiční cestou internetu nebo tištěných materiálů, nýbrž i přes známé, přátele a živou komunitu, kterou návštěvníci ČC Mnichov tvoří.

Závěr

Diplomová práce *Prezentace české kultury v Německu: České centrum Mnichov* představila České centrum Mnichov jako instituci prezentující českou kulturu v německém prostředí a zasadila ho do kontextu česko-německých vztahů a jejich historického vývoje, v němž byl důraz kladen na milníky moderních dějin česko-německých vztahů (*Mnichovská dohoda*, nacistická historie a sudetoněmecká otázka). Práce nastínila, že České centrum Mnichov tabu česko-německých vztahů neodmítá, naopak je tematizuje a podněcuje diskusi k těmto otázkám a dialog Čechů a Němců. Pravidelně se k otázkám společné historie vrací ve svém kulturním programu a zařazuje do něj vzpomínková setkání, pódiové diskuse i výstavy připomínající i ty nejbolestivější okamžiky společných dějin.

České centrum Mnichov rozvíjí spolupráci s dalšími institucemi a spolky, jež se zabývají podobnými tématy. Mezi hlavní partnery ČC Mnichov patří výrazní aktéři česko-německých kulturních vztahů *Ackermann-Gemeinde* a *Adalbert Stifter Verein*, ale také mnichovské kulturní spolky, které podněcují zejména kulturní život Čechů (a dalších cizinců) v Mnichově, jako je např. *Ahoj Nachbarn*. Společně se svými partnery ČC Mnichov pořádá pestrou škálu akcí na poli výtvarného umění, literatury, designu, hudby, filmu či společenských věd. Dle výsledků dotazníkového šetření z ledna až března 2017, kterého se účastnilo 181 respondentů z Česka a Německa, je ČC Mnichov známé především Čechům a Němcům, kteří se zevrubně zajímají o česko-německou kulturní výměnu, případně Čechům, již žijí v Německu. Vedle Mnichova byla nejčastěji zmiňována Česká centra Berlín, Vídeň a Londýn, i zde je vidět orientace skupiny respondentů na německy¹¹⁰ mluvící regiony. Dle dotazníku jsou divácky nejoblíbenější akce na poli výtvarného umění, tedy výstavy, které se v ČC Mnichov konají pravidelně a téměř vždy je zde nějaká k zhlédnutí, dále pak literární akce a film. Událostí ČC Mnichov se většina dotázaných účastní většinou dvakrát za půl roku či méně. V rámci dotazníku odpovídali respondenti

---

¹¹⁰ příp. anglicky

také na otázky týkající se informovanosti o činnosti ČC Mnichov. Z jejich odpovědí je patrné, že aktuálně nejvíce ohlasů získává ČC Mnichov díky své propagaci na internetu¹¹¹ a že většina respondentů, kteří se o činnost ČC zajímají, shledává jeho komunikaci a poskytované informace velmi dobré.

V širším kontextu česko-německých vztahů je zřejmé, že Češi i Němci i přes bolestivé vzpomínky na společnou minulost stále více nachází cesty k vzájemné spolupráci a dialogu. Česko-německé vztahy většina respondentů označila za sousedské až přátelské, jako možný důvod konfliktu pak valná většina uvedla historický vývoj vzájemných vztahů, vliv na česko-německé vztahy může mít dle respondentů také současná politická situace ve světě. Respondenti potvrdili autorčinu hypotézu: vzhledem k dějinnému vývoji vzájemných vztahů obou národů je nasnadě, že minulost stále ještě není zcela zapomenuta a vyvstávající problémy mohou být způsobeny právě dějinným vývojem. Přes to z výsledků šetření vyplývá, že Češi a Němci nemají strach spolu mluvit, respondenti uvedli, že za kulturou jezdí do zahraničí, nejsou vůči sobě lhostejní či nepřátelští, naopak navazují spolupráci a díky četným projektům, událostem a setkáním organizovaným česko-německými institucemi a spolky mají možnost tento bohatý dialog dále rozvíjet.

---

¹¹¹ Zahrnující web ČC Mnichov, další webové stránky i sociální sítě.

Seznam grafů a tabulek

Graf 1: Činnost ČC Mnichov v roce 2011	61
Graf 2: Činnost ČC Mnichov v roce 2012.	63
Graf 3: Činnost ČC Mnichov v roce 2013.	64
Graf 4: Činnost ČC Mnichov v roce 2014.	66
Graf 5: Činnost ČC Mnichov v roce 2015.	68
Graf 6: Národnostní složení respondentů dotazníkového šetření.	73
Graf 7: Věkové kategorie respondentů dotazníkového šetření.	74
Graf 8: Jazyková vybavenost respondentů dotazníkového šetření.	75
Graf 9: Co pro Vás znamená kultura?	76
Graf 10: Pokud se v česko-německých kulturních vztazích vyskytne konflikt, z čeho podle Vás pramení?	77
Graf 11: Cestujete za kulturou do zahraničí?	78
Graf 12: Jaké znáte instituce zajišťující česko-německou kulturní spolupráci?	79
Graf 13: Jakou akci/jaké akce ČC jste navštívil/a?	80
Graf 14: Jak se o akcích ČC dozvídáte?	81
Tabulka 1: Věkové kategorie respondentů dotazníkového šetření.	74

Seznam příloh

Příloha 1: Vstup do ČC Mnichov z Prinzregentenstraße.	87
Příloha 2: PhDr. Ondřej Černý (vlevo) v prostorách ČC Mnichov při pódiové diskusi s Michalem Žantovským a Dr. Zuzanou Jürgens (vpravo), bývalou ředitelkou ČC Mnichov.	87
Příloha 3: Akce ČC Mnichov (Böhmisches. Allzuböhmisches? [...]) v Sudetendeutsche Zeitung.	88
Příloha 4: Akce ČC Mnichov (Dechovka) Sudetendeutsche Zeitung.....	89
Příloha 5: Propagace akce ČC Mnichov na webu www.venyoo.de.....	90
Příloha 6: Propagace akce ČC Mnichov na webu www.bbkult.net.	90
Příloha 7: Brožura k akci ČC Mnichov (MPEF).....	91
Příloha 8: Mediální ohlas na akci ČC Mnichov (MPEF).....	91
Příloha 9: Dotazník „Prezentace české kultury v Německu“ 1/5.....	92
Příloha 10: Dotazník „Prezentace české kultury v Německu“ 2/5.....	93
Příloha 11: Dotazník „Prezentace české kultury v Německu“ 3/5.....	94
Příloha 12: Dotazník „Prezentace české kultury v Německu“ 4/5.....	95
Příloha 13: Dotazník „Prezentace české kultury v Německu“ 5/5.....	96
Příloha 14: Kulturní program ČC Mnichov 9–12 2016.	97

Přílohy

Příloha 1: Vstup do ČC Mnichov z Prinzregentenstraße.¹¹²

Příloha 2: PhDr. Ondřej Černý (vlevo) v prostorách ČC Mnichov při pódiové diskusi s Michalem Žantovským a Dr. Zuzanou Jürgens (vpravo), bývalou ředitelkou ČC Mnichov.¹¹³

¹¹² Z vlastního archivu autorky.

¹¹³ Z vlastního archivu autorky.

Unter dem Motto „Böhmisches, Allzuböhmisches? Oder Verwischte Lebensbilder“ stellte Kateřina Kovačková in München ihr neues Buchprojekt vor. Im Herbst erscheint ein Buch von ihr, in dem sie Lebensgeschichten von sudetendeutschen Vertriebenen erzählt. Veranstalter waren das Tschechisches Zentrum München (TZM), die Ackermann-Gemeinde und die Gesellschaft für Interreligiösen Dialog „Freunde Abrahams“.

Im Lauf von zwei Jahren habe ich 20 Zeitzeugen geführt, die aus Böhmen, Mähren und Sudetenschlesien vertrieben wurden“, erläuterte Kateřina Kovačková einleitend. Die Vertriebenen habe sie über die Ackermann-Gemeinde Rottenburg-Stuttgart gefunden. Die packenden Lebens- und Vertreibungsgeschichten habe sie transkribiert, redigiert, literarisch bearbeitet und mit Erläuterungen versehen. „Im Herbst erscheint das Buch im Aschendorff-Verlag und wird in Stuttgart vorgestellt“, freute sich die Germanistin und Buchautorin.

Kateřina Kovačková wurde 1981 in Pilsen geboren und studierte dort sowie in Regensburg und Berlin Germanistik. Sie wurde 2013 an der Münchener Ludwig-Maximilians-Universität im Fach Neuere deutsche Literatur über die „Figuren der Andersheit in der deutschböhmisches Exilliteratur“ (Rogoon Verlag, München 2015) promoviert.

Zwischen Deutschland und Böhmen unterwegs, schöpft sie Inspiration aus deutscher Sprache, den „böhmisches Dörfern“ und gemeinsamer deutsch-tschechischer Kulturgeschichte. Sie hält Vorträge über Themen der deutschen Literatur in den böhmischen Ländern und ist auf dem Gebiet der deutsch-tschechischen Kultur und Aussöhnung tätig, hierbei vor allem im Namen der Ackermann-Gemeinde, bei der sie angestellt ist.

Ihr neues Buch „Böhmisches, Allzuböhmisches? Oder Verwischte Lebensbilder“ auf Basis ihrer Interviews verbindet in der

➤ Lesung im Tschechischen Zentrum München

Verwischte Lebensbilder

Direktor Dr. Ondřej Černý, Dr. Kateřina Kovačková und Professor Stefan Wimmer in der aktuellen Ausstellung „Verlorenes Gedächtnis“ über die NS-Zwangsarbeit in Prag, Böhmen und Mähren. Bilder: Susanne Habel

Art der „Oral History“ Geschichtliches und Literar. Zwei der 20 Geschichten vom „Leben und Verschwinden der Deutschen aus der Mitte Europas“ stellte Kateřina Kovačková bei ihrer Lesung in München in Aussicht vor, wobei sie sich auf deren Jugend und die Vertreibungsgeschichte konzentrierte. Die Erinnerungen von Gottfried Niedermeier aus Westböhmen

kreisten besonders um seine lebensreiche Kindheit: Geboren 1927 in Nyřchan im ehemaligen Kreis Mies bei Pilsen, wächst der Junge als Sohn eines Elektro-technikers zunächst in Ronsperg im ehemaligen Kreis Bischofteinitz, dann in Bischofteinitz auf. Er berichtet von seiner schönen Kindheit und den Eltern, wobei seine Mutter zweisprachig war. Detailliert erfährt man Ge-

schehnisse 1938 mit der tschechischen Mobilisierung und dem Einmarsch der Deutschen. Danach wird ein jüdischer Freund von Vater Wenzel Niedermeier in eine Fabrik in Holešice im ehemaligen Kreis Mies zur Zwangsarbeit gebracht, dem dieser noch Hilfe anbietet. Dennoch muß der Vater in die NSDAP eintreten und wird nach Kriegsende von Tschechen gesucht. Der

Sohn besucht das deutsche Gymnasium in Bischofteinitz und wird im letzten Kriegsjahr Pionier bei der Wehrmacht; Einsatz an Rhein und Main sowie Kriegsgefangenschaft folgen für den knapp 18jährigen. Nach der Entlassung überquert er mehrfach die grüne Grenze von Bayern zu den Eltern, um Sachen aus dem elterlichen Haushalt zu schmuggeln. Dies geht so bis zur Vertreibung

der Eltern 1946, die über Bayern nach Gondelsheim in Baden-Württemberg kommen, wo die Familie wieder vereint wird.

Ebenso spannend waren die Auszüge aus dem zweiten Schicksal, das die Autorin vorstellte. Anna Maria Kunz, die 1921 in Jägerndorf zur Welt kommt, wächst mit zwei Schwestern und guten Beziehungen, auch zu jüdischen Jägerndorfern, auf. Sie geht „auf Tausch“ ins Böhmisches, lernt gut Tschechisch und erlebt, wie jüdische Nachbarn nach dem Einmarsch der Deutschen verschwinden. Ein jüdischer Nachbarsohn überlebt versteckt, wie sie erst viel später erfährt. Auf raffinierte Weise rettet der Jägerndorfer Stadtrat jedoch den „Tempel“, also die Synagoge, vor dem Abriss.

Nach Kriegsende erlebt Anna Maria eine schreckliche Vertreibungsgeschichte: Vier Wochen ist sie mit den Schwestern in einem Lager im Böhmerwald – ohne Verpflegung oder Versorgung. Dann werden sie über Südmähren nach Niederösterreich vertrieben und werden Bauernmägde. Schließlich kommen die drei Schwestern Anfang 1946 nach Schwäbisch Gmünd. Atemlos hörten die Gäste im TZM diese Geschichten, die von der Autorin gut zusammengefaßt und literarisch bearbeitet wurden.

Auch Stefan Simmer, der Erste Vorsitzende der Gesellschaft „Freunde Abrahams“, war beeindruckt. Seine Gesellschaft, die 2001 an der Abteilung für Biblische Theologie der Ludwig-Maximilians-Universität München entstanden sei, wolle die interreligiöse Verständigung, insbesondere zwischen Judentum, Christentum und Islam, auf wissenschaftlicher Grundlage fördern, wie er erläuterte. Das jahrzehntelange Engagement der Ackermann-Gemeinde und der Einsatz von jungen Wissenschaftlern und Autoren wie Kateřina Kovačková kann sicher auch dazu beitragen. Auf ihr neues Buch kann man nur gespannt sein, wie auch der Direktor des Tschechischen Zentrums München, Ondřej Černý, begeistert feststellte.

Susanne Habel

Gottfried Niedermeier aus Bischofteinitz in Westböhmen und Anna Maria Kunz aus Jägerndorf in Mähren.

Bilder: Kateřina Kovačková

➤ Deutsch-tschechischer Journalistenpreis 2016 in Prag verliehen

Recherche und Reflexion

Der Deutsch-Tschechische Zukunftsfonds hat in Zusammenarbeit mit dem Deutschen Journalistenverband und dem Tschechischen Journalistenverband (Syndikát novinářů) erstmals den Deutsch-Tschechischen Journalistenpreis verliehen. Die acht Gewinner – darunter zwei Autoren-Duos – wurden im Prager Theater Studio Hrdnů vor rund 300 geladenen Gästen aus Deutschland und der Tschechischen Republik bekanntgegeben, von Vertretern der prominent besetzten Jury gewürdigt und in Kurzfilmporträts vorgestellt.

Das große Interesse an der heutigen feierlichen Preisverleihung zeigt, daß die Nachfrage nach einem Journalismus, der auf gründlicher Recherche und unter die Oberfläche gehender Reflexion von Sachverhalten und Ereignissen beruht, in der Tschechischen Republik und Deutschland groß ist“, sagte Tomáš Jelinek.

Der Deutsch-Tschechische Journalistenpreis wurde in den Kategorien Text, Audio und Multimedia jeweils an den besten Beitrag in deutscher und den besten Beitrag in tschechischer

- Deutsch-tschechischer Journalistenpreis 2016**
- **Kategorie Text:** Lucie Suchá: „Oheň, fotbal, Německo, Reportér“, 16. Mai 2016. Corinna Anton: „Die Brücke am Pöhlbach“, „Prager Zeitung“, 3. September 2015.
  - **Kategorie Audio:** Dora Kaprálová: „Dobrá vůle – Alenka v říši divů, aneb má cesta za uprčlíky“, Český rozhlas ČRO 2, 12. Dezember 2015. Martin Becker/Tabea Soergel: „Kommt ein Dichter in die Kneipe. Das Petr-Prinzip“, SWR, 18. Oktober 2015.
  - **Kategorie Multimedia:** Vojtěch Berger: „Cíl: Německo“, Český rozhlas, 14. April 2016. Arndt Ginzel/Martin Kraushaar: „Milliardengrab Autobahn“, MDR Fernsehsee, 14. November 2015.
- Sonderpreis „Milena Jesenská“**
- Dora Kaprálová: „Lajkujto mně a smrt se vám vyhne“, Reportér, 1. Februar 2016. Kilian Kirchgeßner: „Pfarrer Toufar ist verschwunden“, Deutschlandfunk, 17. Februar 2016.

Sprache vergeben und ist mit jeweils 2000 Euro dotiert. Mit dem Sonderpreis „Milena Jesenská“ wurden die Veranstalter darüber hinaus einen deutschen und einen tschechischen Beitrag, der sich mit aktuellem Gegenwartsbezug der Zivilcourage und der multikulturellen Verständigung und Toleranz zwischen beiden Ländern und ihrem Zusammenleben in Europa widmet. Um den Preis hatten sich mehr als 90 Autoren beworben. Die Palette der beteiligten Medien war breit und umfaßte alle wichtigen Medien auf beiden Seiten der Grenze. Vielfältig war auch das Themenspektrum der eingereichten Beiträge. Auf tschechischer Seite reflektierten die meisten

Beiträge den Umgang Deutschlands mit der Flüchtlingskrise. Bei den deutschen Einsendungen standen Themen im Vordergrund, die sonst nicht im Zentrum stehen, aber eine starke Aussagekraft besitzen. Mit dem Preis wollen die Veranstalter Journalisten auszeichnen, die zum besseren Verständnis zwischen Deutschen und Tschechen beitragen.

„Jahreslang haben wir daran gearbeitet, daß wir aufhören, die Grenze zwischen uns als lebendige Naht zu empfinden. Jetzt beobachten wir, wie sich schnell verändert, was bereits etabliert zu sein schien“, betonte Petr Pithart, der frühere Regierungsverwalter und Senatsvorsitzende, in seinem Grußwort. „Das Interesse an den Nachbarn muß erneut gepflegt werden, bevor die Menschen zu alten Vorurteilen zurückkehren, zu denen jetzt noch neue hinzukommen könnten. Deshalb dieser neuer Preis, der nicht zufällig genau heute erstmals vergeben wird.“

Jurymitglieder, Ehrengäste und Preisträger bei der Verleihung: Ludmila Rakusanová, Moderatorin Hana Šcharflová, Corinna Anton, Bára Procházková, Arndt Ginzel, Silja Schultheis vom Deutsch-Tschechischen Zukunftsfonds, Martin Becker, Petr Brod, Martin Kraushaar, Dora Kaprálová, Vojtěch Berger, Petr Pithart, Ex-Regierungsverwalter und Senatsvorsitzender, Tabea Soergel, kaum sichtbar Daniel Brössler, Kilian Kirchgeßner, Petra Ernstberger vom Deutsch-Tschechischen Zukunftsfonds, Lucie Suchá, Christian Schmidt und Libor Rouček, Ko-Vorsitzende des Deutsch-Tschechischen Gesprächsforums, Tomáš Kafka, Pavel Mastalka vom Deutsch-Tschechischen Zukunftsfonds, Tomáš Jelinek vom Deutsch-Tschechischen Zukunftsfonds, Hansjörg Haber von der Deutsche Botschaft in Prag, Kilian Kirchgeßner, Petra Ernstberger, dahinter Libuše Černá, Jan Černý, Kinzel von Milena Jesenská, Bogna Koreng, und Michael Hiller. Bild: Deutsch-Tschechischer Zukunftsfonds

Příloha 3: Akce ČC Mnichov (Böhmisches, Allzuböhmisches? [...] v Sudetendeutsche Zeitung.¹¹⁴

¹¹⁴ Z interních zdrojů ČC Mnichov; Habel (2017).

Im Sudetendeutschen Haus in München führte das Prager Theaterensemble Vosto5 das Stück „Blasmusik-Dechovka“ auf. Das Theaterstück aus dem Jahr 2013 von Jiří Havelka und Karel František Tománek unter Regie von Jiří Havelka behandelt das Massaker an Sudetendeutschen in Dobrenz-Deutsch Schützensdorf bei Iglau im Mai 1945. Veranstalter waren Wolfgang Schwarz, der Kulturreferent für die böhmischen Länder im Adalbert Stifter Verein, mit dem Tschechischen Zentrum München und dem Deutschen Kulturforum östliches Europa in Potsdam.

Blasmusik auf der Bühne im Adalbert-Stifter-Saal ist keine Neuheit; das Stück mit dem gleichnamigen Titel war es schon: „Dechovka“ – wie es auf tschechisch heißt – behandelt die Zeit der Wilden Vertreibungen und die Exzesse, zu denen es nach der Kapitulation der deutschen Wehrmacht am 8. Mai 1945 und somit nach der Beendigung der Kampfhandlungen des Zweiten Weltkriegs in Böhmen und Mähren gekommen war.

Im Mittelpunkt von „Dechovka“ steht der Ort Dobrenz, in dessen Ortsteil Deutsch Schützensdorf am 19. Mai 1945 nach einer Siegesfeier einer selbsternannten örtlichen Revolutionsgarde mindestens 13 Deutsche ermordet wurden. Der historisch-aktuelle Stoff wird raffiniert in drei langen Akten präsentiert, die zu unterschiedlichen Zeiten in Dobrenz/Dobronín spielen.

Die erste Szene führt in eine Gemeinderatssitzung im Jahr 2011. Die Dobrenzer Mitglieder diskutieren die Errichtung eines Grabsteines auf dem örtlichen Friedhof für die inzwischen exhumierten deutschen Opfer. Deren DNA wird wegen einer Identifizierung noch von der Gerichtsmedizin untersucht. Ein deutscher Vertreter der Opfer namens Hawelka (Philipp Schenker) versucht, die moderate Forderung der Angehörigen einzusetzen: „Unsere Vorfahren wollen in Heimerode ruhen!“ Der Bürgermeister (Ján Sedal) und die Ratsmitglieder hängen sich an bürokratischen Details auf. Auch einige Mitglieder der Dobrenzer Gemeinde (Schauspieler, die unten im Saal sitzen) diskutieren verärgert mit. Darunter ist der Dobrenzer Schmied Dvořák (Ján Kalma), der ein Kreuz auf der Budinka-Wiese, dem Ort des Massakers, errichtet hat und diese Aktion des Ge-

Jeder der fast 30 Schauspieler vom Ensemble Vosto5 verkörperte mehrere Rollen in verschiedenen Kostümen.

Bilder: Susanne Habel

> Theaterstück „Dechovka“ über das Massaker von Dobrenz

Budinka und Blasmusik

2011: Der Gemeinderat verhandelt über die mögliche Besetzung der Budinka-Toten. Die tschechischen Texte werden auf Deutsch über der Bühne eingeblendet – hier ein Zitat aus dem Buch „BergersDorf“ von Herma Kennel.

denkens vehement gegen andere Bürger verteidigt. Robert Krautzinger junior (Jiří Altmann), der als junger Mann Teil des Geschehens war, verweigert jede Aussage: Der weißbärtige Greis behauptet, er habe damals nur im Dobrenzer Gemeindesaal Klarinette gespielt. Klarinette und Blasmusik erklingen im Hintergrund; die Diskussion endet.

Die zweite Szene führt zurück ins Jahr 1923, in dem der Ort Dobrenz voller Jubel die Eröffnung der Stadthalle feiert. Die prächtige Halle wird weitgehend finanziert von deutschen Großbauern Franz Niebler (Philipp Schenker), der ein schlichternes Grabwort spricht. Der aktuelle Bürgermeister (wieder Ján Sedal)

freut sich, daß Dobrenz jetzt eine Halle zur Bewirtung und Blasmusikunterhaltung oder für Veranstaltungen der Turner und der örtlichen Theatergruppe hat.

Die Turner vom Sokolverband zeigen sogleich artistisches Können. Die Theatergruppe präsentiert „Bilder aus der Geschichte“ der Gemeinde, die das jahrhundertelange friedliche Zusammenleben von Deutschen und Tschechen wieder aufleben lassen. Das rote Band zum Gemeindesaal wird durchgeschnitten; die Kapelle „Veseli sklaři“ spielt los.

Wieder fliegender Wechsel – mit Umdekorierung und Kostümwechsel auf offener Bühne – hin zur letzten Szene am 19. Mai 1945: Im rauchgeschwän-

geren Gemeindesaal wird Bier ausgeschenkt, Blasmusik dröhnt, und das Fest beginnt: Alle feiern das Ende des Krieges und die Befreiung vom Nationalsozialismus. Eine Hitler-Büste wird zerschmettert. Kriegsheimkehrer Petr (Petr Prokop) kann endlich seine Anička (Dora Saliženko Hořová) heiraten und tanzt Polka. Bei der Frage nach Kollaboranten und unter dem Einfluß von Bier und Blasmusik – die tschechische Nationalhymne ertönt –, kippt die Stimmung: Die Männer, darunter „revolutionäre Garden“, angeführt von Robert Krautzinger senior, lassen Frauen und Kinder stehen. Sie stürmen aus dem Saal, um sich an den internierten Deutschen zu

rächen. Mehr wird vom eigentlichen Massaker nicht gezeigt. Mit der hilflosen Frau der Gastwirtin (Marie Ludvíková): „Noch ein Bier?“ endet die Aufführung zu schier endlosem Applaus der großen Zuschauerschär.

Der Jubel gilt besonders der immensen Leistung des Prager Theaterensembles Vosto5: Jeder der Akteure hat bei vollem Einsatz glänzend mehrere Rollen dargestellt und das Publikum begeistert. Auch das Stück selbst, das grausame Geschichtsfakten ironisch-sarkastisch, aber realistisch abbildet, verdient den Jubel des Publikums und wird seit der Uraufführung 2013 besonders bei Festivals gespielt.

Wie die Geschichte faktisch weiterliegt, erläutert Herma Kennel dieser Zeitung gegenüber: „Der Dobrenzer Gemeinderat sperrte sich unter Verweis auf die Friedhofsordnung gegen eine dortige Grabstätte.“ Hans Niebler, der Sprecher der Angehörigen der Opfer, habe schließlich erreicht, daß die Stadt Iglau die sterblichen Überreste in einem Gemeinschaftsgrab mit Namensnennung auf ihrem Zentralfriedhof besetzen ließ. „Bei der Bestattung im September 2012 waren 60 Angehörige unter den 200 Trauergästen auf dem Iglauer Friedhof. Und das Kreuz auf der Budinka-Wiese steht glücklicherweise noch, betreut von einer Gruppe jüngerer Leute aus Iglau“, freut sich Herma Kennel. Sie hatte die Mordnacht auf der Budinka-Wiese gemeinsam mit dem ehemaligen Vorsitzenden der Gemeinschaft der Iglauer Sprachinseln, Fritz Hawelka, erforscht. Die Autorin berichtete darüber in ihrem mitreißenden Buch „BergersDorf“, das 2003 im Prager Vitalis-Verlag erschien.

AUSSTELLUNGEN

■ Freitag, 12. Dezember bis Freitag 13. Januar: „Offried Preußler – Der Geschichtenerzähler aus dem Böhmerwald“ in Düsseldorf, Gerhart-Hauptmann-Haus, Bismarckstraße 90. Montag und Mittwoch 10.00 – 17.00, Dienstag und Donnerstag 10.00 – 19.00, Freitag 10.00 – 14.00 Uhr.

■ Bis Samstag, 17. Dezember: „Zwei auf einen Streich. Literarische Illustrationen von Josef Hegenbarth und Max Lingner“ in Berlin, Hegenbarth Sammlung Berlin, Nürnberger Straße 49. Internet: www.herr-hegenbarth-berlin.de. Sonntag bis Samstag 12.00 – 18.00 Uhr.

■ Bis Samstag, 31. Dezember: „Karty IV. (1316–1378)“, Werke von Renato Kirchhof-Stahlmann in Ottensson/Kreis Nürnberg Land, Kulturbahnhof, Bahnhofstraße 11. Samstag und Sonntag 14.00 – 17.00 Uhr.

■ Bis Sonntag, 8. Januar: „Martin Brandenburg und Hans Baluschek – Eine Künstlerfreundschaft“ in Berlin-Charlottenburg, Bröhan-Museum, Schloßstraße 1a. Dienstag bis Sonntag und an Feiertagen 10.00 – 18.00 Uhr.

■ Bis Sonntag, 8. Januar: „Verschwunden. Orte, die es nicht mehr gibt“, Ausstellung der Stiftung Zentrum gegen Vertreibungen in Berlin-Mitte, Kronprinzenpalais, Unter den Linden 3. Montag bis Mittwoch 10.00 – 18.00, Donnerstag bis Sonntag 12.00 – 20.00 Uhr.

■ Bis Dienstag 10. Januar: „Kühnländchen: Schicksalsjahre 1945/46 – Versöhnung“, Ausstellung in Ludwigslburg, Kulturzentrum, Wilhelmstraße 9. Dienstag, Mittwoch, Freitag 10.00 – 19.00, Donnerstag 10.00 – 20.00, Samstag 10.00 – 17.00 Uhr.

■ Bis Sonntag, 15. Januar: „VIII Sitte – Retrospektive“ in Merseburg/Saalekreis, Willi-Sitte-Galerie, Donnerstraße 15. Dienstag bis Sonntag 11.00 – 17.00 Uhr.

■ Bis Sonntag, 22. Januar: „Karl IV. – Ein Kaiser in Brandenburg“ in Potsdam, Haus der Brandenburgisch-Preussischen Geschichte, Kutschstall, Am Neuen Markt 9. Dienstag bis Donnerstag 10.00 – 17.00, Freitag 10.00 – 19.00, Samstag, Sonntag 10.00 – 18.00 Uhr.

■ Bis Sonntag, 29. Januar: „Marktrewitz und seine Tradition der Landeshilfskapelle“ in Marktrewitz/Kreis Wunsiedel, Egerland-Museum, Fikentscherstraße 24. Täglich 14.00 – 17.00 Uhr.

■ Bis Dienstag, 31. Januar: „Ansichten und Verstecktes“, Werke von Rolf Morgenstern in Wolkenstein/Erzgebirgskreis, Schloß Wolkenstein, Schloßplatz 1. Dienstag bis Sonntag 10.00 – 17.00 Uhr.

■ Bis Freitag, 17. Februar: „Alois Klar (1763–1833). „Der Vater der Blinden“ in Böhmen“ in München-Au, Sudetendeutsches Haus, Hochstraße 8, drittes Obergeschoß. Montag bis Freitag 9.00 – 18.30 Uhr.

■ Bis Sonntag, 5. März: „Karl IV. (1316–2016). Bayerisch-Ischechische Landesausstellung“ in Nürnberg, Germanisches Nationalmuseum, Karlauerstraße 1. Internet: www.kunstmuseum.de. Dienstag bis Sonntag 9.00 – 18.00, Mittwoch bis 21.00 Uhr.

■ Bis Sonntag, 19. März: „Von Bayerisch-Werden und anderen Merkwürdigkeiten. 200 Jahre Marktrewitz in Bayern“ in Marktrewitz, Egerland-Museum, Fikentscherstraße 24. Dienstag bis Sonntag 14.00 – 17.00 Uhr.

■ Bis Sonntag, 19. März: „Zu Hause und doch fremd: Vom Umgang mit Entwurzelung und Heimatverlust am Beispiel „Schlesien“ in Königswinter/Rhein-Sieg-Kreis, Haus Schlesien, Dollendorfer Straße 412. Dienstag bis Freitag 10.00 – 12.00, 13.00 – 17.00, Samstag, Sonntag und Feiertag 11.00 – 18.00 Uhr.

1923: Deutsche und Tschechen eröffnen gemeinsam eine neue Stadthalle in Dobrenz. Die Blaskapelle „Veseli sklaři“ spielt zu allen Zeiten auf.

Gudrun und Kurt Heilig (rechts) applaudieren der Truppe im Stifter-Saal. Rechts: Der endgültige Gedenkstein für die Opfer des Massakers in Iglau.

Bilder: Susanne Habel (5/1) Gerhard Köpferik

Priloha 4: Akce ČC Mnichov (Dechovka) Sudetendeutsche Zeitung,¹¹⁵

¹¹⁵ Z interních zdrojů ČC Mnichov; Habel (2016).

venyoo Der Veranstaltungskalender   [Veranstaltung eintragen](#)

FC Roma

5. April 2017

Mi
5. Apr
19:00

Sie sind nicht Sparta, auch nicht Slavia. Aber sie wollen spielen, sie wollen gewinnen. Doch ihre Gegner treten oft gar nicht erst gegen den neuen nordböhmisches Fußballklub FC Roma an. Die Roma-Fußballer kämpfen dennoch weiter auf dem Spielfeld gegen Diskriminierung an.

Tschechischer Gewinnerfilm des Internationalen Dokumentarfilmfestivals in Jihlava 2016.

CZ 2016, Regie: R. Kouhoutová, T. Bojar, OmeU, Dauer: 76 min.

FC Roma ist ein 2014 gegründeter Fußballverein aus Děčín, der überwiegend aus Roma-Spielern besteht. Sie spielen in der untersten tschechischen Liga und müssen sich gegen Teams behaupten, die die Spiele gegen den FC Roma boykottieren. Doch der FC Roma verliert nie an Humor und Zuversicht und stellt sich auf dem Fußballfeld wie im Alltag den Herausforderungen des Rassismus. Wird das Team Erfolg haben und in die nächsthöhere Liga aufsteigen? Und wird es die anderen Teams davon überzeugen können, dass sie einfach nur Fußball spielen wollen?

Ein Film über Fußball und zugleich auch nicht über Fußball, der einen durch die Absurdität der Diskriminierungen zum Lachen bringt, ohne den Bezug zur Realität zu verlieren.

Eintritt: 6,50€

Veranstalter:
Tschechisches Zentrum München, Kulturreferent für die böhmischen Länder beim Adalbert Stifter Verein.

Veranstaltungsort und Adresse

Arena Filmtheater, Hans-Sachs-Str.7, 80469 München

FC Roma

ECHSCH Diese Veranstaltung in München (Ludwigsvorstadt-Isarvorstadt) wurde von CENTR TschZentrum veröffentlicht. FC Roma ist den Rubriken Film, Tschechien und Kino zugeordnet.

Příloha 5: Propagace akce ČC Mnichov na webu www.venyoo.de.¹¹⁶

WWW.BBKULT.NET • CENTRUM BAVARIA BOHEMIA (CeBB)

KULTURINFORMATION FÜR DIE REGIONEN OBERFRANKEN, OBERPFALZ, NIEDERBAYERN, KARLSBAD, PILSEN UND SÜDBÖHMEN
KULTURNÍ INFORMACE Z HORNÍCH FRANKŮ, HORNÍ PÁLCE, DOLNÍHO BAVORSKA, KARLOVARSKÉHO, PLZEŇSKÉHO A JIHOČESKÉHO KRAJE

Veranstaltungen Kalender akce | Datenbanken Databanky | CeBB | Pilsen 2015 Pilsň 2015 | Blog | Newsletter | Kontakt | Log In | DE | CZ | suche | hledej

Partner • Partneri

dataexpres | emz smart solutions | FEE INDUSTRIEAUTOMATION SOFTWARE-SYSTEME | weiss+partner INGENIEURBÜRO | Dlubal Ingenieur-Software | DOTIKO Společnost 105, 344 01 Domažlice, CZ

Detail • Detail | 23.03.2017

Vortrag / Diskussion
Mittwoch 17. Mai 2017 19.00 h - 21.00 h
Erik Tabery: Die Tschechen und ihre Suche nach einem Platz in Europa

Der Chefredakteur der tschechischen Wochenzeitung Respekt, die zu den wichtigsten meinungspolitischen Medien in Tschechien gehört, über seine Sicht auf das deutsch-tschechische Verhältnis vor dem Hintergrund eines geeinten Europas.

Erik Tabery (* 1977) ist Journalist und seit dem Jahr 2009 Chefredakteur der tschechischen Wochenzeitschrift Respekt. In der dortigen Redaktion arbeitet er seit 1997, seit 1999 als festangestellter Redakteur. Er schreibt hauptsächlich Kommentare zur tschechischen Innenpolitik.

Nähere Informationen finden Sie [hier](#).

Tschechisches Zentrum München
České centrum Mnichov

Prinzregentenstr. 7
80538 München

Sonstige / ostatní

přednáška / diskuse
Mittwoch 17. Mai 2017 19.00 h - 21.00 h
Erik Tabery - Češi a jejich postavení v Evropě

Šéfredaktor českého týdeníku Respekt – časopisu, který v Čechách patří k nejvlivnějším politickým médiím, vypráví na téma německo-české vztahy na pozadí sjednocené Evropy.

Erik Tabery (* 1977) je šéfredaktorem týdeníku Respekt od ledna 2009. S redakcí začal spolupracovat v roce 1997, o dvě léta později se stal kmenovým redaktorem. Píše zejména politické komentáře.

Více informací najdete [zde](#).

Ansprechpartner / Kontaktní osoba
Anett Browarzik

Tel. +49(0)89 - 21024932
Fax +49(0)89 - 21024933
eMail comunic@czech.cz
Internet <http://www.czechcentres.cz/munich>

Příloha 6: Propagace akce ČC Mnichov na webu www.bbkult.net.¹¹⁷

¹¹⁶ Zdroj: FCR (2017).

¹¹⁷ Zdroj: BBK (2017).

AKTUELLE FILME
AUS DEN
VISEGRÁD-LÄNDERN

POLEN
TSCHECHIEN
UNGARN
SLOWAKEI

**MITTEL
PUNKT
EUROPA
FILMFEST**

23.-29. NOV 2016
MONOPOL KINO
MÜNCHEN

WWW.MITTELPUNKTEUROPA.EU

KINO

Monopol Kino
Schleißheimer Str. 127
80797 München
monopol-kino.de

monopol

TICKETS

8,50 EUR / 6,50 EUR AHOJ NACHBARN-Mitglieder
Vorverkauf ab dem 3. November 2016
an der Kinokasse im Monopol Kino
oder auf monopol-kino.de.
Keine Ticket-Reservierung möglich.

**AKTUELLE INFORMATIONEN
ZUM FILMFEST**

www.mittelpunkteuropa.eu
www.facebook.com/mittelpunkteuropafilmfest

VERANSTALTER

AHOJ NACHBARN e.U. | Münchner Volkshochschule | CZECHOSLOVAK CENTER FOR CULTURE

ahojnachbarn.eu | mvhs.de | czechcentres.cz/munich

WO LIEGT DER MITTELPUNKT EUROPAS?

Auf diese Frage bekommt man, je nach Standpunkt, sehr unterschiedliche Antworten. Wir haben unser Filmfest auf den Namen MITTEL PUNKT EUROPA getauft und provozieren damit einen Perspektivwechsel. Unsere Nachbarn Polen, Tschechien, Ungarn und die Slowakei sollen wieder dahin rücken, wo sie geografisch, historisch und kulturell hingehören – in die Mitte Europas. Eine Woche lang schauen wir durch das Prisma des Films auf diese vier Länder – grenzüberschreitend und voller Neugier. Die Zeit der abgeriegelten Nationalstaaten ist vorbei. Das zeigt sich an den zahlreichen internationalen Koproduktionen, mehr aber noch an Fragestellungen, die uns alle betreffen und europäischer nicht sein können. Welche Strategien entwickelt der Einzelne angesichts sich radikal wandelnder Gesellschaften? Im Spannungsfeld zwischen der Gefahr sozialer Marginalisierung und den Möglichkeiten eines freien, selbstbestimmten Lebens stehend, entwickeln die Filmfiguren ganz eigene Lösungen. Vor dem Hintergrund ihrer spezifischen Erfahrungen geben Filmemacher aus Polen, Ungarn, Tschechien und der Slowakei somit kreative und oft unverhoffte Denksätze – kritisch und provokativ, witzig und charmant, tiefgründig und emotional.

Wir zeigen Filme junger Regisseure, die einen frischen Blick auf einschneidende Ereignisse (The Red Spider), aktuelle soziale Entwicklungen (The Wednesday Child, Home Guards) und moderne Lebensentwürfe (All These Sleepless Nights) werfen. Aber auch Regiealtmeister Jerzy Skolimowski fehlt in unserem Programm genauso wenig wie der Publikumsliebhaber der Berlinale (We Are Never Alone) oder der diesjährige Siegerfilm der Filmfestspiele in Karlovy Vary (It's Not the Time of My Life).

Mitrebende Spielfilme, kritische und provokative Dokumentationen und skurrile Kurzfilme – wir laden Euch auf eine filmische Entdeckungsreise zum Mittelpunkt Europas ein!

EUER
MITTEL PUNKT EUROPA
FILMFEST-TEAM

Príloha 7: Brožura k akci ČC Mnichov (MPEF).¹¹⁸

Tschechisches Trauma, polnische Poesie

Kino Im November häufen sich die Filmfestivals. Ein neues findet im Monopol statt – mit dem Titel „Mittel Punkt Europa“

Über den Mangel an Filmfestivals braucht sich in München keiner zu beklagen. Im Herbst schon gar nicht, da könnte man sprichwörtlich um die Welt reisen, würde man sein Leben komplett in den Kinosaal verlegen. Ethnologen, Italiener, Spanier, sie alle zeigen kürzlich ihre Werke. Im Gastieg läuft noch bis Sonntag die Griechische Filmwoche, während sich im Filmmuseum der Regienachwuchs aus 21 Ländern begegnet („Filmschoolfest“ noch bis 19.11.). Und bevor in ein paar Tagen das Rumänische Filmfestival beginnt (24.11.), starten am Mittwoch, 23. November, zwei weitere Reihen: das Oser-Filmfestival (siehe Seite 8) und das Mittel-Punkt-Europa-Filmfest. Verschnaufpause? Fehlanzeige.

Im Fokus des neuen Festivals im Monopol steht das aktuelle Filmschaffen aus Polen, Tschechien, Ungarn und der Slowakei. Grenzüberschreitend – das zeigt sich an den internationalen Koproduktionen – aber auch länderspezifisch sollen europäische und nationale Fragen erläutert werden. Da geht es um das Erwachsenwerden in einer Sozialisierung bei Budapest (*The Wednesday Child*), um

Ein Journalist (Martin Myšička) hat einen Vogel – im Film *Lost in Munich*. FOTO: MITTEL PUNKT EUROPA

den Einfluss von Hassideologien auf junge Menschen (*Home Guards*), um den Werdegang einer tschechischen Massenmörderin (*Olga Hepnarová*) und um Identitätsfragen (*Caught in Between*). Oft drehen sich die Stoffe auch um private und familiäre Angelegenheiten (*It's Not the Time of My Life*).

Vier der vierzehn Beiträge sind zum ersten Mal in Deutschland zu sehen, darunter der Eröffnungsfilm *Lost in Munich*, Petr Zelenkas Satire über Tschechiens Neurosen. Der preisdekorierte Film *The Snake Brothers*, Jerzy Skolimowskis Thriller *11 Minutes* und Michał Marczaks semidokumentarischer *Hi! All These Sleepless Nights* sind weitere Höhepunkte des Festivals, das auch Gespräche mit Regisseuren und Schauspielern bietet. Die Frage, warum Filme aus Polen, Tschechien, Ungarn und der Slowakei so selten bei uns gezeigt werden, wird bei einer Diskussion mit der ungarischen Regisseurin Krisztina Goda erörtert (27.11., 16.30 Uhr). BERNHARD BLÖCHL

Mittel Punkt Europa, Filme im Original mit Untertiteln, Mi, 23., bis Di, 29. Nov., Monopol-Kino, Schleißheimer Str. 127

Príloha 8: Mediální ohlas na akci ČC Mnichov (MPEF).¹¹⁹

¹¹⁸ Z interních zdrojů ČC Mnichov.

¹¹⁹ Z interních zdrojů ČC Mnichov; Blöchl (2016).

Dotazník: Prezentace české kultury v Německu

Fragebogen: Präsentation der tschechischen Kultur in Deutschland

1. Vaše národnost:
Ihre Nationalität:
  - a. česká
tschechisch
  - b. německá
deutsch
  - c. jiná
andere .....

2. Domluvíte se česky a německy?
Sprechen Sie Tschechisch und Deutsch?
  - a. česky i německy
beides, Tschechisch und Deutsch
  - b. česky
Tschechisch
  - c. německy
Deutsch

3. Kde žijete?
Wo leben Sie?
  - a. v Německu
in Deutschland
  - b. v Česku
in Tschechien
  - c. jinde
anderswo

4. Váš věk:
Ihr Alter:
  - a. pod 25
unter 25
  - b. 25–55
  - c. 55 +

5. Co pro Vás znamená kultura? (Můžete vybrat více než jednu variantu.)
Was bedeutet Kultur für Sie? (Sie dürfen mehrere Möglichkeiten auswählen.)
  - a. každodenní život
Alltagsleben
  - b. zábava
Spaß
  - c. umění
Kunst
  - d. cestování a poznávání
Reisen und Neues kennenlernen

Příloha 9: Dotazník „Prezentace české kultury v Německu“ 1/5.¹²⁰

---

¹²⁰ Vlastní práce autorky.

- e. práce
Arbeit
  - f. jiné
sonstiges .....
- 6.** Pohybujete se v česko-německém prostředí?
Bewegen Sie sich in einem deutsch-tschechischen Umfeld?
- a. ano
ja
  - b. ne
nein
- 7.** Pokud ano, jak byste to blíže charakterizoval/a? (Můžete vybrat více než jednu variantu.)
Falls ja, wie würden Sie dieses charakterisieren? (Sie dürfen mehrere Möglichkeiten auswählen.)
- a. rodina, přátelé
Familie, Freunde
  - b. práce
Arbeit
  - c. studium
Studium
  - d. jiné
sonstiges .....
- 8.** Která země je dle Vašeho názoru kulturně pestřejší?
Welches Land ist Ihrer Meinung nach bunter, was die Kultur betrifft?
- a. Česko
Tschechien
  - b. Německo
Deutschland
- 9.** Jezdíte za kulturou přes hranice?
Reisen Sie aus kulturellen Gründen ins Ausland?
- a. ano, do Německa
ja, nach Deutschland
  - b. ano, do Česka
ja, nach Tschechien
  - c. ano, do jiných zemí (do kterých)
ja, in andere Länder (welche) .....
  - d. ne
nein
- 10.** Znáte nějaké instituce, které zajišťují česko-německou kulturní spolupráci?
Kennen Sie Institutionen, die sich mit der deutsch-tschechischen Zusammenarbeit im Kulturbereich beschäftigen?
- a. ano
ja

Příloha 10: Dotazník „Prezentace české kultury v Německu“ 2/5.¹²¹

---

¹²¹ Vlastní práce autorky.

- b. ne
nein

11. Pokud ano, jaké?

Falls ja, welche?

.....
.....
.....
.....

12. Pokud ano, které z nich jste již navštívil/a?

Falls ja, welche haben Sie schon besucht?

.....
.....
.....
.....

13. Jaké jsou dle Vašeho názoru vztahy Čechů a Němců v oblasti kultury?

Wie sind Ihrer Meinung nach die Verhältnisse von Tschechen und Deutschen im Kulturbereich?

- a. přátelský
freundschaftlich
- b. sousedský
nachbarschaftlich
- c. rezervovaný
reserviert
- d. lhostejný
gleichgültig
- e. nepřátelský
feindlich

14. Pokud se v česko-německých kulturních vztazích vyskytne konflikt, z čeho podle Vás pramení?

Was ist Ihrer Meinung nach die Ursache von Konfliktsituationen im deutsch-tschechischen Kulturverhältnis?

- a. historický vývoj vzájemných vztahů
die geschichtliche Entwicklung der gemeinsamen Beziehungen
- b. rozdíly v ekonomice a infrastruktuře
Unterschiede in den Bereichen Wirtschaft und Infrastruktur
- c. odlišné kulturní standardy
unterschiedliche Kulturstandards
- d. současná politická situace ve světě
aktuelle politische Situation in der Welt
- e. jiné
sonstiges .....

Příloha 11: Dotazník „Prezentace české kultury v Německu“ 3/5.¹²²

---

¹²² Vlastní práce autorky.

- 15.** Znáte instituci České centrum?
Kennen Sie die Institution Tschechisches Zentrum?
- a. ano
ja
  - b. ne
nein
- 16.** Pokud ano, která Česká centra znáte?
Falls ja, welche Tschechischen Zentren kennen Sie?
- .....
.....
.....
.....
- 17.** Navštívil/a jste některé z Českých center či kulturní akci, kterou pořádalo?
Haben Sie eines der Tschechischen Zentren oder eine ihrer Veranstaltungen besucht?
- a. ano
ja
  - b. ne
nein
- 18.** Jakou akci/jaké akce ČC jste navštívil/a? (Můžete vybrat více než jednu variantu.)
Welche Veranstaltung/en haben Sie besucht? (Sie dürfen mehrere Möglichkeiten auswählen.)
- a. výstava
Ausstellung
  - b. film
Film
  - c. hudební akce
Musik
  - d. literární akce
Literatur
  - e. konference
Konferenz
  - f. jazykový kurz
Sprachkurs
  - g. jiné
andere .....
- 19.** Pokud jste pravidelným návštěvníkem ČC, jak často na jeho akce chodíte?
Falls sie regelmäßig das Tschechische Zentrum besuchen, wie oft?
- a. na každou událost
jede Veranstaltung
  - b. 1x měsíčně
1x pro Monat
  - c. 1x za dva až tři měsíce
1x in zwei oder drei Monaten
  - d. 2x za půl roku nebo méně
2x in sechs Monaten oder seltener

Příloha 12: Dotazník „Prezentace české kultury v Německu“ 4/5.¹²³

---

¹²³ Vlastní práce autorky.

20. Jak se o akcích ČC dozvídáte?

Wie erfahren Sie von den Veranstaltungen des Tschechischen Zentrums?

- a. newsletter
Newsletter
- b. tištěný program
gedrucktes Programm
- c. noviny, časopisy
Zeitungen, Zeitschriften
- d. internet
Internet
- e. jiné
sonstiges .....

21. Jak hodnotíte informovanost o dění v Českém centru?

Wie gut fühlen Sie sich über das Programm im Tschechischen Zentrum informiert?

- a. výborná
ausgezeichnet
- b. velmi dobrá
sehr gut
- c. dobrá
gut
- d. nedostatečná
ungenügend
- e. špatná
schlecht

Příloha 13: Dotazník „Prezentace české kultury v Německu“ 5/5.¹²⁴

---

¹²⁴ Vlastní práce autorky.

Sprachkurse

**Im Tschechischen Zentrum
im Haus des Deutschen Ostens,
Am Lilienberg 5, München**

Anfängerkurs I A1.1:
22.9.–22.12.2016, Do, 18.30–21.00 Uhr
Fortsetzungskurs A1.1:
22.9.–22.12.2016, Do, 18.30–21.00 Uhr
Fortsetzungskurs I A1.1:
23.9.–16.12.2016, Mi, 19.05–21.30 Uhr
Kurstufe A1.2:
27.9.–20.12.2016, Do, 18.30–21.00 Uhr
Tschechisch im Kontext A2:
27.9., 18.10., 8.11., 29.11., 20.12.2016,
10.1., 31.1., 21.2., 14.3., 4.4.2017,
Di, 16.30–19.00 Uhr oder 18.30–21.00 Uhr
Kurstufe A2.1:
21.9.–21.12.2016, Mi, 18.00–19.30 Uhr
Intensivkurs A2.1:
21.9.–21.12.2016, Mi, 18.00–19.30 Uhr
Kurstufe A2.2:
21.9.–21.12.2016, Mi, 18.00–19.30 Uhr
Kurstufe B1.1:
21.9.–21.12.2016, Mi, 18.00–19.30 Uhr
Kurstufe B1.2:
19.9.–19.12.2016, Mo, 19.30–21.00 Uhr
Konversationskurs B2:
19.9.–19.12.2016, Mo, 18.00–19.30 Uhr

Mehr Informationen erhalten Sie auf unserer Website oder auf Anfrage.

9–12 / 2016

KULTURPROGRAMM
TSCHJECHISCHES ZENTRUM MÜNCHEN

Ausstellungen

2 / 9
Beginn
bis 28 / 9
Bühnenstraße
Kernstraße 15,
Kornfeld

10 / 9
Beginn
bis 28 / 9
Maurer Zank
Gartenstraße 47b,
Ludwigstr. 65a,
München

14 / 9
Beginn
bis 13 / 10
Tschechisches Zentrum

28 / 10
Beginn
bis 11 / 11
Deutscher Sparkassenring
Am Walgraben 111,
Stuttgart

4 / 11
Beginn
bis 1 / 12
Tschechisches Zentrum

6 / 12
Beginn
bis 28 / 1 / 17
Tschechisches Zentrum

Partner:

Prinzipalpartner: 7. BSSB München
T: +49-89-2102-4502
E: com.munich@czsch.cz

Öffnungszeiten:
Mo–Mi, Fr: 10–17 Uhr
Do: 10–19 Uhr
sonst nach vorheriger Absprache

www.tschechisches.cz/munich

13 / 9
Di / 19.00 Uhr
Tschechisches Zentrum
Vernissage

16 / 9
Fr / 19.30 Uhr
Saal des Geschwister-Scholl-Wohnheims, Steinbüchelweg 7, München
Eintritt frei

16 / 9
Fr / 20.00 Uhr
Dianthaus, Neuer Friedhofplatz 4, Ingolstadt

29 / 9
Do / 19.00 Uhr
Tschechisches Zentrum

5 / 10
Mi / 19.00 Uhr
Arena Filmtheater, Hans-Sachs-Str. 7, München
Eintritt: 6,50 Euro

13 / 10
Do / 19.00 Uhr
Kulturforum im Sudeten-deutschen Haus, Hochstr. 8, München

20 / 10
Do / 19.00 Uhr
Tschechisches Zentrum

25 / 10
Di / 19.30 Uhr
Tschechisches Zentrum

2 / 11
Mi / 20.00 Uhr
Lyrik Kabinett München, Amalienstraße 83, München
Eintritt: 7 / 5 Euro, Mitglieder frei

2 / 11
Mi / 19.00 Uhr
Arena Filmtheater, Hans-Sachs-Str. 7, München
Eintritt: 6,50 Euro

3 / 11
Do / 19.00 Uhr
Tschechisches Zentrum
Vernissage

8 / 11
Di / 19.00 Uhr
Kulturforum im Sudeten-deutschen Haus, Hochstr. 8, München

14. / 15. November
19.30 Uhr
11.1. Saal-Villa, Nollabühlstr. 1b, München
11.1. Balkon des Agrarbildungszentrums Landsberg am Lech

17 / 11
Do / 19.00 Uhr
Kirche St. Stephan am Südtorhof, Thalkirchner Str. 11, München
Eintritt frei, um Spenden wird gebittet

23.–29. November
Mi / 19.00 Uhr
Eckhaus, Monopolo Kino, Scheffelplatz 127, München
Mehr unter: www.mittelpunktburgpa.eu

24 / 11
Do / 19.00 Uhr
Kulturforum im Sudeten-deutschen Haus, Hochstr. 8, München
Eintritt: 6 / 4 Euro

13 / 9
Im Rahmen der Vernissage stellt Jan ŠiCHA das Buch „Weiser Herrscher in einer Zeit der Katastrophen – Auf den Spuren Kaiser Karls IV. zwischen Prag und Nürnberg“ vor.

DUSAN ORAVEC: GITARRENTONE VON ROMANTIK BIS JAZZ
Der Gitarrist Dušan Oravec (ehem. Preisrichter) geht mit einem romantisch-jazzigen Solo-Programm für die klassische Gitarre auf Tournee. U.a. mit Stücken von A. BARRIS, M. M. Ponce und W. Mulhaupt.

KLAVIERABEND MIT EDNA STERN
Die belgisch-italienische Pianistin Edna Stern bringt in ihrem Solo-Konzert u.a. Werke von B. Martinů, L. Janáček und K. Reiner zur Aufführung. **Eintritt: 39 / 14 Euro**

AUF DEN SPUREN DES BÖHMISCHEN KLÖSTERMANNES
Eine Präsentation mit Bildern und Musik über die Werke und das Leben Karl Klostermanns, Schriftsteller mit deutschen Wurzeln.

DAS LEBEN NACH VÁCLAV HAVEL
CZ / FR 2014. R. Andrea Sedláčková, Omeš!
Ein Film über Václav Havel's facettenreiches Leben – seine Familie, Kindheit, Liebschaften, sein dramatisches Wirken wie auch sein politisches Engagement.

JAROSLAV RUDÍŠ: IM NEBEL
Im Rahmen der Reihe „Mein Weg zu unseren Deutschen“:
Der Schriftsteller und Drehbuchautor Jaroslav Rudíš gibt Einblicke in seine persönliche Sicht auf Geschichte und Kultur der Deutschen.

ERINNERUNG DURCH PIKTUR: DAVID JAN ZÁK UND DER KÖNIG DES BÖHMISCHEN WÄLDLES
Lesung (tsch./engl.) und Gespräch (dt./tsch.) mit dem Bestsellerautor David Jan Zák über dessen Roman *Historie královského Sumary* (CZ 2012, Die Rückkehr des Königs des Böhmerwäldes). Moderation: Raoul Eshelman & Frances Jackson

AUF NACHRICHT WARTEN: DIE GESCHICHTE DER JÜDISCHEN FAMILIE GETREUBER
Buchvorstellung und Lesung mit Regina Gottschalk, welche die Geschichte ihrer deutsch-tschechisch-jüdischen Familie rekonstruiert. Musikalische Begleitung: Michela Pychtil, Gitarre.

PAPAGEI AUF DEM MOTORRAD II. VOM SURREALISMUS ZUR FUSS-GÄNDERMETAPHYSIK
Der Dichter, Übersetzer und Essayist Petr Král (*1941) war 1959–1969 Mitglied der Prager Surrealistischen Gruppe. Neben eigenen Gedichten stellt er tschechische Lyriker vor, die ihn inspiriert haben. Moderation: Raoul Eshelman (LMU).

DEINE TRÄNE, MEIN REGEN. DIE GEGENWART ARNOST LUSTIGS
CZ 2012. Omeš!, P. E. Lustigová
Ein Dokumentarfilm über den tschechischen Schriftsteller, Drehbuchautor, Journalisten und Humanisten Arnost Lustig. Regie führte seine Tochter. Filmgespräch im Anschluss.

HERONIMUS VON PRAG
Zur Vernissage spricht der Koautor der Ausstellung und Direktor des Husitenmuseums in Tábor Jakub Smrčka über Heronimus von Prag.

30 / 11
Mi / 19.00 Uhr
Kulturforum im Sudeten-deutschen Haus, Hochstr. 8, München

3 / 12
So / 14.30 Uhr
Tschechisches Zentrum

7 / 12
Mi / 19.00 Uhr
Kulturforum im Sudeten-deutschen Haus, Hochstr. 8, München

10 / 12
So / 17.00 Uhr
Kirche St. Stephan am Südtorhof, Thalkirchner Str. 11, München

14 / 12
Mi / 19.00 Uhr
Arena Filmtheater, Hans-Sachs-Str. 7, München
Eintritt: 6,50 Euro

KATERINA TUČKOVÁ: DIE BRÜNNER SÜDBEIN
Im Rahmen der Reihe „Mein Weg zu unseren Deutschen“:
Die Schriftstellerin Kateřina Tučková berichtet über ihre persönliche Beziehung zu den Brünner Deutschen sowie über das Jahr der Verlobung bzw. das internationale Festival Meeting Brno 2016.

NIKOLAUSFEST FÜR KINDER
Es weihnachtet und zu Besuch im Tschechischen Zentrum kommt der Nikolaus mit seinen Geschenken. Eine Nikolausfeier für Kinder und Eltern mit Gedichten, Liedern und natürlich weihnachtlichen Leckereien. **Anmeldung unter: com.munich@czsch.cz**

ZEICHEN DER MENSCHLICHKEIT 1988–1945
Berichte, Notizen und belletristische Texte über Beispiele der Menschlichkeit in schwerer Zeit. Es lesen: Peter Becker, Anna Knechtel, Franziska Mayer und Wolfgang Schwarz.

WEIHNACHTSKONZERT MIT RADOST PRAG
Ein Weihnachtskonzert mit dem Kinderchor Radost aus Prag mit tschechischen und internationalen Weihnachtsliedern. **Eintritt frei, um Spenden wird gebittet.**

VERHÄNGNISVOLLE SCHÖNHIT
CZ 2016. Omeš!, R. H. Třebilová, J. Hana
Ein Dokumentarfilm über den erstgenannten Filmstar und Odeon-Gesängerin Lída Baarová, deren Schönheit ihre größte Gabe und zugleich ihr Verhängnis war.

Priloha 14: Kulturní program ČC Mnichov 9–12 2016.¹²⁵

¹²⁵ Z interních zdrojů ČC Mnichov; KPTZ (2017).
97

Bibliografie

Prameny

BENEŠ, Edvard. *Mnichovské dny: paměti*. Praha: Svoboda, 1968. 555 s. [16] s. obr. příl.

BLÖCHL, Bernhard. Tschechisches Trauma, polnische Poesie. In: *Süddeutsche Zeitung*. München: Süddt. Verl., 1945- . 266 (2016), ISSN 0174-4917

HABEL, Susanne. Budinka und Blasmusik. In: *Sudetendeutsche Zeitung: die Zeitung der Sudetendeutschen Landsmannschaft*. München: Sudetendeutscher Verlag, 1951-. 48 (2016), s. 8. ISSN 0491-4546.

HABEL, Susanne. Verwischte Lebensbilder. In: *Sudetendeutsche Zeitung: die Zeitung der Sudetendeutschen Landsmannschaft*. München: Sudetendeutscher Verlag, 1951-. 7 (2017), s. 7. ISSN 0491-4546.

Výroční zpráva Českých center 2012. Praha: Česká centra, 2012. 96 s.

Výroční zpráva Českých center 2013. Praha: Česká centra, 2013. 108 s.

Sekundární literatura

BAUER, Franz a RAKOVÁ, Marie. *Tisíc let česko-německých vztahů: data, jména a fakta k politickému, kulturnímu a církevnímu vývoji v českých zemích*. Praha: Panevropa, 1995. 288 s. ISBN 80-85846-03-9.

BENEŠ, Zdeněk et al. *Rozumět dějinám: vývoj česko-německých vztahů na našem území v letech 1848-1948*. Praha: Gallery, 2002. 304 s. ISBN 80-86010-60-0.

BLAHAK, Boris. Hus und Beneš am Eisernen Vorhang. Zur Synchronisierung von historischer Hussitenangst und erlebter Zwangsmigration in der ostbayerischen Grenzregion der frühen 1950er Jahre. In: *Halbjahresschrift für südosteuropäische Geschichte, Literatur und Politik*. Berlin: AGK Verlag, 1988-. 28 (2016) ISSN 0939-3420.

BRÜGEL, Johann Wolfgang. *Češi a Němci 1939-1946*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2008. 415 s. Historie. ISBN 978-80-200-1637-9.

DEMEK, Jaromír, ed. *Zeměpisný lexikon ČSR: Hory a nížiny*. Praha: Academia, 1987. 607 s. ISBN 978-80-7509-113-0.

EIS, Zdeněk. O tabu ve vztazích Čechů a sudetských Němců. In: MALÍŘOVÁ, Eva, ed. *Češi a Němci: historická tabu*. Praha: Nadace Bernarda Bolzana, 1995. 349 s. ISBN 80-901533-2-1.

FATKOVÁ, Gabriela. *Tachovsko: krajina v paměti / paměť v krajině*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2014. 141 s. ISBN 978-80-261-0423-0.

HAHNOVÁ, Eva. *Od Palackého k Benešovi: německé texty o Čěších, Němcích a českých zemích*. Praha: Academia, 2014. 723 s. ISBN 978-80-200-2389-6.

HAHNOVÁ, Eva. *Sudetoněmecký problém: obtížné loučení s minulostí*. Praha: Prago Media, 1996. 276 s. ISBN 80-901533-7-2.

HERDE, Georg a STOLZE, Alexa. *Die Sudetendeutsche Landsmannschaft: Geschichte, Personen, Hintergründe - eine kritische Bestandsaufnahme*. Köln: Pahl-Rugenstein, 1987. 222 s. ISBN 3-7609-1115-3.

HOUŽVIČKA, Václav. *Návraty sudetské otázky*. Praha: Karolinum, 2005. 546 s. ISBN 80-246-1007-8.

JELEČEK, Leoš. Sudety a sudetští Němci: Etymologie, historickogeografické a geopolitické aspekty vývoje obsahu pojmů. In: *Geografické rozhledy*, 2004/2005, 14(5), s. 118–119. ISSN 1210-3004.

KLIMEK, Antonín a KUBŮ, Eduard. *Československá zahraniční politika 1918-1938: kapitoly z dějin mezinárodních vztahů*. Praha: ISE, 1995. 115 s. ISBN 80-85241-88-9.

KRAUSOVÁ, Milada. *Husitské války v historickém povědomí obyvatel česko-bavorského pohraničí*. Domažlice: Nakladatelství Českého lesa, 2000. 234 s. Průvodce historií západních Čech; č. 4. ISBN 80-86125-13-0.

KUČERA, Jaroslav. *Žralok nikdy nebude tak silný: československá zahraniční politika vůči Německu 1945-1948*. Praha: Argo, 2005. 200 s. Historické myšlení; sv. 24. ISBN 80-7203-648-3.

KURAL, Václav. *Češi, Němci a mnichovská křižovatka*. Praha: Karolinum, 2002. 197 s. ISBN 80-246-0360-8.

LAPKA, Miloslav. Sudety šedesát let po odsunu – návrat do divočiny, která člověka nepotřebuje? In: SPURNÝ, Matěj, ed. *Proměny sudetské krajiny*. Praha: Antikomplex, 2006. s. 138–143. ISBN 80-86125-75-0.

LIZCOVÁ, Zuzana. *Kulturní vztahy ČSSR a SRN v 60. letech 20. století*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd, 2012. 190 s. Teritoria; sv. 7. ISBN 978-80-7363-201-4.

MACEK, Jaroslav. Zur Problematik der Geschichte der abgetrennten Grenzgebiete, besonders des sogenannten Sudetenlandes in den Jahren 1938-1945. In: BRANDES, Detlef, ed. a KURAL, Václav, ed. *Der Weg in die Katastrophe: deutsch-tschechoslowakische Beziehungen 1938 – 1947*. Essen: Klartext, 1994. s. 57–75. ISBN 3-88474-221-3.

MIKŠÍČEK, Petr, ed. a kol. *Zmizelé Sudety: [katalog k výstavě] = Das verschwundene Sudetenland: [der Katalog zur Ausstellung]*. Domažlice: Nakladatelství Českého lesa, 2007. 726 s. ISBN 978-80-87316-10-8.

OLBERT, Franz, ed. *Cesta ke smíření: sdružení sudetoněmeckých katolíků Ackermann-Gemeinde: dokumenty 1948-1991*. 1. vyd. Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, 1992. 96 s. ISBN 80-85241-14-5.

OLIVOVÁ, Věra. *Dějiny první republiky*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2000. 355 s. ISBN 80-7184-791-7.

ŘEHÁČEK, Karel. *Němci proti Československu na západě Čech (1918-1920)*. Plzeň: Karel Řeháček, 2008. 182 s. ISBN 978-80-254-3358-4.

PLICKA, Ivan. Jak (ne)umíme žít v naší sudetské krajině aneb Kdysi a dnes. In: SPURNÝ, Matěj, ed. *Proměny sudetské krajiny*. Praha: Antikomplex, 2006. s. 32–36. ISBN 80-86125-75-0.

SPURNÝ, Matěj, ed. *Proměny sudetské krajiny*. Praha: Antikomplex, 2006. 238 s. ISBN 80-86125-75-0.

SLÁDEK, Milan. *Němci v Čechách: německá menšina v českých zemích a Československu 1848-1946*. Hodkovičky: Pragma, 2002. 205 s. ISBN 80-7205-901-7.

WIEDEMANN, Andreas. „Komm mit uns das Grenzland aufbauen!“ *Ansiedlung und neue Strukturen in den ehemaligen Sudetengebieten 1945–1952*. Essen: Klartext, 2007. 482 s. ISBN 978-3-89861-734-5.

ZIMMERMANN, Hans Dieter. *Dějinné sousedství Čechů a Němců*. Praha: Ústav T. G. Masaryka, 2012. 263 s. ISBN 978-80-86142-45-6.

Elektronické zdroje

[AG02]: AGenda'02 der Ackermann-Gemeinde. *Ackermann-gemeinde.de*. [online]. 2002 [cit. 2017-03-25]. Dostupné z: <<http://www.ackermann-gemeinde.de/onas/cile.html?L=2>>

[AN]: Über uns | Ahoj Nachbarn e.V. *Ahojnachbarn.eu*. [online]. [cit. 2017-03-30]. Dostupné z: <<http://www.ahojnachbarn.eu/verein/>>

[BBK]: BBKULT.NET. *Bbkult.net*. [online]. 2017 [cit. 2017-03-30]. Dostupné z: <<http://bbkult.net/kalender/details/14902636113657.html>>

[BM]: O nadaci. *Bruecke-most-stiftung.de*. [online]. [cit. 2017-03-30]. Dostupné z: <<http://www.bruecke-most-stiftung.de/cz/alles-ueber-die-stiftung/index.htm>>

[CBB]: 5 let Centra Bavaria Bohemia (CeBB). *Bbkult.net*. [online]. 2011 [cit. 2017-03-20]. Dostupné z: <<http://www.bbkult.net/redaktion/details/12994843603764.html>>

[CEBB]: Centrum Bavaria Bohemia (CeBB) – Informace o projektu. *Bbkult.net*. [online]. 2016 [cit. 2017-03-20]. Dostupné z: <<http://www.bbkult.net/redaktion/details/12446374784092.html>>

[COPA]: Patrik Hábl Colour / Painting – Mnichov. *Munich.czechcentres.cz*. [online]. [cit. 2017-03-22]. Dostupné z: <<http://munich.czechcentres.cz/cs/program/detail/patrik-habl/>>

[COPL]: 06_12_ Patrik Hábl Copy / Plagiarism – Mnichov. *Munich.czechcentres.cz*. [online]. [cit. 2017-03-22]. Dostupné z: <<http://munich.czechcentres.cz/cs/program/detail/0612-patrik-habl-copy-plagiarism/>>

[CUPI]: Patrik Hábl – Cube / Pixel – Mnichov. *Munich.czechcentres.cz*. [online]. [cit. 2017-03-22]. Dostupné z: <<http://munich.czechcentres.cz/cs/program/detail/0412-patrick-habl/>>

[ČC11]: Výroční zpráva ČC 2011. *Czechcentres.cz*. [online]. 2012 [cit. 2017-03-14]. Dostupné z: <http://www.czechcentres.cz/_sys_/FileStorage/download/6/5331/vyrocní_zprava_2011.pdf>

[ČC12]: Výroční zpráva ČC 2012. *Czechcentres.cz*. [online]. 2012 [cit. 2017-03-14]. Dostupné z: <http://www.czechcentres.cz/_sys_/FileStorage/download/11/10517/vyrocní_zprava_2012.pdf>

[ČC13]: Výroční zpráva ČC 2013. *Czechcentres.cz*. [online]. 2013 [cit. 2017-03-14]. Dostupné z: <http://www.czechcentres.cz/_sys_/FileStorage/download/17/16659/cc_vz2013_web.pdf>

[ČC14]: Výroční zpráva ČC 2014. *Czechcentres.cz*. [online]. 2015 [cit. 2017-03-14]. Dostupné z: <http://www.czechcentres.cz/_sys_/FileStorage/download/25/24623/vyrocní-zprava-cce15-cz.pdf>

[ČC15]: Výroční zpráva ČC 2015. *Czechcentres.cz*. [online]. 2016 [cit. 2017-03-14]. Dostupné z: <http://www.czechcentres.cz/_sys_/FileStorage/download/28/27850/cc-vz2016_218x305_nahled_dvoustr.pdf/>

[ČND]: *Česko-německá deklarace o vzájemných vztazích a jejich budoucím rozvoji z 21. 1. 1997*. [online]. 1997 [cit. 2017-03-31]. Dostupné z: <<http://www.fondbudoucnosti.cz/getFile.aspx?itemID=116> >

[ČNDF]: Česko-německé diskusní fórum [Česko-německý fond budoucnosti]. *Fondbudoucnosti.cz*. [online]. 2017 [cit. 2017-03-31]. Dostupné z: <<http://fb.cz/o-nas/cesko-nemecke-diskusni-forum/>>

[ČNFM]: Kdo jsme a co děláme? | Česko-německé fórum mládeže. *Cnfm.cz*. [online]. [cit. 2017-03-31]. Dostupné z: <<http://www.cnfm.cz/o-nas/kdo-jsme/>>

[DECH]: Dechovka – Blastmusik – Mnichov. *Munich.czechcentres.cz*. [online]. [cit. 2017-03-30]. Dostupné z: <<http://munich.czechcentres.cz/cs/program/detail/predstaveni-dechovka-vosto-5/>>

[DOK]: DOK fest. *Munich.czechcentres.cz*. [online]. [cit. 2017-03-16]. Dostupné z: <<http://munich.czechcentres.cz/cs/program/detail/dok-fest1/>>

[FB15]: *Česko-německý fond budoucnosti. Výroční zpráva 2015*. [online]. 2016 [cit. 2017-03-31]. Dostupné z: <<http://fb.cz/aktuality/vyrocní-zpravy/>>

[FBON]: Sociální projekt [Česko-německý fond budoucnosti]. *Fondbudoucnosti.cz*. [online]. 2017 [cit. 2017-03-31]. Dostupné z: <<http://www.fondbudoucnosti.cz/obeti-nacismu/socialni-projekt/>>

[FBTR]: 2017: podpora.mediální.kompetence [Česko-německý fond budoucnosti]. *Fondbudoucnosti.cz*. [online]. 2017 [cit. 2017-03-31]. Dostupné z: <<http://fb.cz/aktuality/tema-roku/2017-podpora-medialni-kompetence>>

[FCR]: FC Roma in München. *Venyoo.de*. [online]. [cit. 2017-03-30]. Dostupné z: <<https://venyoo.de/veranstaltung/s2600415-fc-roma>>

[GGG]: *Gesetz über die Gliederung der sudetendeutschen Gebiete (1939)*. [online]. 2004 [cit. 2017-02-04]. Dostupné z: <<http://www.verfassungen.de/de/de33-45/sudetenland-verwaltung39.htm>>

[GIG]: Zur Geschichte des Goethe-Instituts – Goethe-Institut. *Goethe.de*. [online]. 2017 [cit. 2017-03-31]. Dostupné z: <<https://www.goethe.de/de/uun/org/ges.html>>

[GIS]: Standorte – Goethe-Institut. *Goethe.de*. [online]. 2017 [cit. 2017-03-31]. Dostupné z: <<https://www.goethe.de/de/wwt.html>>

[GIT]: Úkoly a cíle – Goethe-Institut Tschechien. *Goethe.de*. [online]. 2017 [cit. 2017-03-31]. Dostupné z: <<https://www.goethe.de/ins/cz/cs/ueb/auf.html>>

[GIZ]: Goethe-Zentrum – Goethe-Institut Tschechien. *Goethe.de*. [online]. 2017 [cit. 2017-03-31]. Dostupné z: <<https://www.goethe.de/ins/cz/cs/ueb/koo/goz.html>>

[GWG]: *Gesetz über die Wiedervereinigung der sudetendeutschen Gebiete mit dem Deutschen Reich (1938)*. [online]. 2004 [cit. 2017-02-04]. Dostupné z: <<http://www.verfassungen.de/de/de33-45/sudetenland-vereinigung38.htm>>

[HSAS]: Der Adalbert-Stifter-Verein: Dějiny Spolku Adalberta Stiftera. *Stifterverein.de*. [online]. [cit. 2017-03-19]. Dostupné z: <<http://stifterverein.de/cz/verein/dejiny-spolku-adalberta-stiftera.html>>

[IBAG]: Ackermann-Gemeinde: Institutum Bohemicum. *Ackermann-gemeinde.de*. [online]. [cit. 2017-03-20]. Dostupné z: <<http://www.ackermann-gemeinde.de/onas/institutum-bohemicum.html?L=2>>

[IBB]: Informace o spolku Bavaria Bohemia e.V. *Bbkult.net*. [online]. 2013 [cit. 2017-03-20]. Dostupné z: <<http://www.bbkult.net/redaktion/details/12827375473781.html>>

[JČBK]: Josef Čapek – Básně z koncentračního tábora v německém překladu – Mnichov. *Munich.czechcentres.cz*. [online]. [cit. 2017-03-23]. Dostupné z: <<http://munich.czechcentres.cz/cs/program/detail/josef-capek-basne-z-koncentracniho-tabora-v-nemeck/>>

[JČM]: Josef Čapek – malíř, básník, spisovatel – Mnichov. *Munich.czechcentres.cz*. [online]. [cit. 2017-03-23]. Dostupné z:

<<http://munich.czechcentres.cz/cs/program/detail/josef-capek-malir-basnik-spisovatel/>>

[JKČC]: Jazykové kurzy – Česká centra. *Czechcentres.cz*. [online]. [cit. 2017-02-24]. Dostupné z: <<http://www.czechcentres.cz/o-nas/hodnota/jazykove-kurzy6/>>

[JKN]: Jakuba Katalpa: Němci – Mnichov. *Munich.czechcentres.cz*. [online]. [cit. 2017-03-22]. Dostupné z: <<http://munich.czechcentres.cz/cs/program/detail/5-14-jakuba-katalpa-die-deutschen/>>

[JRH]: Jaroslav Rudiš: Konec punku v Helsinkách – Mnichov. *Munich.czechcentres.cz*. [online]. [cit. 2017-03-22]. Dostupné z: <<http://munich.czechcentres.cz/cs/program/detail/rudis-helsinki-munchen/>>

[KAČCM]: Kariéra v ČR – Mnichov. *Munich.czechcentres.cz*. [online]. [cit. 2017-02-25]. Dostupné z: <<http://munich.czechcentres.cz/cs/o-nas/kariera-v-cc/>>

[KKB]: Böhmisches. Allzuböhmisches? Aneb. „Měla jsem šťastné dětství“ – Kateřina Kovačková – Mnichov. *Munich.czechcentres.cz*. [online]. [cit. 2017-03-30]. Dostupné z: <<http://munich.czechcentres.cz/cs/program/detail/katerina-kovackova2/>>

[KKP]: Kateřina Kovačková: Postava „toho druhého“ – Mnichov. *Munich.czechcentres.cz*. [online]. [cit. 2017-03-30]. Dostupné z: <<http://munich.czechcentres.cz/cs/galerie/foto/0316-katerina-kovackova/>>

[KOČC]: Kontakty – Česká centra. *Czechcentres.cz*. [online]. [cit. 2017-02-25]. Dostupné z: <<http://www.czechcentres.cz/o-nas/kontakty/>>

[KPTZ]: *Kulturprogramm Tschechisches Zentrum München. 9–12 2016*. [online]. [cit. 2017-03-30]. Dostupné z: <http://munich.czechcentres.cz/_sys_/FileStorage/download/28/27627/programm-9-12.pdf>

[KRAS]: Der Adalbert-Stifter-Verein: Kulturní referent. *Stifterverein.de*. [online]. [cit. 2017-03-19]. Dostupné z: <<http://stifterverein.de/cz/kulturreferent.html>>

[NPJČ]: Nekonečná pout' Josefa Čapka – Mnichov. *Munich.czechcentres.cz*. [online]. [cit. 2017-03-22]. Dostupné z: <<http://munich.czechcentres.cz/cs/program/detail/nekonecna-pout-josefa-capka/>>

[NTM]: Náš tým – Mnichov. *Munich.czechcentres.cz*. [online]. [cit. 2017-02-20]. Dostupné z: <<http://munich.czechcentres.cz/cs/o-nas/nas-tym/>>

[NVČC]: Naše činnost – věda – Česká centra. *Czechcentres.cz*. [online]. [cit. 2017-02-22]. Dostupné z: <<http://www.czechcentres.cz/o-nas/hodnota/nase-cinnost-veda/>>

[NZ]: Nový (Z)boží 2012 – Mnichov. *Munich.czechcentres.cz*. [online]. [cit. 2017-03-22]. Dostupné z: <<http://munich.czechcentres.cz/cs/program/detail/nove-zbozi2/>>

[ONM]: O nás – Mnichov. *Munich.czechcentres.cz*. [online]. [cit. 2017-02-15]. Dostupné z: <<http://munich.czechcentres.cz/cs/o-nas/>>

[ORČC]: Obchod a regiony – Česká centra. *Czechcentres.cz*. [online]. [cit. 2017-02-22]. Dostupné z: <<http://www.czechcentres.cz/o-nas/hodnota/obchod-a-regiony/>>

[PSČB]: Přeshraniční spolupráce mezi Českem a Bavorskem – Mnichov. *Munich.czechcentres.cz*. [online]. [cit. 2017-03-22]. Dostupné z: <<http://munich.czechcentres.cz/cs/program/detail/1114-zusammenarbeit-zw-bayern-u-tschechien/>>

[RSEH]: Rádio Svobodná Evropa - Hlas svobody za studené války – Mnichov. *Munich.czechcentres.cz*. [online]. [cit. 2017-03-14]. Dostupné z: <<http://munich.czechcentres.cz/cs/program/detail/rfe2/>>

[RSEP]: Hlasy svobody – západní provokace? 60 let Rádia Svobodná Evropa v Mnichově a Praze – Mnichov. *Munich.czechcentres.cz*. [online]. [cit. 2017-03-16]. Dostupné z: <<http://munich.czechcentres.cz/cs/program/detail/rfe-konferenz/>>

[SAS]: Der Adalbert-Stifter-Verein: Spolek. *Stifterverein.de*. [online]. [cit. 2017-03-20]. Dostupné z: <<http://stifterverein.de/cz/verein.html/>>

[SČC]: Síť Českých center – Česká centra. *Czechcentres.cz*. [online]. [cit. 2017-02-15]. Dostupné z: <<http://www.czechcentres.cz/o-nas/sit-cc/>>

[SFB]: *Statut Česko-německého fondu budoucnosti*. [online]. 1997 [cit. 2017-03-31]. Dostupné z: <<http://www.fondbudoucnosti.cz/getFile.aspx?itemID=115/>>

[SRE]: Situace Sintů a Romů v Evropě – Mnichov. *Munich.czechcentres.cz*. [online]. [cit. 2017-03-22]. Dostupné z: <<http://munich.czechcentres.cz/cs/program/detail/0512-diskussion-sinti-und-roma/>>

[SSAG]: Stanovy :: Sdružení Ackermann-Gemeinde. *Ackermann-gemeinde.cz*. [online]. 2015 [cit. 2017-03-19]. Dostupné z: <<http://www.ackermann-gemeinde.cz/stanovy/>>

[STAČC]: *Statut Českých center*. [online]. 2014 [cit. 2017-02-18]. Dostupné z: <http://www.czechcentres.cz/_sys_/FileStorage/download/18/17329/2703942014_uc_c_statut_cc.pdf>

[STRČC]: *Strategie činnosti Českých center v letech 2016-2019*. [online]. [cit. 2017-02-18]. Dostupné z: <http://www.czechcentres.cz/_sys_/FileStorage/download/25/24271/strategie_cinnost_cc_2016_2019.pdf>

[TFW]: *XI. TSCHECHISCHE FILMWOCH*E / 8. bis 13. Juli 2011 *Neues Arena Kino*. [online]. [cit. 2017-03-16]. Dostupné z: <http://munich.czechcentres.cz/_sys_/FileStorage/download/2/1319/11tschechische-filmwoche.pdf>

[TG]: Jak to vidí třetí generace – Mnichov. *Munich.czechcentres.cz* [online]. [cit. 2017-03-22]. Dostupné z: <<http://munich.czechcentres.cz/cs/program/detail/1213-jak-to-vidi-treti-generace/>>

[TM]: Trash Made – Mnichov. *Munich.czechcentres.cz*. [online]. [cit. 2017-03-22]. Dostupné z: <<http://munich.czechcentres.cz/cs/program/detail/1112-trashmade/>>

[TND]: TANDEM – Koordinační centrum česko-německých výměn mládeže. *Tandem-org.cz*. [online]. [cit. 2017-03-30]. Dostupné z: <<http://www.tandem-org.cz/>>

[UČC]: Umění – Česká centra. *Czechcentres.cz*. [online]. [cit. 2017-02-20]. Dostupné z: <<http://www.czechcentres.cz/o-nas/hodnota/umeni/>>

Resumé

Česko-německé vztahy prošly během 20. století mnoha změnami a překonávaly mnoho těžkých chvil. Přesto to dnes vypadá, že oba národy k sobě hledají a nacházejí cestu. Současná situace české kultury v Německu je téma předložené diplomové práce *Prezentace české kultury v Německu: České centrum Mnichov*. Češi a Němci hojně spolupracují mimo jiné právě v oblasti kultury a snaží se tak o rovnováhu ve vzájemných vztazích.

Společné dějiny jsou velmi důležitým východiskem kulturní spolupráce dvou národů, i proto se historií vztahů Čechů a Němců zabývá první kapitola této práce. Důležitými body společných dějin nejsou jen obě světové války, ale také jejich příčiny a jimi vzniklé důsledky. *Mnichovská dohoda*, odsun sudetských Němců či hrůzy nacistických dob jsou největšími otázkami česko-německých vztahů, jelikož mají výrazný vliv na dialog, spolupráci i celkovou situaci mezi Čechy a Němci.

Diplomová práce představuje kulturní instituty, které podporují vzájemné porozumění a sounáležitost Čechů a Němců. Mezi takové organizace patří např. *Ackermann-Gemeinde*, *Adalbert Stifter Verein* nebo *Bavaria Bohemia e.V.*, jež jsou v práci zmíněny. Pozornost práce věnuje také *Goethe-Institutu* či *Česko-německému fondu budoucnosti*. Nejvíce se však práce soustředí na *Česká centra* a konkrétně *České centrum Mnichov*.

Česká centra v zahraničí jsou příspěvkovou organizací Ministerstva zahraničních věcí České republiky. Byla založena jako nástroj propagace České republiky v zahraničí, zejména na poli kultury a vzdělání, jsou také činné v rozvoji zahraničního obchodu a podávají kvalitní informace o České republice. *České centrum Mnichov* bylo založeno v roce 1999 a od té doby reprezentuje Česko v bavorské metropoli. Jelikož je Mnichov „městem sudetských Němců“, mají zde svá sídla mnohé organizace, jako např. *Sudetoněmecký Landsmanšaft*, je spolupráce s těmito institucemi nasnadě. *České centrum Mnichov* prezentuje českou kulturu v oblastech umění, literatury, filmu, hudby, divadla, společenských věd, designu či architektury. Výzkum současné situace české

kultury v Německu v předložené diplomové práci ukazuje aktuální poznatky a názory návštěvníků *Českého centra Mnichov* i široké veřejnosti v Česku a Německu.

Předložená diplomová práce může posloužit jako přehled informací o současné situaci mezi Čechy a Němci v kontextu společných dějin a představuje instituci *Česká centra* těm, kdo česko-německou spoluprací mají zájem, ale přesto *Česká centra* neznají.

Resümee

Die deutsch-tschechischen Beziehungen haben während des zwanzigsten Jahrhunderts viele Wenden und Schwierigkeiten überwunden. Trotzdem sieht es jetzt so aus, dass beide Völker einen Weg zu einander suchen und immer häufiger auch finden. Das Thema der vorliegenden Diplomarbeit *Präsentation der tschechischen Kultur in Deutschland: Tschechisches Zentrum München* ist die gegenwärtige Situation der tschechischen Kultur in Deutschland. Die Tschechen und Deutschen arbeiten zusammen u.a. in dem Bereich der Kultur und bemühen sich um eine harmonische gegenseitige Beziehung.

Weil die gemeinsame Geschichte ein wichtiger Aspekt der kulturellen Zusammenarbeit zweier Nationen ist, wurde die Geschichte der Beziehungen Tschechiens und Deutschlands im ersten Kapitel dieser Arbeit vorgestellt. Die wichtigsten Standpunkte der Geschichte sind nicht nur beide Weltkriege, sondern auch die Ursachen und Konsequenzen der Kriegszeiten. *Münchner Abkommen*, die Vertreibung der Sudetendeutschen oder die Gräueltaten der nazistischen Zeiten sind die wichtigsten Fragen der deutsch-tschechischen Beziehungen der modernen Geschichte, weil sie die Dialoge, die Zusammenarbeit und die ganze Situation entscheidend beeinflusst haben.

Die Diplomarbeit stellt die kulturellen Institutionen vor, die versuchen, das gegenseitige Verständnis und die Zusammengehörigkeit zu unterstützen. Darunter wurden hier die Verbände wie z.B. *Ackermann-Gemeinde*, *Adalbert Stifter Verein* oder *Bavaria Bohemia e.V.* erwähnt. Neben diesen Organisationen wurden auch *Goethe-Institut* und *Deutsch-Tschechischer Zukunftsfonds* vorgestellt. Im Mittelpunkt der Aufmerksamkeit stehen aber *Tschechische Zentren* und zwar *Tschechisches Zentrum München*.

Tschechische Zentren im Ausland sind ein Zuschussbetrieb des Ministeriums für auswärtige Angelegenheiten der Tschechischen Republik. Sie wurden als ein Werbemittel der Tschechischen Republik im Ausland, v.a. was die Kultur und Ausbildung betrifft, gegründet, und sie sind auch in Bereichen der Unterstützung von Außenwirtschaftsbeziehungen und dem

qualitativen Informationsdienst über die Tschechische Republik tätig. *Tschechisches Zentrum München* wurde in 1999 gegründet und seitdem repräsentiert Tschechien in der bayerischen Metropole. Weil München eine „Stadt der Sudetendeutschen“ ist, wo viele Organisationen, wie z.B. *Sudetendeutsche Landsmannschaft*, ihren Sitz haben, ist die Mitarbeit mit solchen Institutionen naheliegend. *Tschechisches Zentrum München* präsentiert die tschechische Kultur in den Bereichen *Kunst, Literatur, Film, Musik, Theater, Gesellschaft, Design* und *Architektur*. Die Untersuchung der Situation der tschechischen Kultur in Deutschland in dieser Diplomarbeit zeigt die aktuellen Ansichten der Besucher des *Tschechischen Zentrums München* und der breiten Öffentlichkeit in Tschechien und Deutschland.

Diese Diplomarbeit kann als Informationsmittel über der aktuellen Situation zwischen Tschechen und Deutschen in dem Kontext der gemeinsamen Geschichte dienen und stellt die Institution der *Tschechischen Zentren* denen vor, die das Interesse an der deutsch-tschechischen Zusammenarbeit haben, aber trotzdem die *Tschechischen Zentren* nicht kennen.